19 $\frac{20}{I}$ 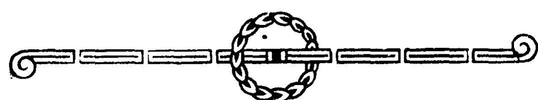 $\frac{5}{II}$ 22

VILNIUS-KAUNAS

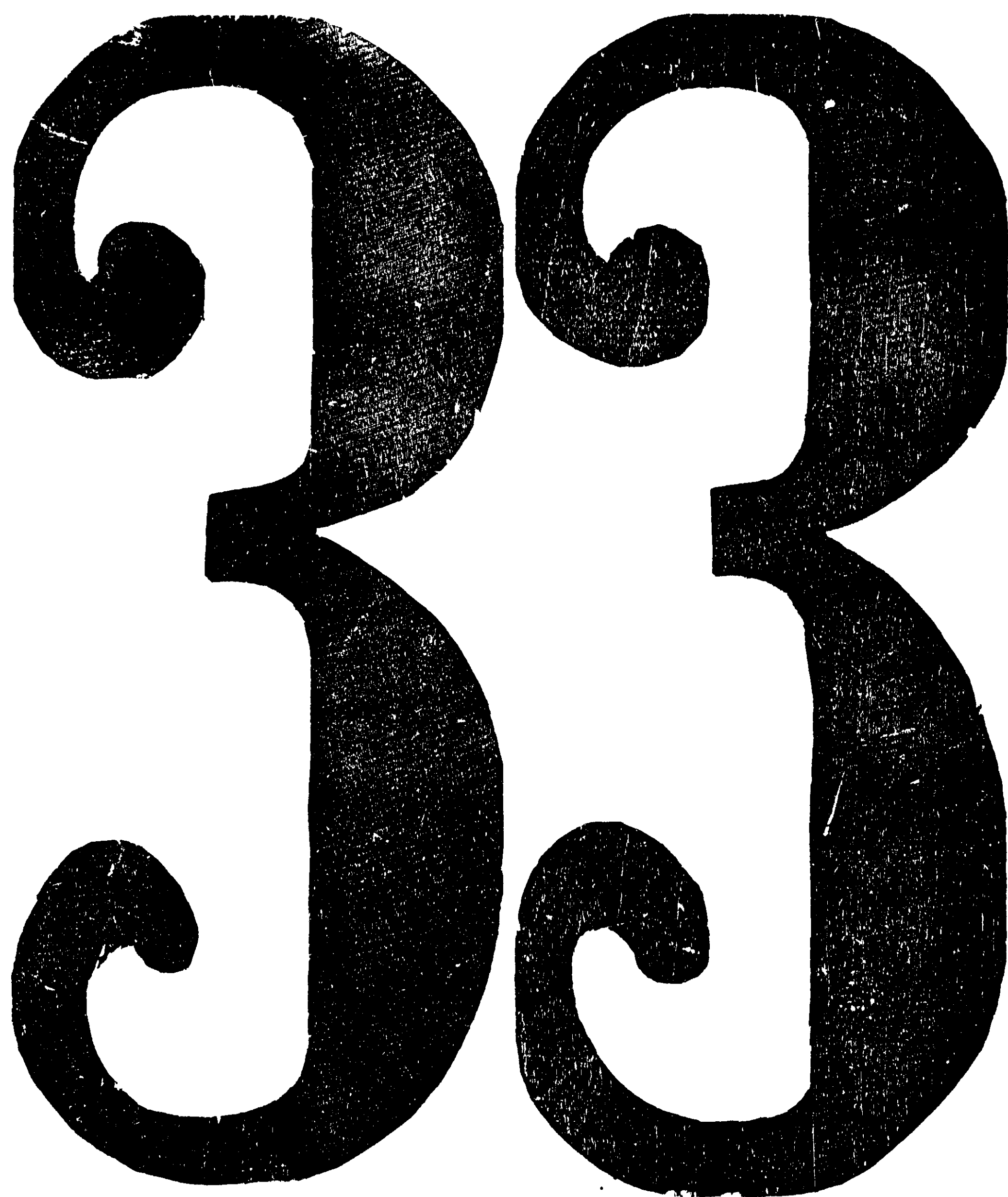

WILNO-KOWNO :-: ВИЛЬНЯ-КОЎНА

Kaunas, Valstybės Spaustuvė.

1922

20/I 33 5/II

* * *

Areštai, kalinimai ir galop ištrėmimas iš Vilniaus krašto be teisės grįžti, 33 lietuvių ir gudų darbuotojų, kaip ir daug dar kitų panašių lenkų okupacijos valdžios neteisėtų darbų, kad ir nesudaro sprendžiamųjų motyvų bei davinių istoriniais šio krašto politikos klausimais, vis delto labai ryškiai nušviečia ir charakterizuoja tas sąlygas, kuriose tenka gyventi, darbuotis ir tikrą „vargelį vargti" visoms tautoms, (ypačiai jų liaudžiai), patekusioms lenkų okupacijos valdžios rankosna.

Kitataučių persekiojimas, administracinės pseudo — sukilėlių valdžios sauvalės cinizmas, pagrindinių vietos gyventojų pilietybės teisių sutrempimas, šeimininių bei žmogingumo jausmų sukoneveikimas tikriausiu „hakatizmo" būdu; savo politiniams bei visuomeniniams priešininkams, sugebėjusiems viešoj ir ištvermingoj kovoj beveikiant į širdis ir protą, paimti teisybės, moralybės bei dvasios viršų ant šarvuotos kumšties prievartos ir tuomi galutinai sudiskredituoti lenkų okupacijos priemones vietos gyventojų ir plataus pasaulio akysetiems priešininkams neapykanta ir kerštas; pagalios, baimė, nežinia kas daryti pakliuvus į spąstas „su plunksnotais snukiais" t. v. „Vilniaus Seimą" inscenizuojant—štai visa tai kame apsireiškė lenkų valdžios veidas sudarant garsiąją „33" bylą.

Ateis laikas, kada istorija tars šiuo reikalu savo neginčijamą žodį. Šiandien gi, leidžiant šį vienkartinį raštą, mes skaitome savo uždaviniu — atkreipti šių dienų visuomenės domę į pačią bylą, objektingai patiekus jai visą esamą mūsų rankose tos bylos medžiagą ir parodyti, kaip į ją reagavo (atsiliepė) Vilniaus krašto lietuvių, gudų, žydų ir lenkų (žinoma, įvairių srovių — įvairiai) visuomenės balsas.

Apsipažinus su tiekiamąja čia „dokumentale" medžiaga Nepriklausomos Lietuvos visuomenė galės sau įsiaizdinti esamus Vilniaus krašto tautų santykius ir apie juos spręsti.— 33 Vilniauskrašto darbuotojai—tremtiniai lietuviai ir gudai privartos apgalėti atliekant sunkias savo tėvynės piliečių priedermes laukia dabar Lietuvos visuomenę tariant savo žodį.

Саджэньне у астрог і выгнаньне з Вільні польскімі уладамі так званай Сярэдняе Літвы 33 літоускіх і беларускіх дзеячой не твораць выпадку у бягуччых падзеях, за тое выразна і яскрава сьведчыць аб варунках жыцьця і працы народау, знаходзячыхся пад польскай акупацыяй. Нацыянальны уціск; цынізм адміністрацыйнай сваволі фальшыва—паустанчых уладау; зьдзек з усмехам на вуснах над правамі мейсцовага жахарства; даптаньне чалавечых і крывіцкіх пачучьцяй, як гэта было пад немцамі; яскрава выяуленыя шаленства і помста над сваімі сусполына—палітычнымі праціунікамі, якія у вытрывалай барацьбе „на сэрца і розумы" змаглі выказаць вялікую сілу духу перад узброеным у змогу кулаком і манаполям акупацыйнай улады і праз гэта агаліць істоту акупацыі прад мейсцовым жыхарствам і люднасьцю сьвету; урэшце, адчай і палахлівасьць злоуленых на гарачым злачыйстві ашуканцау выбарча — акупацыйных чульняу вось гто выяуляе акупацыю у зфальшаванай ёю голаснай „справі 33-х".

Усвой-час гісторыя скажэ у гэтай справе свой безстаронні прыгавор. Нашае—ж заданьне— зьвярнуць увагу сучаснага грамадзянства на самую справу і пaказаць, як адгукнулася на яе літоускае, беларускае, польскае і жыдоускае грамадзянства Віленшчыны.

З паданых ніжэй матэрыялау грамадзянства Незалежнай Літвы маець магчымасьць уцяміць сабе нацанальныя адносіны у Віленшчыне і выказаць аб іх сваё слова 33 выгнанцы чакаюць слова гэтага з вераю людзей, якія выпоунілі свой цяжкі громадзянскі абавязак.

Osadzenie w więzieniu i wygnanie z Wilna przez władze polskie t. zw. Litwy Środkowej 33 działaczy litewskich i białoruskich nie stanowi wypadku o dziejowych następstwach, lecz bądź cobądź wyraziście i jaskrawo uwydatnia warunki życia i pracy ludów znajdujących się pod polską okupacją. Ucisk narodowościowy, cynizm samowoli administracyjnej władz pseudopowstańczych, poniewieranie z uśmiechem na ustach podstawowych praw obywatelskich ludności miejscowej, deptanie na sposób pruski uczuć ludzkich i rodzinnych, jaskrawo się uwydatniające wściekłość i zemsta nad swemi przeciwnikami społeczno—politycznemi, którzy w wytrwałej walce „na serca i rozumy" potrafili wykazać wyższość moralną nad uzbrojoną w przemoc pięść i monopol władzy okupację i przezto ostatecznie zdyskredytować tę okupację wobec ludności miejscowej i świata, wreszcie stracenie się i tchórzostwo złapanych na gorącym uczynku szulerów gry okupacyjno — wyborczej — oto co ujawnia okupacja w inscenizowanej przez się głośnej „sprawie 33-ch". —

Historja wyda niegdyś w tej sprawie swój wyrok bezstronny. Nasze zaś zadanie — zwrócić uwagę społeczeństwa współczesnego na samą sprawę i wskazać jak zareagowała na nią opinja społeczna Wileńszczyzny—litewska, białoruska, polska (oczywiście odmienna w zależności od ugrupowań społeczno—politycznych) i żydowska.

Z podanych niżej materjałów dowodowych, społeczeństwo Litwy Niepodległej ma możność uprzytomnić sobie stosunki narodowościowe w Wileńszczyznie i wydać o nich swój sąd. Sądu tego 33 wygnańców oczekuje z całą ufnością ludzi, którzy spełnili swój ciężki obowiązek obywatelski.

I. 1) P. Mičiulis (liet.), 2) B. Stadzevičius (liet.), 3) P. Augustaitis (liet.), 4) V. Dubina (gud.), 5) A. Rondomanskis (liet.), 6) T. Mešoček (gud.), 7) T. Šulcas (liet.), 8) S. Rohač (gud.), 9) J. Semaška (liet.), 10) A. Palikša (gud.) 11) A. Jakubeckas (gud.), 12) V. Michalevičius (gud.), 13) V. Lemeš (gud.), 14) A. Meciunas (liet), 15) P. Insoda (liet.), 16) J. Grabauskas (liet.), 17) S. Jackevičius (liet.) 18 J. Milerys (liet.).
II. 19) M. Biržiška (liet.), 20) J. Kraskauskas (gud.) 21) J. Augevičius (liet.), 22) M. Harecki (gud.), 23) J. Dyša (liet.) 24) C. Liandsbergis (liet.), 25) V. Prokulevičius (gud.), 26) A. Korobač (gud.), 27) M, Marcišauskaitė (liet.). 28) V. Biržiska (liet.), 29) Kun. Kan. J. Kukta (liet.) 30) P. Nevedomski (gud.).

Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto Protestas.

Šių metų sausio m. 20 ir sekančiomis dienomis „Srodkovos Litvos“ Vyriausybės įsakymu policija padarė eilę politinio pobūdžio kratų lietuvių kultūros, švietimo ir labdarybės įstaigose, o taip pat daugelio lietuvių veikėjų butuose.

Kratyta Laikinasis Vilniaus Lietuvių Komitetas; Lietuvių Draugijos nukentėjusiems del karo šelpti Centro Komitetas; visos Lietuvių laikraščių redakcijos ir administracijos, kaip antai: „Vilniečio“, „Głos Litwy“, „VilniausGarsas“, „Nasza Ziemia“, o veikėjų—piliečių Mykolo ir Viktoro Biržiškų, kun. kan. J. Kuktos, A. Rondomanskio, P. Mičiulio, B. Stadzevičiaus ir daugelio kitų—butai.

Kratos buvo daromos nesilaikant jokių formalybių, kurių panaš. atsitik. reikalauja net mažai kultūringų šalių papročiai ir teisės. Taip, pav., Laikinajame Vilniaus Lietuvių Komitete, nesisakant kas ir ko ateita, išlaužta vartai, dvejos dutys, dirbtiniais raktais arba laužymu atidaryta stalčiai, spintos ir visą laiką kratyta be teisėtų buto savininkų.

Per kratas, trūkstant tikrai kaltinamosios medžiagos, gausiai imta kas pakliuvo. Taip, pav., iš Laikinojo Vilniaus Lietuvių komiteto pranyko po kratos anspaudai, knygos, protokolai, visi buvusieji tenai dokumentai ir elektros skaitiklis. Kur kitur paimta nieku nekaltų lietuvių spaudinių, visuomeninių ir privatinių; saugoti padėtų aukso ir sidabro daiktų, baltinių, drobės, drabužių ir kitų tokių, politiniai bespalvių, dalykų. Iš pil. Semaškos buto, kurs del sunkios ligos, turėdamas 39° karščio, negalėjo pats prižiūrėti kratymo ir buvo priverstas lovoje pasirašyti protokolą, pranykę net bankų ir pramonės bendrovių akcijų.

Nežiūrint, kad kratos visur yra davusios tik šios rūšies kaltinamosios medžiagos, visi kratytieji buvo suimti, būtent: Mykolas ir Viktoras Biržiškos, kun. kan. J. Kukta, A. Rondomanskis, T. Šulcas, Dr. P. Augustaitis, B. Stadzevičius, P. Mičiulis, P. Insoda, J. Mileris, M. Marcišauskaitė, J. Grabauskas, A. Mičiunas, Vaičiunas ir kiti.

Tuo būdu yra suimti daugumoje pirmaeiliai vietinės lietuvių visuomenės veikėjai, kurie atsidėję dirbo visuomeninį bei kultūrinį darbą ir stovėjo priešakyje arba visuomeninių įstaigų, arba mokyklų, arba lietuvių laikraščių redakcijų.

Aiškus dalykas, kad per tai kultūrinis bei visuomeninis vietinių lietuvių gyvenimas gavo sunkų smūgį. Šiandien del minėtų areštų Laikinasis Vilniaus Lietuvių Komitetas lieka be pirmininko ir kasininko, Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo Gimnazija be direktoriaus ir kelių mokytojų, Keturklasė Miesto Mokykla be vedėjo, o lietuvių spauda iškarto be visų ligšiolinių redaktorių ir daugumos nuolatinių bendradarbių. Kenčia ir kiti lietuvių darbo ir gyvybės žydiniai, kuriems staiga prievartos keliu išplėšta nuo-

latiniai ju darbininkai. Ypač sunkų krizį turės pergyventi lietuvių labdarybės įstaigos, netekusios per kratas ir areštus jiems paskirtų pinigų ir globėjų.

Po to liūdno kratų ir suėmimų fakto Vilniaus lenkų spauda, neslėpdama savo džiaugsmo, įdėjo pusoficialį pranešimą, kurs aprašytus įvykius ir užkirstą skaudų lietuvių kultūros bei visuomenės gyvenimui smūgį dangstė įžeidžiančiais lietuvių visuomenę kaltinimais būk suimtieji šnipinėję, organizavę akciją, kurios tikslas esąs iššaukti šalyje suirutę ir nuversti esamąją tvarką, varę bolševistinę propagandą ir kurstę į tautines kovas. Šis pranešimas tilpo su niekšiškū, vertu jo turinio, įvardymu: „Šnipų organizacijos susekimas“.

Kadangi mes lietuviai niekados nevarėme nelegalio ir griaunamojo darbo, savo teises visuomet gynėme atviru būdu ir esamųjų parėdymų ribose; kadangi suimtieji mūsų veikėjai ne kitu keliu ėjo ir tik gal uoliau už kitus dirbo kultūros bei visuomenės dirvoje ir ištvermingiau gynė Lietuvos bei lietuvių tautos teisių prie josios sostinės Vilniaus; kadangi visa tai daroma laiku, kai užsienyje ir viduje ginčijamasi ir kovojama del mūsų šalies politinės ateities, priversti esame į aukščiaus išdėstytus faktus ir apkaltinimus žiūrėti kaipo į tokius, kurių tikras ir vienintėlis tikslas yra:

1) išnaikinti lietuvių kultūros, švietimo bei visuomenės darbą šalyje,

2) suterorizuoti Lietuvių visuomenę ir jos darbuotojus tautinėje kultūros srityje,

3) apšmeižti ir subiaurinti lietuvius, jų pirmaeilių veikėjų asmenyje, prieš kitaip (ne liet. R.) kalbančius piliečius ir tuo būdu sukurstyti šiuos pastaruosius prieš lietuvių visuomenę.

Yra tad čia naujas, nepamatuotais kaltinimais pridengtas, faktas, ar geriau tariant, ištisa eilė naujų skaudžių faktų Lietuvių persekiojimo jų kultūros, švietimo ir visuomenės darbe; šitie faktai, paimti šaly kitų iš nesenųs praeities, kaip antai, mūsų mokyklų ir prieglaudų prievarta išmetimas iš turimųjų butų, Švenčionių gimnazijos darbo sulaikymas, finansinių ir prekybinių mūsų įstaigų likvidavimas, sodžiaus švietimo varžymas ir t. t. — nesugriaunamai rodo, kad čia turime dalyką su sistematingu naikinimu, griovimu ir biaurinimu viso to kas lietuviška.

Dėliai to vietinės lenkų valdžios ir spaudos varomo darbo prieš mūsų tautinį, kultūros ir visuomenės gyvenimą ir prieš mus, tos šalies piliečius, Laikinasis Vilniaus Lietuvių Komitetas kreipia savo tautos domę į gręsiantį pavojų ir kelia savo atstovaujamos visuomenės vardu iškilmingą bei griežtą protestą viso kultūringojo pasaulio žiniai.

L. e. Pirmininko p. (—) *K. Stašys.*

Nariai: *B. Biržiškienė,*
K. Čibiras,
S. Jackevičius.

Sekretorius Dr. *Augevičius.*

Vilniaus Gudų Tautinio Komiteto nutarimas.

(1922 m. Vasario 8d.).

Šių metų sausio mėn. 19-23 d.d. lenkų valdžia „Srodkovos Litvos“ iškračiusi ištisą eilę gudų kultūrinių įstaigų Vilniuje suareštavo apie 20 asmenų, gudų visuomenės veikėjų ir kultūros darbininkų, jų tarpe ir Gudų tautinio Komiteto pirmininką.

Naktį vasario mėn. iš 4 į 5 dieną jie (13 asmenų) tapo patylomis išvežti iš tėvynės ir nepaisant to, kad dauguma nebuvo net tardyta, kad kaltinamųjų bylą teismas viešai nėra sprendęs, vienok nežinia keno nutarimu nuteista jie banicijon ir atimta galimybė pasiteisinti bei reabilituotis.

Gudų Tautinis Komitetas kategoringai protestuoja prieš šitokį brutalų elementarių teisių bei teisingumo principų paniekinimą, prieš aiškią prievartą ir skriaudą, padarytą ištremtiesiems gudams, pamynus jų pilietinę laisvę.

Gudų Tautinis Komitetas nuoširdžiai dėkoja tiems lenkų demokratijos atstovams, kurie jau užprotestavo prieš lenkų „Srodkovos Litvos“ valdžią del mūsų tautinių ir pilietinių teisių bei laisvės sutrempimo, kurie puikiai numato, kad toksai vienos kurios krašto tautos teisių bei laisvės sutrempimas yra lygiai pavojingas ir visų kitų broliškų šio krašto demokratijų teisėms bei laisvei.

Gudų Tautinis Komitetas sveikina ir Vilniaus žydų demokratijos balsą, suskambėjusį žydų bendruomenės pirmininko d-ro Vygodskio lūpomis, ir laikraštininkų bei literatų sąjungos atstovų pareikštą karštą protestą prieš gudų veikėjų persekiojimą; čia pat nuoširdžiai dėkoja jiems taip savo, taip nukentėjusiųjų vardu.

Gudų Tautinis Komitetas sveikina visus nukentėjusius gudų ir lietuvių darbuotojus, tvirtai tikėdamas, kad teisybė anksčiau ar vėliau gaus viršų ir kad neužilgo galės jie vėla grįžti į savo kraštą, į kūrybos darbą, nuo kurio dabar yra atatraukti.

Visuotinojo Žydų rašytojų ir laikraštininkų susirinkimo protestas.

Visuotinasis žydų rašytojų ir laikraštininkų susirinkimas šių metų vasario mėn. 2 dieną, išrinkęs Sąjungos Valdybą ir Revizijos Komisiją, visais balsais nutarė: — protestuoti prieš Vilniaus lietuvių ir gudų literatų areštavimus ir prieš valdžios pasikėsinimą ant spaudos laisvės.

Susirinkimas reikalauja kuogreičiausia paliuosuoti suareštuotus.

(„V. R“.).

Vilniaus Seimo frakcijų: būtent, „Odrodzenie — Wyzwolenie“, „P. P. S.“ ir Chominskio interpeliacija del lietuvių ir gudų veikėjų areštavimų ir jų ištrėmimo iš Vilniaus krašto.

Naktį sausio mėn. iš 19 į 20 dieną ir dar keletą dienų Vilniaus prokuratūros įsakymu buvo daroma masinės kratos lietuvių ir gudų visuomenės ir kultūros įstaigose — būtent: „Lietuvių Tautiniame Komitete“; „Lietuvių Komitete Nukentėjusiems del karo šelpti“; „Lietuvių Valgykloj“; „Lietuvių Bendrovėj knygoms leisti „Švyturys“; „Švyturio“ spaustuvėje, (Lietuvių laikraščių redakcijose, Lietuvių Klūbe — Red.) ir kitur, taip pat — Gudų gimnazijoj; gudų laikraščių redakcijose; Centralėje gudų mokyklų Taryboje; gudų muzikos-dramos Dr-joj; Vilniaus universiteto gudų studentų Draugijoj ir Gudų Tautiniame Komitete.

Suareštuota gudai: Gudų Tautinio Komiteto pirmininkas — Jonas Kraskauskis; Komiteto nariai: Fabijan Jeremič, Vladimir Prokulevič (buvęs Slucko gudų Tarybos pirmininkas, kuris organizavo ginkluotą sukilimą prieš bolševikus); Andriej'us Jakubecki's, buvęs Slucko sukilimo prieš bolševikus būrių vyriausias vadas ir b. Gudų Karo Komisijos narys, paskirtas Lenkų Valstybės Viršininko dekretu; Maksym Harecki, Aleksandr Karabač, Rodzevič ir keliolika kitų.

Iš Lietuvių suareštuota: Mykolas ir Viktoras Biržiškos, Pranas Augustaitis, kun. kan. Juozas Kukta, Pijus Mičiulis, Andrius Rondomanskis ir keliolika kitų.

Viso suareštuota 42 asmenys.

Areštavimai ir kratos kaikur buvo atliekama neleistinu būdu. Pavyzdžiui, gudų gimnazijoj buvo daroma krata pamokų valandomis, privarius policijos pilnus koridorius ir sales, ir laikant išsigandusius, susinervinusius vaikus iki 2 val. po piet.

Nepaisant tikrinimų, būk areštuotieji laikomi kalėjime gerose sąlygose, yra davinių, kurie rodo visai ką kitą.

Areštuotieji kaltinama Baudžiamojo Kodekso 100, 101, 107, 108, 125, ir 129 straipsniais ir tam tikrų dekretų apie karo nusidėjimus atatinkamais punktais.

Kaikurie areštuotųjų, kai Voleiša, Jeremič, Martynas Kukta ir kiti, paliuosuota vos išklausinėjus juos pirmą karta, kas aiškiai įrodo, kad areštavimai daryta neturint pamatuotų davinių, ir nušviečia niekur nepraktikuojamas matodes masiniams piliečių areštavimams daryti ir juos kalėjiman kišti taip sau, „del viso ko“.

Kiti, vėl, kai Gudų Taut. Komiteto pirmininkas — Kraskauski's — asmuo politiniais žvilgsniais ypač didžiai atsakomingas, nebuvo net tardyta.

Nepaisant visa to, naktį vasario mėn. iš 4 į 5 dieną 33 areštuotieji, nežinia ikišiol kurios valdžios nutarimu, nubausta banicija ir policijai eskortuojant ištremta į neutralę zoną, nebaigus tardyt, neįteikus oficialaus kaltinamojo akto, nepravedus viešai bylos teisme.

Prieš išgabęsiant kiekvienas areštuotųjų buvo atskirai siunčiamas namon (eskortuojant dviems ginkluotiems policijos agentams — Red.) atsisveikinti su šeimyna. Atsisveikindami nežinojo nieko, kas bus, nes nuo jų buvo visa kas slepiama, gi kaikurių policijos agentų buvo sakoma būsią išguiti ten „kur drabužių nereiksią“ arba į Minską. Taigi areštuotųjų šeimynose kilo didelė panika ir del to atsitiko daug baisių nusiminimo scenų.

Atsižvelgdamas į tai, kad atsakomingoji valdžia dar ikišiol nėra patiekusi oficialaus del šios bylos pranešimo, kad tokia sunki pabauda, kai banicija, uždėta «Litvos Srodkovos» piliečiams be viešo teismo nusprendimo, nėra teisės bei įstatymų numatoma, kad ištremtųjų darbuotojų tarpe besama žmonių, kurie savo lojalybę yra parodę kovodami greta lenkų prieš bolševikus, kad ištrėmimo faktu yra atimta iš kaltinamųjų galimybė teisėtai gintis bei pasiteisinti, kad visa šita byla, nenušviesta atatinkamai oficialių organų, kiršina ir gilina jau be to didelį šio krašto tautų antagonizmą, ir mažina pasitikėjimą valdžia; kad, pagalios, negirdėtas valdžios pasielgimas gali sukompromituoti lenkų vardą mūsų krašte — Aukštasis Seimas teikias priimti šitokį nutarimą:

Laikinąjai Valdomąjai Komisijai siūloma:

1) skubiai tardyti areštuotųjų bylą;

2) bematant paskelbti visuomenės žiniai, kaip dabar stovi ta byla;

3) padaryti Seimui pranešimą, ne vėliau kai per 7 dienas, kas tos bylos reikalu ikišiol padaryta.

(Šita dalis — 1, 2, 3 — buvo įnešta Seiman dar vasario 4 dieną. Red.).

4) pranešti Seimui, kas tikrai atsako už lietuvių ir gudų darbuotojų areštavimus, jų kalinimą ir ištrėmimą;

5) patraukti atsakomybėn kaltuosius teisių peržengime ir leidusius sau tyčiotis darant kratas, kalinant ir išvežant;

6) duoti tremtiniams teisę grįžti į Srodkovą Litvą.

Pasirašė: L. Chominski, A Halko, E. Stefanovič, A. Karnicka, St. Helman, A. Zaštovt, St. Baginski, B. Šeptunovski.

Vilniaus Lietuvių visuomenės protestas.

Organizuotoji Vilniaus lietuvių visuomenė, susirinkusi 1922 m. vas. 12 d. šv. Mikalojaus salėje, turėdama omenyje, 1) kad lenkų vietinė vyriausybė yra paskutiniais laikais areštavus, kalinus ir pagaliau ištrėmus daugelį lietuvių, kurie atsidėję dirbo visuomenės bei kultūros darbą ir 2) konstatuodama, kad lietuviai veikėjai ištremti be teismo, o daugelis ir be tardymo, taigi negavę teisės gintis; kad, taip prieš ištrėmiant, taip ištrėmus buvo ir yra kaltinami vien tik bendrais, nieku neremiamais dalykais, — laiko taip statomus kaltinimus paprastu savo veikėjų ir Lietuvių tautos šmeižtu, gi areštus, kalinimus bei ištrėmimus neteisingais ir neteisėtais, o visa tai—žiauriu atskirų piliečių teisių laužymu ir visos lietuvių visuomenės engimu bei persekiojimu, ir visa tai smerkdama prieš tai griežtai protestuoja ir reikalauja nekaltai ir neteisėtai ištremtus lietuvius grąžinti ir viešai atitaisyti lenkų spaudos nuplėštą jiems garbę.

Visuotinojo susirinkimo
Prezidiumas.

(«Vilnietis» Nr. 34)

Gudu Tautinio Komiteto Vilniuje pranešimas.

Dviem dienom prieš rinkimus į „Vilniaus Seimą“, sausio 6 d. gudų visuomenės organizacijos Vilniuje gavo žinot apie tai, kad tą pat dieną Vilniaus lenkų vyresnybė rengiasi suimti daug gudų veikėjų ir tuo atkeršinti jiems už tai, kad gudų Tautinis Komitetas atsisakęs dalyvauti rinkimuose.

Gauta taip pat žinot, kad tik atvažiavimas Vilniun Tautų Sąjungos atstovų privertė lenkų vyresnybę suėmimus laikinai atidėti iki rinkimams pasibaigsiant.

Delto gudų veikėjas pulk. J. Ladnov'as tik ką atvykęs iš Paryžiaus, aplankė Vilniaus lenkų vyresnybės pirmininką poną Meištavičių, kuris griežtai pasakė jam, jog jis apie sumanytus suėmimus nieko nežinąs, jog gandas apie juos nesutinkąs su tikrenybe ir apie jokius gudų persekiojimus negali būti nė kalbos.

Nepaisant šito, visai oficialaus pasakymo, 19 ir 20 sausio, naktį ir paskui dieną, daryta kratos daugumoj, gudų visuomenės įstaigų ir suimta daug gudų veikėjų. Kratos daryta: gudų Tautiniame Komitete, Gudų gimnazijoj, gudų laikraščių „Bielaruskija Viedamasci“ ir „Bielaruski Zvon“ redakcijose, gudų centralinėje švietimo Taryboje, gudų knygyne, gudų muzikos — dramos kuopelėj, Vilniaus universito gudų studentų kuopelėj, stačiatikių dvas. seminarijoj. Darant kratos, suimta apie 20 žmonių; tame skaičiuje: 1) Andrius Jokubecki, gudų tautinio Komiteto prezidiumo narys ir sekretorius, buvęs Slucko apskrities sukilėlių vadas, buvęs gudų karinės komisijos narys, kuri įsteigta Lenkų Valstybės Viršininko p. Pilsudskio dekretu, 2) Vladimiras Prakulevič, gudų tautinio Komiteto prezidiumo narys, Slucko sukilėlių tarybos pirmininkas, buvęs teisėjas, 3) Fabijonas Eremič gudų tautinio Komiteto narys, buvęs jo pirmininkas, 4) Aleksandras Karabač, gudų tautino Komiteto narys, 5) Maksimas Garecki gudų tautinio komiteto narys, laikraščio „Bielaruskija Viedamasci“ redaktorius, žymus gudu literatas, labai ligotas, 6) Rodzevič gudų tautinio komiteto narys gudų dramatinės kuopos vedėjas 7) Neviadomski, gudų tautinio komiteto narys, žemės darbininkų Sąjungos sekretorius, 8) Dubina, gudų tautinio komiteto raštinės vedėjas, 9) Valeiša, gudų muzikos dramos kuopelės pirmininkas. Be to suimta keli mokytojai ir mokytojos, kurie buvo atvykę iš sodžių ir apsinakvoję gudų centralinės švietimo Tarybos būste ir keletas kitų asmenų.

Paryčiu, 20 sausio, didokas policijos būrys įėjo į rūmus, kuriuose yra gudų prieglauda, gudų tautinis komitetas, laikraščio „Bielaruskija Viedamosci redakcija“ stačiatikių dvasiškių seminarija ir stačiatikių moterų vienuolynas.

Krata buvo daroma gudų tautinio komiteto ir „Bielaruskija Viedamasci“ būstuose, gimnazijos direktoriaus būste, gimnazijos raštinėje ir klasėse, dvasiškių seminarijoj ir pas kai—kuriuos asmenis, kurie gyvena tuose rūmuose. Visos durys ir vartai buvo policijos užstota. Kadangi buvo šiokia diena, tai priprastu metu pradėjo gimnazijon rinktis mokiniai ir mokytojai. Policija leido įeiti visiems, kurie tik norėjo, bet išeiti neleido. nė vieno. Kadangi policija įsiveržė į gimnazijos karidorius, tai pamokos, žinoma negalėjo eiti paprasta tvarka. ypač ir delto, kad buvo suimta du gimnazijos mokytoju: Garecki ir Jakubecki. Vienok policija atsisakė išleisti iš gimnazijos net mažiausius vaikus ir tuo būdu, apie 400 mokinių pasijuto netekę laisvės. Kai vaikai išalkę iki 2 valandos, pabandė pasiskverbti pro policijos eiles ir pabėgti namo, policija, užtaisiusi tikrais šoviniais šautuvus, atkišo juos į vaikus ir tiktai vyresnių mokinių sumanumas ir nebailumas sulaikė policiją nuo kraujo praliejimo.

Sužinoję apie tai, kas atsitiko, gudų tautinio komiteto pirmininkas J. Kraskovski drauge su komiteto nariu inžineriu A. Trepka kreipėsi į lenkų vyresnybę, reikalaudami, kad bent būtų paleisti suimtieji gimnazijoj keli šimtai vaikų. Vienok lenkų vyresnybės pirmininkas Meištovič atsisake priimti juos; taip—pat pasielgė ir kiti aukštesnieji vyresnybės nariai. Bet kaikurie privatūs asmens lenkai pasipiktinę biauriu vyresnybės pasielgimu su gudų vaikais, kreipėsi į prokuratūrą, ir delto suimtieji vaikai apie 2 val. paleista namo.

Visi suimtieji gudų veikėjai tuojau po suėmimo nuvaryti centralinin kalėjiman, į Lukiškius. — Vilnius sausio 21 d. 1922 m.

Komiteto pirmininkas
S. Kraskovski.

Už sekretorių prezidiumo narys
Luckevič.

«Bial. Žvon» Nr. 3 (20) 22.

Žydų visuomenės balsas del lietuvių ir gudų darbuotojų areštų.

Vilniaus Žydų bendruomenės pirmininkas d-ras Vygodski's patalpino žydų dienrašty „Der Fraind“ (22 Nr. 25—I—22) šitokio turinio pareiškimą:

— „Kaipo šio krašto pilietis negaliu tylėti nepareiškęs kategoringo protesto del masinių areštų, išrovusių iš Vilniaus visuomenės daugelį vietos lietuvių ir gudų kultūros ir politikos darbuotojų.

Žinoma, bus teismo tardymas, bus teismo sprendimai, gal būti net bus paganėdintas tuomi aklas teisingumas.... Vienok neturės tai vertės, nes jisai — aklas!

Svarbu — kas kita. Svarbu tai, kad daug visuomenės veikėjų, spaudos ir šiaip įvairių įstaigų darbuotojų pašalinta nuo darbo; gi visa tai padaryta neva „legaliu“ keliu. Ir mes turime žiūrėti į tai ne kaipo į pripuolamą apsireiškimą, ne kaipo į kaprizą, tačiaus kaipo į tam tikrą sistemą.

Aišku, kad čia besama tendencijos bei noro iš pamatų griauti lietuvių ir gudų kultūrą šiame krašte — „ad majorem Poloniae gloriam“.... Taip bent matosi.

Rusų carato spaudžiama visų keturių šio krašto tautų demokratingoji inteligentija pastaraisiais 30—40 metais buvo sudariusi solidarę vienybę krašto reikalams ginti ir kartu su atatinkamais Rusų sluoksniais kovoti su bendru priešu. Žinoma, įvairių tautų grupės turėjo skirtinų idealų kas link mūsų krašto surėdymo ir jo politinės ateities; kildavo iš to ir nuomonių įvairumai atskirais klausimais. Vienok visos tos grupės buvo stipriai rišamos tikru nuoširdžiu demokratizmu, lygybės ir laisvės siekimais, gi prieš carizmą vienoda neapykanta ir jo darbų pasmerkimu. Daug aukų sudėjo tos organizacijos, daug jų darbuotojų buvo nubausta, tačiaus idėja plėtėsi ir stiprėjo.

Išpradžių ir visu pasaulinio karo metu ta demokratingųjų organizacijų vienybė neiro, bet reiškėsi. Visi okupantai kovojo su ta jėga, rovė ir metė kalėjimuosna atskirus darbuotojus. Likusieji gi vėl greta kits kito išvien kovojome už šviesią mūsų krašto ateitį; išvien vėl aukas dėjome. Nuoširdžios pagarbos jausmus mes reiškėme nukentėjusiems.

Taigi ir šiandien protestuodamas prieš gerbiamų mūsų draugų areštavimus aš žemai lenkiu galvą pagerbdamas jų garbingą nelaisvę ir pareikšdamas gilios užuojatos žodį“. —

Mokslo Draugijos Komiteto protestas Laikinosios Valdomosios Komisijos pirmininkui.

Naktį iš sausio 19 į 20 d. Vilniaus teismo prokuratūros įsakymu padarius kratų daugelio lietuvių veikėjų būstuose, įstaigose ir laikraščių redakcijose, yra, tarp kitų Vilniaus gyventojų lietuvių, areštuota ir Lukiškio kalėjiman pasodinta Lietuvių Mokslo Draugijos Komiteto nariai: Myk. Biržiška, filos. d-ras, Pranas Augustaitis ir d-ras Jonas Augevičius, o naktį iš vasario 4 į 5 d. drauge su kitais išgabenta jie į demarkacijos liniją ir ten paleista. Kadangi jie buvo suimti prokuratūros įsakymu ir dauguma jų dar net nebuvo ištardyta ir be teismo sprendimo nubausta išgujimu iš savo krašto, kas yra priešinga pamatiniams baudžiamosios teisės dėsniams kultūringuose kraštuose, tat Mokslo Draugijos Komitetas savo posėdyje vasario 12 d. nutarė griežtai protestuoti prieš minėtų Komiteto narių nepamatuotą ir neteisingą ištrėmimą ir reikalauti iš Tamistos, kad būtų duota jiems teisė grįžti atgalios Vilniun.

Mokslo Draugijos Komitetas.

Vilniaus lietuvių mokyklų tėvų ir globėjų protestas Laikinosios Valdomosios Komisijos Pirmininkui.

Mes, čia pasirašę, lietuvių mokinių tėvai ir globėjai, susirinkę 1922 m. vasario m. 5 d. Tėvų Komitetui rinkti, sužinojome, jog tarp suimtųjų š. m. sausio 20 d. lietuvių yra: 1) pil. Mykolas Biržiška — Vilniaus Lietuvių gimnazijos Direktorius, 2) pil. Viktoras Biržiška — matematikos mokytojas, 3) p. Andrius Rondomanskis — lenkų kalbos mokytojas, 4) pil. Juozas Grabauskas — 4 klasės miesto mokyklos vedėjas ir 5) pil. Jurgis Mileris — 2 klasės mokyklos vedėjas.

Čia išvardytiems asmenims mes esame pavedę mokyti ir auklėti mūsų vaikelius. Vilniaus lietuvių mokyklos, varu išvarius jas iš turimų būstų ir sistematingai persekiojant Lenkų Viduriniosios Lietuvos Valdžiai, jau kelis kartus yra gavusios smarkių smūgių, kas labai pakenkė tolydiniam mūsų vaikų mokslui. Dabar jau dvi savaiti išlaikius kalėjime išvardytuosius mokyklų vedėjus ir mokytojus, be jokių jų kaltinimo įrodymų, nes neįteikta kaltinamieji aktai, nepatraukus teisman už tariamus nusikaltimus, tiesiog savavaliai ir neteisėtai ištremti jie iš „Vidur. Lietuvos“ krašto.

Del visa to mes čia keliame griežčiausį protestą prieš įsivyravusį teisių laužymą, kuris neduoda mažiausių to krašto ramiųjų piliečių asmens neliečiamybės garantijų, ir reikalaujame tuojaus sugrąžinti mūsų mokytojus ir laiduoti kaip lietuvių mokykloms taip ir jų mokyto-

jams lygias su lenkų tautos mokyklų ir mokytojų teisėmis.

Vilnius, 1922 m. vasario m 7 d.

Parašai (60 tėvų ir globėjų, gyvenančių Vilniuje).

Vilniaus Universiteto Gudų Studentų protestas.

Vilniaus Universiteto Studentai-Gudai, susirinkę sausio mėn. 26 d., ir apsvarstę pastarųjų dienų įvykius nutarė:

1) Protestuoti prieš kratos padarymo faktą naktį sausio mėn. iš 19 į 20 dieną Gudų Studentų Sąjungos būste, neturint tam Jo Magnificencijos (Rektoriaus) leidimo, ypačiai kad einant Sąjungos Statutu, Universiteto Tarybos patvirtintu, Studentų Sąjunga yra grynai tik kultūros bei švietimo organizacija;

2) protestuoti prieš tam tikrų Vilniaus Universiteto „studentų“ grupių darbuotę, kurie dėvėdami savo „batoruvkas“ (baltas kepures), reiškia—veikdami oficialiai kaipo studentai, dalyvavo policijos agentų rolėse darant kratas ir areštavimus kai visuomenės įstaigose, taip ir Gudų studentų organizacijoj (Sąjungoj, kurios duris jie laužė matydami kybant ant jų pasirašytą paties Jo Magnificencijos kortelę);

3) protestuoti prieš kratos darymo būdą Gudų Gimnazijoj, kur mokiniai, maži vaikai, buvo įleidžiami darant kratą į gimnazijos vidų, o iš ten neleidžiami išeiti grąsinant jiems ginklais;

4) protestuoti prieš kratų darymą įstaigose, kurios teturi pasistačiusios sau tikslu kultūros bei švietimo darbą ir nieko bendra su politika neturinčios, kai, pavyzdžiui— Gudų Muzikos - Dramos Hurtok'as (Ratelis), gimnazija etc.

5) protestuoti prieš lenkų valdžios persekiojimus gudų visuomenės ir jos darbuotės slopinimą uždarant gudų visuomenės įstaigas, mokyklas, laikraščius, areštuojant darbuotojus, trumpai sakant—stengianties panaikinti visą gudų tautinį judėjimą.

Viso to dėliai gudų studentai negali tikėti, kad ir jų organizacija galėsianti ateity laisvai plėtotis.

(„Bielaruski Zvon“ Nr. 4)

Lietuvių ir Gudų žmonų protestas del jų vyrų areštų ir ištrėmimo.

Mes, ištremtųjų lietuvių ir baltarusių žmonos, netekusios savo globėjų vien delto, kad jie buvo tikri patriotai, nenorėjo išsižadėti savo tėvynės ir atvirai ir garbingai gynė jos reikalus, gynė taip, kaip privalo ginti kiekvienas žmogus patriotas, kuris nenori savo sąžinės ir teisybės minti po kojų, mes — žmonos, protestuojame ir pareiškiame netik vietos visuomenei, bet ir visam kultūringajam pasauliui, jog šitie vietos lenkų valdžios darbai yra neteisėti ir nežmoniški.

Mes, neteisingų kančių suspaustos, begalinio sielvarto slėgiamos klausiame: už ką?

Ar girdėtas daiktas, kad šaly, kuri dedasi didžiuojantis kultūra, patriotizmu ir žmoniškumu, būtų tokios eibės daromos; kad žmones niekuo nedėtus, vidūnakty stvertų ir sodintų kalėjiman, kaip kokius baisiausius nusidėjėlius, ištisas savaites laikytų neteisę ir netardę, o kaikurius net nė žodžio nepaklausę, ir pagalios vėl naktį siųstų nežinia kur, ir dar verčiant stipriai sargybai lydint parvykti namo, idant per kelias minutes persivilkti ir atsisveikinti su likusia be globėjo šeimyna, su mažais verkiančiais vaikučiais. Ir šitas vidūnakčio, baisių slėpinių ir aplinkybių atsisveikinimas, tarsi vedama žmonės sušaudyti, šitas atsisveikinimas gal amžinai pakirto mūsų ir mūsų vyrų. sveikatą. Taip ir tokiu sunkiu laiku vyrų, žmonų ir vaikų nervus tampyti barbarai tegali. Toki vaizdai visam gyvenimui pasiliks ir tenebūnie davanota tiems, kieno tai yra pradžia!

Težino visi, jog mes, žmonos, ligi šiol iš Vilniaus ir teismo valdžios viena tegirdėdavome: „Ne mūsų valia, taip iš aukščiau liepta“. Visoj šitoj negražiojoj istorijoj neatsiranda kaltojo, nes visiems gėda prisipažinti! Už ką, klausiame, už ką mes čia tiek prisikentėjome ir dar tų kančių galo nematyt? Mes reikalaujame reabilituoti mūsų vyrus, reikalaujame tuojaus juos sugrąžinti; reikalaujame paskelbti visas kliaudis ir tardymo surinktus parodymus, reikalaujame idant visa šita byla kaip galima teisingiau ir plačiau būtų iškelta aikštėn, byla, kurią valdžia paslėpus laiko, bet kurią vietos lenkų spauda stengiasi dideliausiai išpūsti, norėdama minią sukelti prieš lietuvius ir baltarusius.

L. Augevičienė, A. Augustaitienė, B. Biržiškienė, Dyšienė, Grabauskienė, L. Hareckienė, A. Jakubeckienė, V. Kraskauskienė, V. Liandsbergienė, Miciunaitė, M. Mičiulienė, Nieviadomskienė (††), A. Prokulevičienė, F. Rondomanskienė, Semaškienė, J. Stadzevičienė, Šulcienė.

(„Vilnietis“).

Red. prierašas. Prieš šį protestą begėdiškai išdrįso protestuoti matyt netekę sąžinės ir širdies lenkų ponios. Jų protestą dedame žemiau.

Oficialus pranešimas del areštų.

(Wap.) Del padarytų Vilniaus prokuratūros įsakymu Sausio mėn. lietuvių ir gudų areštų Vilniaus Spaudos Agentūros atstovas gavo iš oficalių šaltinių šitokių žinių: Surinkta iki šiol sekimo bei tardymo medžiaga išvedusi aikštėn:

1) Sąmoką Valstybės perversmei padaryti; šiuo reikalu buvę gaunama iš Kauno Vyriausybės ir „Lastauskio grupės“ nurodymų ir didžiausios pinigų krūvos;

2) Šnipavimo ir kovos organizaciją;

3) Veikimą tarptautiniams santikiams suerzinti;

4) Komunistų akcijos palaikymą saviems tikslams, ir kaikurių kaltinamų asmenų toje akcijoj dalyvavimą;

5) Akciją, kuri rėmusi spekuliaciją ir karo nusidėjimus Kaunui gundant iš priešingumo pobūdžių.

Aukščiau nurodyti apkaltinimai yra teismo tardytojo suformuluoti atatinkamai Baudžiamojo Kodekso 100, 101, 107, 108 (p. 6), 125 ir 129 straipsniams ir specialiems Dekretams apie karo nusidėjimus. Paaiškėjo, kad išrinkus seimą, „dalyvaujant labai žymiai gyventojų daugumai“, (??! Red.), kuris turi teisėtai išspręsti krašto likimą, agitatorių grupė įbrukė sau galvon pajiegsianti sukelti krašte maištą seimo susirinkimo momentu. Tačiaus vietos gyventojai neprijautė tam, gi teismo valdžia visai užkirto kelią. Vilniaus valdžia nenorėdama drumsti tos šviesios valandos, kada susirinkęs seimas pareikš krašto gyventojų valią; kada gali vykti ir betarpės derybos, kurias pasiūlė Kauno Lietuva (Suprask Nepriklausoma Lietuva. Red.) ir priėmė Varšava,— nenorėdama visa tai drumsti Vilniaus valdžia, Lenkų respublikos vyriausybės kelis kartus patariama, padarė šitokį nutarimą: Nugabenti į neutralę zoną iki lietuvių demarkacijos linei ir perduoti „Kauno Valdžiai“ šiuos asmenis: 1) Augustaitį Praną; 2) Augevičių Joną; 3) Biržišką Mykolą; 4) Biržišką Viktorą; 5) Grabauską Juozą; 6) Jackevičių Stasį; 7) Insodą Petrą; 8) Kun. Kan. Kuktą; 9) Liandsbergį Česlavą; 10) Mičiulį Pijų; 11) Milerį Jurgį; 12) Marcišauskaitę Mariją; 13) Povydį Juozą; 14) Rondomanskį Andrių; 15) Stadzevičių Boles-

lavą; 16) Semašką Joną; 17) Šulcą Tadą; 18) Vaičiuną Joną; 19) Miciuną Andrių; 20) Dyšą Juozą; 21) Dubina Vlas'ą; 22) Harecki Maksim'ą; 23) Jokubecki Andriejų; 24) Karabač Aleksandr'ą; 25) Kupčik Zinaidą; 26) Kraskauski Joną; 27) Lemieš Vincentą; 28) Miešoček Tamošių; 29) Niewiadomski Polikarp'ą; 30) Prokulevič Vladimir'ą; 31) Polikša Aleksiej'ų; 32) Rogač Sergiej'ų; ir 33) Michalevič Vladimirą. Be to 7 suimtųjų paliuosuota jau anksčiau, gi 2 šiomis dienomis. Tardymas tęsiama tolyn.

(«Litwa» 4 Nr.)

DOKUMENTAI.

I.

Pulk. Chardigny telegrama Vilniaus lietuvių paliuosavimo reikalu, (E. 28—I). Lietuvos atstovas T. S-gos Kontrolės K-jai p. Jonynas paprašė tos komisijos intervencijos suimtųjų Vilniaus lietuvių paliuosavimo reikalu. Į tai sausio 27 d. gavo tokią telegramą, per Gener. Štabą:

„Kaunui (adresatas neįvardintas) Lenkų Vyriausybė ėmėsi reikalingų priemonių, kad paskubinus paliuosavimą asmenų suimtų Vilniuj. Aš tikiu, kad šis paliuosavimas tuojau įvyksiąs“.

Pulk. Chardigny.

II.

(WAP.) Ištremtieji iš „Srodkovos Litvos“ lietuviai ir baltarusiai buvo atiduoti neutralinėj zonoj Lietuvos karo valdžiai. Gavęs siunčiamuosius, Lietuvos kariuomenės leitenantas išdavė šitokį kvitą: „Aukščiau nurodytus 33 asm. priėmiau iš Vilniaus Policijos Vyriausios Komandos inspektoriaus komisaro Sikorskio 5—II 22 (—) L-tas Viršila.

(„Vilnietis“).

Dėliai Vilniaus ponių lenkių protesto.

Nesenai viename „Rzeczpospolit'os“ numeryj buvo įdėtas lenkių, Vilniaus krašto «piliečių», protestas. Jos taip šventą ir garbingą lenkės vardą, kitados su pagarba vartotą, dergia neapykantos purvais, žemina fanatizmo ir apjakimo žodžiais...

Esu lenkė, ir delto laikau savo prievole tam neva patriotiniam tų ponių atsišaukimui prieštarauti, kad tuo būdu bent šiek-tiek nuvalius lenkės vardą nuo žeminančios ją dėmės ir parodžius, jog ne visos lenkės pamiršo, tas vardas pagarbos buvęs vertas.

Mat, tos ponios pradeda, rodos, visai protingai ir teisingai,—su pasibiaurėjimu peikdamos vyresnybės sauvaliavimus, kokie atsitinka apšviestame krašte, bet baigia visai netikėtu būdu, stebindamos išsyk skaitytoją, kuris buvo prirengtas prie ko kita.

Štai proteste sakoma: „susirūpinę lig širdies gilumos krašto likimu“... Ištikrųjų, reikia pripažinti, jog kiekvienas pilietis ir pilietė, kuris ima širdin savo Tėvynės gerovę, dabar dėliai įvykusio sauvaliavimo ir valdžią žeminamo fakto, privalo labai susirūpinti krašto likimu... Tikriausia tiesa!

Toliau ...„Stovime prieš negirdėtą žmonijos istorijoj — teisių sulaužymo faktą“... Kiekvienas skaitantis ir nusimanantis apie dabartinės valandos reikalus supras, kad kalbama čia apie neteisėtą, nereikalingą, „šaukiantį dangun atkeršymo“ šio krašto piliečių lietuvių ir gudų suėmimą ir jų biaurų ištrėmimą, kuo baisiai pasipiktino visa, kas jausti ir galvoti dar gali... Taigi kaip ligi šiol esame visai tvarkoj...

Skaitome toliau: **„Raginame visą visuomenę galingai protestuoti ir tuo ginti laužomas privalomas visoms apšviestoms tautoms teises“.** Visai tobula! Ištikrųjų stiprus turėtų būti protestas, jei prie jo prisidėtų kiekvienas, kuris jaučiasi šios šalies pilietis; juk laužoma visos pilietinės teisės; juk išvežti iš valstybės, ištremti be teismo, neprirodžius kaltės ir net kaltinamųjų neištardžius, neišdrįs nė viena tikrai apšviesta valstybė, o juo labiau tokia, kuri nuolat giriasi savo civilizacija ir kultūra.

Lig šiol, jei tik atvirai ir nuoširdžiai pasakytai tiesai, galima pritarti; bet čia netikėtai pasirodo „finis coronat opus“. Galas netikėtas ir nepaprastas, skaitome: „kokia teisia remiantis paleista politiniai nusidėjėliai, kurie buvo suimti teisių ir pilietinių prievolių laikantis?“ Pirmiausia, tegu leista man bus paklausti, kaip ne kartą visuomenės balso jau klausta ir net Seime paklausimai kelta, pasakykite gerbiamosios ponios (gėda lenkėmis vadinti), kokią teisę turite išvežtus piliečius lietuvius ir gudus vadinti n u s i d ė j ė l i a i s? Ar tai ne per daug skubu (nesuprantu, kam tokis skubotumas), iki ištremtųjų kaltė ir prikišami nusidėjimai dar nėra įrodyti ir teismo nenagrinėti, nors visuomenė ir kiti teisėtieji veiksmai reikalauja pasakyti tiesą... Ko teismas užsikirtęs tyli ir nepritaria jūsų «humanitariniams» ir griežtiems protestams? Ar nežinote jūs, gerbiamosios ponios, kad toki įžeidimai ir šmeižimai nepraleidžiama niekais, kad kaltinant ką nors reikia kaltę teismu įrodyti? Esu beveik įsitikinusi, kad lietuvių ir gudų visuomenė užstos už nukentėjusių garbę ir paprašys, kad ponios nusidėjimą įrodytute, nes be to...

Labai skaudu, kai panašius šmeižimus tenka skaityti pasižymėjusios savo melaginga neapykanta „Rzeczpospolitos“ ar kitų laikraščių skiltyse, bet kai rašo taip lenkės savo aukštame ir karštame «patriotiniame» proteste, tai kraujas stingsta gyslose ir baimė apima dėliai tautos ateities, tos tautos, kuri turi šitokias rimtų įstaigų vedėjas ir vadoves... O jeigu jos yra dar motinos ir žmonos?... Ko tokia motina, kurstanti tautų kivirčus ir skiepijanti neapykantos ugnį, gali išmokyti savo vaikus? Gal tik asistuoti ir eiti «pagarbos» sargybą, darant kratas ir suėmimus?

Tegu išmoko juos bent slėpti studentišką kepuraitę, nes ji ant tokių studentų galvos gali gėdos ugnimi deginti kiekvieną, kuri save gerbia, lenkę. Ko išmokys moteriškė, kuri gundo neapykantos kovon? Moteriškė, kuri nesibiauri jokių sauvaliavimo ir prievartos priemonių? Moteriškė, kuri ragina daryti artimui nuoskaudą?..

Ar taip kalba moteriškė, kuri kaip saulės spindulys, privalo savo įtaka švelninti ir raminti geidulių audras? Ar taip elgėsi moters-lenkės, kurios visuomet buvo apsuptos pasišventimo ir heroizmo žvaigždžių ir veikė altruizmo ir žmoniškumo vardan? Lenkė, kuri tą vardą turi pagarboje ir supranta jo išdidumą, privalo tikrai parašyti protestą, jau jei ne apie neteisėtumą, tai bent dėliai barbariškų žiaurumų, be kurių neapsiėjo nė suėmimas, nė ištrėmimas minimų piliečių. Moteriškė supranta visa ką labiau jausmais, gyvena labiau širdimi, negu smegenimis, delto greičiau ir aiškiau supranta tuos moralinius įvykius, tuos kentėjimus ir kankynę ir neramumų audrą, kuriuos teko pergyventi ištremtųjų motinoms, žmonoms ir vaikams, kuomet po baisios paslapties priedanga pargabenta apie 2 — 3 val. nakties kalinius išbalusius, sunykusius, nešukuotus, kelioms minutėms namo atsisveikinti su šeimyna; liepta kelti vaikus ir t. t. Nepaprastų žiaurumų parodyta, ir dar nepamiršta atsiminimai apie tuos žiaurumus, kuomet dar Vilnius „šį tą girdėjo apie tokius ištrėmimus, nelemtam atsiminimui“...

Ar tos ponios pagalvojo apie tų moralinių kankynių baisumą? Tur būt ne.. šimtą kartų ne... nes reikėtų būti ne moteriške, ne motina ir ne žmona, bet... išsigimusiu sutvėrimu ir... ne būti lenke.

Taigi labai gaila, kad gerbiamosios ponios nebuvo pakankamai susipažinę su dabar svarstoma byla ir nežinojo, kad teismas ištremtųjų piliečių dar nepripažino nusidėjėliais, o užtat bausti juos ištrėmimu neturėjo teisės.

Jeigu Kauno kalėjimo požemiuose, kaip tvirtina savo pretenzijas gerbiamosios tautietės, nuo senai laikomi lenkai, tai tur būt jie pasodyti ten tik prirodžius kaltę, o jeigu būtų ir ne taip (apie tai man neteko sužinoti), tai laikymasis dėsnio: „akis už akį ir dantis už dantį“ neturėtų teršti moteriškės krikščionės lūpų, juo labiau moteries, kuri yra lenkių krikščionių sąjungos pirmininkė. Jeigu šiek - tiek plačiau būtų suprasta Kristaus mokslas, tai nebūtume matę tokių protestų, kurie primena viduramžių fanatizmo laikus, ir neterštų lenkių, kurių vardas pastaruoju metu (širdies sopėjimu turiu pripažinti) daug neteko savo šventumo ir šviesumo.

Turiu vilties, kad visos neapakusios iš fanatizmo lenkės sutiks su mano įsitikinimais ir stos ginti nuskaustą tiesą, nes... ar gi jūsų protestas, gerbiamosios ponios, būtų (tai gėda!) visų lenkių protestas?.. Tur būt ne...- ir šimtą kartų ne?

Gėda, didelė gėda jums, ponios!

Julė Vikerčiūtė Kairiūkštienė.

Vilnius, vasario 14 d. 1922 m.
„Litwa“ 1922 vasario 17 d. Nr. 12.

Dabar tai jau nebeišsisuksite, ponuliai!

Kada prasidėjo Vilniuje lietuvių ir baltarusių suėmimai, tai lenkų laikraščiuose pasirodė pusiauoficialių pranešimų, už ką jie visi areštuojami ir kalėjiman sodinami. Buvo aiškiai kalbama, kad visi suimtieji labai nusidėję, ir jiems gresia mirties bausmė. Net gatvėse pasirodė didelių plakatų, kur kalbama buvo apie baisios lietuvių-baltarusių-komunistų organizacijos susekimą.

Vilnius sujudo. Jo ramūs gyventojai sužinojo, kad kun. kanauninkas Kukta turėjo savo bute daug ginklų ir bombų ir pragaro mašinų. Seimui susirinkus kun. kanauninkas Kukta būtų paslėpęs savo kunigo rūbuose daugybę tų naikinimo įrankių, prisiartinęs prie seimo ir sumaisęs jį su žeme.

Ir būtų žuvę visi Vilniaus krašto išrinktieji žmonės o drauge su jais ir daug visai nekaltų žmonių — taip sau praeivių. Bet Vilniaus policija susekė visą tą baisią organizaciją ir pasodino ją kalėjiman. Prasidėjo tardymas. Be ginklų ir bombų buvo rasta daug visokių kompromituojančių poperių. Visa tai buvo skelbiama laikraščiuose ir dar labiau žodžiu nemokančių skaityti tarpe. Visi neramiai laukė teismo ir jo teisingo nutarimo: pakarti visus suimtuosius. Tik štai sekmadienį (II-5) pasklido po miestą gandas, kad visus suimtuosius kažin kur išvežę. Apie išvežimą visi kalbėjo, bet niekas nežinojo, kur ir kam. Pirmadienį vakare visi persaikitė „Gazetoj Vilenskoj“ šitokią žinią: „Suimtųjų Lietuvių paleidimas“.

„WAP sužinojo iš tikrų šaltinių, kad šeštadienio naktį visi suimtieji lietuviai ir baltarusiai buvo paleisti. Suimtųjų dalis su Biržiškomis priešakyje buvo išsiųsta Kaunan. Kiti gavo teisės gyventi Vilniuje. Tardymas tebeina.

Tai įvyko del Lenkų valdžios pakartoto užsistojimo.

Ryt bus daugiau ir tiksliau apie tai.“

Ką galėjo pamanyti skaitytojai, tokios žinios pasiskaitę. „Gazeta Wilenska“ tur būt norėjo įkalbėti žmonėms, kad Lenkų valdžia taip be galo gera, jog ir didžiausiems prasikaltėliams atleidžia. Tik, kažin, ar ji net savo skaitytojų tarpe ras tokių, kurie tam įtikės.

Bet geriausia tos žinelės vieta tai: „Tardymas tebeina“. Išsiųsti prasikaltėlius į svetimą valstybę, su kuria jokio susisiekimo nėra, ir varyti toliau tardymą, tai... tai... tik „Srodkovoj Litvoj“ tegalima. Šios valstybės valdžia, pabaigusi tardymą, atiduos prasikaltėlius teisman, šis nutars juos visus nubausti mirtimi ir savo nutarimą nusiųs Kaunan. Gavę tą teismo nutarimą Kaune, bematant visiems jiems galvas nukapos...

Dabar ponuliai, tai jau nebeišsisuksite! *Niekas.*

(„Vilnietis“ Nr. 29).

Įdomus protestas.

Senai jau nesu girdėjęs vilniečių moterėlių. Po paskutinio savo „tautinio - kiaušininio“ pasirodymo Vilniaus stotyje, kur vadovavo ponia M., vilnietės ėmėsi namų darbo.

Per rinkimus į Vilniaus „seimą“ negalima buvo švysterėti - pasirodyti, nes moterėlėms, jeigu jos būtų užsimanę išnaikinti priešininkus, būtų pritrūkę jėgų ir kiaušinių. Rinkimų laikas buvo vilnietėms vien tik agurkų metas.

Toliau įvyko naujas jau vaikiškas darbas, kurį varė „Srodkovos Litvos“ galiūnai—medžioklė lietuvių ir gudų. Čia tai moterėlės rankas trynė—džiaugėsi, kad pagalios suimtieji bus pražudyti. Tik štai teisingumo ratas pasisuka atgalios ir vieton nubausti „nusidėjėlius“ mirtimi išsiųsta juos iš „Srodkovos Litvos“. To tai jau permaža—galvojo parinktųjų „mėlynakių“ moterėlių kuopelė. Turim reikalauti, kad teisininkai pasiteisintų, turim paskelbti protestą, turim sujudinti visą visuomenę. Tegu subruzda, tegu paleidžia savo pasipiktinimą, tegu dar kartą griebiasi kiaušinių ir apdrabsto.. Moterėlės, ponios — vilnietės lenkės, klausiu jūsų, ką gi?...

Ar pasirašiusios protestą, šio pasaulio galiūnų atstovės, herbuotosios ponios, nesuprantate, jog tie žmonės, jeigu jie paleista, buvo nekalti. Ar norite melu aptemdyti vilniečių prastuolių protą, kad paskiau juos dar kartą sugundžius prie atliktojo įvykio, prie kiaušininio darbo?...

Puikias vadoves jūsų asmenyse turi vilnietės!

Moterėlės—lietuvės, ramios darbuotojos, atsidavusios savo vaikams motinos, nerėkauja, nešūkauja, triukšmo nedaro, nors turi daugiau teisių. Jos sopulius ir kentėjimus tyliai nešioja savo širdyse, tyliai apraudoja savo penėtojus—vyrus, kurie nuo jų žiauriai atskirta ir ištremta. Prieš ką jūs, didikės ponios, protestuojate? Ko norite pasiekti savo protestu?

Ar gi taip trokšte trokštate matyti jų kraują, ar norite sujaudinti savo jausmus, o gal būt norite pasipuošusios ir kvėpalais apsišlakščiusios parodyti tiems nelaimingiesiems savo malonę—būti teisme jų bylą teisiant, kad, žiūrėdamos į juos per lornetą, galėtute reikšti savo nusprendimą, kaip buvo pernai „udarnikų“ bylą teisiant?

To reikalavo vilniečių ponių kuopelė, kurios jau pernai rudenį sugundė vietos moteris - prastuoles, kad jos padarytų stotyje „kiaušinių ir kačių“ serenadą.

Jūsų protestas, ponios, tai greit nykstantis blykstelėjimas Vilniaus padangėje. „Litwa“.

Iš lenkų „krajovcų“ spaudos.

I.

J'accuse! (Kaltinu).

Teismo valdžia yra areštavusi žymiausius Vilniaus lietuvių ir gudų darbuotojus. Byla esanti labai rimta, — anot pusoficialaus komunikato pranešimo, kuriame čia pat — jau paduodama ir visa eilė užmetimų, kame jie kaltinami.

Galimiausiais jų l[illegible]g atrodytų darbuotė esamai valstybės tvarkai nugriauti ir tarptautinei kovai sukelti

Užmetimai, beabejonės, sunkūs. Įstatymų keliu einant už tokius nusikaltimus smarkiai baudžiama. Turime tikros vilties, kad jei sykį teisingumo

dabotojai yra atkreipę savo akį į šitokius nusikaltimus lietuvių ir gudų tautybės piliečių eilėse, tai be abejonės neužmerks tos pat akies, matydami tokius pat nusikaltimus ir lenkų tautybės piliečių eilėse.

Taigi pirmučiausia kaltinu „Rzeczpospolita'os“ redaktorių vykinant jam nuolatinius minios siundymus ant žydų tautybės piliečių; kaltinu „Rzeczpospolitą“ kartu su „Gazeta Wileńska“ skelbiant ir keliant kovą prieš lietuvius. Gi griaujant esamą čia valstybės tvarką kaltinu visą, in corpore, „Lenkų Centro Rinkimų Komitetą“ (Polski Centralny Komitet Wyborczy), kuris savo atsišaukimuose viešai ir didžiuodamasis skelbė, kad Vilniaus Seimas turįs pagalios padėt galą „Srodkovos Litvos“, kaipo valstybės, esybei ir turįs ją įterpti į Lenkų Rzeczpospolitą.

Visai teisingai „Rzeczpospolita“ polemizuodama su „Gazeta Krajova“ tikrina, kad jeigu iki šiol nebuvo už tai baudžiama, tai toliau neturi taip būti.

(„Przegląd Wileński“)

II.

Reikia pasitraukti.

Paskutiniame „Wileński Kurjer Poswiąteczny“ numery mes jau esame reikalavę, kad valdžia oficialiai paaiškintų ir nušviestų visą lietuvių ir gudų darbuotojų areštų dalyką. Esame reikalavę paskelbti viešai visuomenės žiniai „visą teisybę“ ir patraukti smarkion atsakomybėn šios liūdnos bei kompromitingos aferos kaltininkus.

Tuo tarpu belaukdami tų paaiškinimų gavome žinią (kuri į mus padarė perkūno trenksmo įspudį) kad 33 suimtieji darbuotojai yra išgabenti į neutralę zoną, kad iš jų yra atimta teisė grįžti Vilniun ir kad visa tai esą padaryta tam, idant „linksmas ūpas nebutų sudrumstas“.

Jau net Vilniaus „Rzeczpospolita“ išreiškė daug abejonės, ar tikrai galėjo būti tokia suimtųjų išgabenimo priežastis, kaip tai praneše mėgianti „gerintis“ spaudos agentūra „W. A. P.“. Ir vargu galima būtų rasti toksai naivus žmogelis, kuris įtikėtų, šita „svarbi priežastis“ esanti tikra.

Kaip tik kitaip. Iš ten kyšoja kas kita: kyšoja kompromitacija tų, kurie tuos areštus yra sugalvoję ir padarę, kurie visą tą bylą yra sukėlę; kompromitacija ponų: Meištavičiaus Aleksandro; prokuroro Przyłuskio; Varšavos delegato Tupalskio ir vidaus reikalų departamento direktorio Senkevičiaus.

Norėta paskiau suversti visa kaltė ant Varšavos valdžios, pasinaudojant tame darbe prigulminga Spauda, būk Lenkų vyriausybė įsakydama paliuosuoti suimtuosius nedavusi galimybės vietos Šerlokams Holmsams prirodyti ištremtiesiems jų kaltės.

Teisybė, Lenkų Vyriausybė kategoriškai reikalavo paliuosuoti iš kalėjimo suimtuosius, kad jie galėtų pasiteisinti laisvi būdami, bet gi niekas jums, ponuliai, neliepė i š t r e m t i j u o s i š V i l n i a u s, kaip ypač neliepė juos a r e š t u o t i.

Šiuo klausimu „Gazeta Krajova“ (Nr. 36) šit ką rašo: (Straipsnis užvardintas „Del areštų“).

— „Visoj Europoj, deja, pagarsėjusi lietuvių ir gudų suėmimo byla pasibaigė visiems stačiai netikėtai. Naktį, iš š. m. vasario mėn. 4 į 5 d. 33 to krašto piliečiai išvežta į lietuvių ir lenkų neutralinę zoną ir ten paleista, uždraudus grįžti atgal Vilniun.

Spaudos agentūros pranešimas aiškina, jog šita keista „amnestija“ esanti padaryta tam, idant iškilmingas seimo susirinkimo momentas nebūtų apiblaustas“.

Ir mes būtume, drauge su suklaidinta tokiu agentūros pranešimu visuomene, pasipiktinę savo valdžios organais, **kurie Kauno Lietuvai (=Nepriklausomąjai. Red.) atidavė suimtuosius, nereikalaudami mainais Kauno lenkų kalinių.**

Bet dalyko visai kitaip esama.

Suimtųjų kaltės neįrodyta. Oficialaus kaltinamojo akto neįteikta. Net neištardyta visi. Viešai ir atvirai byla per teismą nepravesta, taigi nė teismo nutarimo nėra. Kuo remiantis žmonės, kuriems atimta teisė gintis ir teisintis, ligi šiol tebevadinama nusidėjėliais (zbrodniarzami)? Kuriuo teisėtu pagrindu pasirėmus 33 to krašto piliečiai nuteista banicija (ištrėmimu)?

Kur teisių ir įstatymų žiūrima, nusidėjėlio lopinėlis lipdoma žmogui, kai jis esti jau teismo pasmerktas, ir tada tik jis tegalima versti mainomuoju daiktu.

Visi žinome, jog suimtųjų dalis buvo Lenkams priešingai nusistačiusi, matydavome juos atvirai ir be atodairų kovojant prieš dabartinę padėtį šiame krašte. Bet taip sunkiai juos kaltinama, gi valdžios elgimasi toks nenuosakus, neaiškus ir paskubus, jog nuošalus ir sąžiningas tos bylos tyrinėtojas noroms nenoroms turės abejoti del valdžios rimties ir del kaltinimų tikrumo.

Bet taip pat yra žinoma, jog kaltinamųjų tarpe yra žmonių, kurie savo darbais yra parodę, jog Lenkams buvę lojalūs ir gal net palankūs; jog kaltinami komunizmu, yra įrodę, kad jam esą priešingi ir net ginklu šalimai su Lenkų armija kovoję prieš bolševikus.

Yra žinoma, jog 7-ni suimtųjų, vos jų išklausius, buvo tuojaus paleisti, kas liūdnai duoda suprasti kad negirdėtu būdu nekalti žmonės gaudoma ir tūpdoma Lūkiškio kalėjiman, stačiai „del visa ko“, ir lygiai taip tesirūpinama jų sveikata, kaip kad caro bernų buvo daroma“.

Žinome, jog ne visi valdžios organai buvo įsitikinę reikalinga esant pradėti šitos trukšmingos ir neprotingos reakcinės piudynės, kadangi tardomoji valdžia permaža medžiagos teturėjo.

Rodos pradžioje (rinkimams tebeinant) buvo norima tik sukompromituoti ar net pašalinti gudus „garsiojo“ Aleksiuko priešininkus.

Tai toki mūsų pastebėjimai, įspūdžiai, informacijos.

Bet skandalą ir kompromitaciją lenkų valdžia pasidarė. Net ir „Pakraščių Sargyba“ („Straż Kresowa“) visa tai vadina kompromitacija.

Kas gi čia kaltas?

Spaudos biuro pranešimas sako, kad suimtieji išvežta „kelis kartus Lenkų respublikos Vyriausybei juos užtarus“.

Vilnius aiškiai rodo į Varšuvą. Iš plačiai jau paplitusių gandų numanu, jog Varšuva reikalavo paleisti iš kalėjimo suimtuosius ir kad jie **laisvi būdami stotų į teismą čia Vilniuje, bet ne Kauno Lietuvoje (=Nepriklausomoje. Red.).** Turime įsitikinimo, jog Varšuvos valdžia nėra susidariusi iš neatsakomingų asmenų, jog ji turi supratimo, kas tai yra teisė ir politinis padorumas. (? Red.).

Pulk. Tupalskio ir Sienkievičiaus („silpnos galvos“ ir „stiprios rankos“) atsistatydinimas mums lyg rodo, jog 33-jų to krašto piliečių banicija šitų „valstybės vyrų“ sugalvota, kurie šiuo žygiu pernelig perdėjo savo „valdomoj vaivadijoj“. Net kantri ir nuolaidi (gaila!) Varšuva nebeišturėjo.

Bet kaltas čia dar k a i k a s. Ttas k a i k a s, kuris visu šitos negirdėtos istorijos laiku „nieko nežinojęs, „nesikišęs į teismo valdžią“, „nieko negalėjęs“, o paskui labai plonai ir verksmingai ėmė rypuoti, jog „jo esąs visai kitokis nusistatymas“ del šios bylos; tas kaikas, kuris čia buvo pastatytas žiūrėti lenkų valdžios rimties, žiūrėti, kad ji nesusikompromituotų visam pasauliui, kad dar nepadidėtų krašto tautų priešingumai, kad visų krašto piliečių teisės ir teisybė būtų saugojamos, — tas k a i k a s, kuris šita byla galutinai susikompromitavo“.

„Gazeta Krajowa“ rašo apie tą slėpiningą kaltininką labai švelniai („delikatniai“), nes kitaip negali rašyti; tačiaus mes, nevaržomi jokių „sąprotavimų“ ir neprigulmingi nuo galingų „srodkolitevskų“ carukų, galime pavadinti tą kaltininką tikru jo vardu. Sakome aiškiai, kad visos šitos kompromitingos bylos kaltininkas, kuris turi nešti didžiausią

atsakomybę, yra Vilniaus Laikinosios Valdomos Komisijos pirmininkas — p. Aleksandras Meištavičius. Jis, ne kas kitas, visą laiką buvo prisimetęs „naiviu"; jis nuolatos „nieko nežinojęs"; jis priešinosi Lenkų Vyriausybės įsakymui paliuosuoti suimtuosius iš kalėjimo; jisai savo valia pasmerkė juos banicija ir ištrėmė iš šio krašto. Taigi jisai, ne kas kitas, turi už visa tai ir atsakyti, ir tuojau pasitraukti iš valdžios priešakio; turi perduoti valdžią kad ir į mažiau diplomatiškas, bet šiek-tiek švaresnes rankas.

Taip! Reikia pasitraukti, ponas pirmininke! —

(„Wileński Kurjer Poświąteczny" Nr. 7 (13)).

Nauji darbuotojai.

Vis dar tebeareštuojama. Kiekvieną dieną tenka ragauti iš naujų skausmų „kieliko". Ir štai gauname baisią netikėtą žinią: naktį, Vasario 5 dieną visi areštuotieji jėga išrauti iš savo gimtų lizdų bei šeimynų ir nebetekę artimiausių asmenų globos tapo ištremti iš savo krašto.

Visur girdima tylus, suslėgtas motinų, žmonų, nekaltų vaikučių ir senių - senelių verksmas: jie likę be penėtojų ir globotojų. Rauda našlės — žmonos, rauda našlaitėliai — vaikučiai.

Net ligonių nepasigailėta: už „krotų" patupdyta ir paskiau ištremta sergantieji plaučių ir nervų liga p. p. Šulcas ir kiti. Sergantis Semaška ištraukta iš lovos ir liepta jam susiruošti nežinomon ir netikron kelionėn. Visa tai daryta vidūnaktį (2—3 val. nakt.), kada Vilniaus žmonelės ramiai bemiegodami sapnavo geresnį rytojų Ir kas ėmėsi tokios prievartos bei neteisybių priemonių?... — Tie — kurie save vadina mūsų broliais!

Tie, kurie dar nesenai patys buvo carų satrapijos cinizmo kankinami!

Tie, **kurie** dar mums atmenant patys buvo Rusų stepais varomi paskui „kibitkas" į tolimą Sibirą! **Tie** persekioja ir kankina, kurių tėvai **yra** sudėję **už laisvę** senus savo kaulus **šalton** Sibiro **žemelėn!** Aplink **mus** dabar **siaučia** liūdesis analoginis tam, kuris siautė tais laikais, kurie manėme daugiau nebegrįšią.... Šiandien lietuvių visuomenė, kaip kadaise lenkų, gedulinga skraiste apsisiautė. Kai karžygiai po baisaus mūšio renka kovos lauke likusius gyvus savo draugus, taip ir mes šiandien susirinkime krūvon ir suskaitliuokime čia likusias savo jėgas! Kelkime dar aukščiau trispalvę mūsų vėliavą ir kovokime tolyn su priespauda.

Tai niekis, jei priešai stengiasi užčiaupti mums burnas; rakina rankas ir kojas; pančioja nelaisvės bei vergovės pančiais... **Būkime tik tvirti kai akmens, kupini pasiryžimo ir vilties, stiprinami mūsų brangios tėvynės, Nepriklausomos Lietuvos, meilės — ir nežūsime, bet mūsų priešų pražūčiai gyvuosime.**

Visi, kas gyvas, keno krūtinėj liepsnoja karšta Tėvynės meilė, visi stokime į darbą, visi į prakilnų, šventą darbą, kokį tik galime atlikti.

Mes, nauji darbuotojai, kilę iš liaudies ir kartu su liaudimi stodami pasiaukoję į praretintų mūsų eilių darbą, ir pradėdami tą darbą, prašome, o gal ir reikalaujame, kad Jūs, Lenkai, daugiau mums gražiai nebesipasakotumėte mylį lietuvių liaudį, lietuvių tautą, nes ta jūsų „meilė" klastinga; gi farisiejų meilei lietuvių liaudis nebetiki! Liaukitės mums įkalbinėję „brolių" uniją, nes ir vaikučiams yra žinoma, kad Kainas buvo Abeliui taip pat „brolis"! Liaukitės mus bauginę, ypač pastaraisias laikais, nes pasekmės to bus jums netikėtos ir nepageidaujamos. Į jūsų bauginimus mūsų liaudis ironingai šypsosi. Ji pakankamai yra pribrendusi... Mūsų liaudis nuosakiai eina prie aiškiai nustatytų idealų, ir netrukus jau jos sugruoblėję rankos paims iš jūsų, ponuliai—šlėktos, šio krašto valdžios vairą. Negelbės nei Maciejavičiai su savo „borūnų armotomis", nei Bandurskiai su „braslavio laisvės durtuvais". Nieko nepešite jau ir kiek norint kartodami savo suteršt us frazių obalsius: „už mūsų bei jūsų laisvę"! Negelbės nei paskubomis pagaminto, vadinamo, seimo nutarimai....

Laisvė!.. Kas jums laisvė!?... Juk geriausių mūsų krašto sūnų laisvė, tų sūnų, kurie vardan švenčiausių liaudies teisių atvirai ir pasiryžę stojo su jumis į kovą spaudoj, ta laisvė atsidūrė bematant už Lukiškių kalėjimo „krotelių", gi paskiau virto ištremimu iš savo krašto! Ne! Nebėra jau čia laisvės! Yra vien tik pergalė, yra prievarta, yra geležinė kumščia....

Laisve čia naudojasi tiktai nenuvaldomas Johan Obst, liuosai šluodamas geležine savo šluota, ir dar — jo sėbrai....

Mūsų darbuotojų suareštavimai pagrindžiama bolševizmu... bombomis.... granatomis.... pasikasimais po Vilniaus vadinamuoju Seimu!...

Rašoma ir pletinama, kad esą „žinomi Vilniui bolševikai":— kun. Kukta, Vilniaus Kapitulos kanauninkas, ir Mykolas Biržiška, žinomas čia ir užsieniui, kasę po žeme uolą nuo Kauno ir jei tik ne Vilijos upė — tai jau ir būtų po Seimu pasiknisę!?...

Paskutinė gėda kovoti su garbingais žmonėmis tokiuo nešvariu Ir nekultūringu būdu!...

Vertėtų nepamiršti bent visiems žinoma patarlė: „kas neteisybės kardu kovoja — tas del jo ir žūsta". Bent valandėlei jūs rimtai pagalvokite!

Pažvelkite tiesiok, atvirai, vyriškai į teisybės akis ir pažysite visus savo paklydimus, kurie mūsų liaudžiai yra puikiausiai žinomi.

Pasiteiraukite bešališkai ir gerais norais, ką liaudis apie jus mąsto? Ir sužinosite tada, kad tariamosios jūsų liuosybės bei laisvės, kurią jūs nešate savo durtuvais pasmeigę, liaudis yra senai išsižadėjusi.

Paimkite kad ir garsiasias valstiečių „stuikas", kurios dar šiandien verčiamos važioti girtus policininkus su „panelėmis" iš vienos vakarūškos į kitą.... Nemielaširdinga istorijos Nemezis (keršto deivė) privertė vokiečius atiduoti į kitas rankas Torną, Bydgoščą ir ištisą kitų Silezijos miestų ir miesčiukų eilę, kur buvo givenama vokiečių daugumos.

Taip ir jums teks su mumis atsisveikinti jei ne šįmet, tai kitąmet; jei ne dviems — tai trims metams praslinkus...

Mūsų renegatai pasitraukdami iš „Srodkovos - Litvos" rojaus paliko jums savo vaisių.... Kągi jūs mums paliksite?!... Gal tik savo vaikus— išgamas, baltomis „batoruvkomis" pasipuošusius, gi šnipų funkcijas einančius?! Ne, jie mums nereikalingi, pasiimkite juos su savimi.... Teeina kur — kitur jų „vasingi" darbai jūsų ir jūsų tėvynės tinkamon „garbėn"....

Mums liks po jūsų amžinai atminčiai: skriaudos, gailesis, mūsų liaudies ašaros; tos pat liaudies, kurios vadus ir ganytojus šiandien savo kalėjimuose kankinate.

Liks mums išguitų iš mokyklų vaikų ašaros....

Liks išmestų iš prieglaudų kūdikėlių skriauda....

Liks mums nauja, jūsų išrasta priemonė piliečių burnoms užčiaupti....

Liks mums žmonų ir vaikučių baisūs skausmai ir ašaros, visa kas pergyventa atsisveikinant su vyrais bei tėvais ir jie lydint vidūnaktį nežinia kur....

Liks dar mums ir „perviršdemokratingų„ Vilniaus „seimo" rinkimų istorija.

Europa jus nepagyrė už tai, tat patys ryzgate Europai akisna savo „pavyzdžiu":—Še tau, Europa, mokykis kaip reikia seimus gaminti!—

Išraudami iš lietuvių visuomenės įgudusius ir geriausius jos darbuotojus mūsų priešai, matyt, manė tuomi pakirsią lietuvių visuomenės gyvą žodį....

Nelemta! Pamiršote, ponai, kad mes esame kilę iš mūsų sodžiaus liaudies; gi jos jėgos neišsiamiamos...

Ištrėmėte vienus — čia pat šiandien jau organizuotai stoja kiti darbuotojai į kovą su jūsų prievarta ir užgale....

Išrausite iš mūsų tarpo šituos— rytoj sumobilizuosime vėl naujas jėgas....

Suimsite ir tuos — tada bematant pašauksime dvasios kovon visuotiną liaudies jėgą, stosime su jumis į sprendžiamą mušį ir.... apgalėsime jus ne kardu, tačiaus savo dvasios pajėga, apgalėsime jus numylėta savo idėja!

Gi jums, broliai Lietuviai ir Gudai, kurie esate tapę pirmąja prievartos auka, siunčiame kartu su visa Vilnijos lietuvių liaudimi savo nuoširdų pasveikinimą ir iškilmingai prisiekiame, kad ir mes iki paskutinios ginsime tą idėją, kuriai jūs taip ištikimai ir išdidžiai tarnavote.

Taigi, daugiau kantrybės, pasiryžimo ir ištvermės! Netrukus senoje Nepriklausomos Lietuvos sostinėje — Vilniuje — bus vaidinama Žapolskienės drama, vadinama „Tamten", ir Vilniaus piliečiai pirmą kart pamatys scenoje vietoj garsiųjų caro bernų „šlifų" — lenkų komisarų „šlifus". Novicius.

(„Litwa" Nr. 4).

Dėliai suėmimų.

Pagarsėjusi deja, jau visoj Europoj, gudų ir lietuvių veikėjų byla pasibaigė visai netikėtu ir nelaukiamu būdu.

Iš 4 į 5 vasario (naktį) 33 šio krašto piliečiai išvežta neitralinėn lietuvių ir lenkų zonon ir ten paleista be teisės sugrįžti atgal.

Laikraščių agentūros pranešimu buvo paskelbta, jog tos savotiškos amnestijos priežastimi buvęs „noras nedrumsti Seimui iškilmingų suvažiavimo valandų".

Pilnai sutinkame su „Rzeczpospolitos" abejonėmis apie minimų paleidimo priežasčių tikrumą.

Taip pat pritartume visuomenės pasipiktinimui iš vyresnybės už jos klaidinančius pranešimus, už atidavimą Lietuvai suimtųjų nepakeitus jų kankinamais ir niekinamais Kaune lenkų-kaliniais.

Bet ištikrųjų ši byla atrodo kitaip. Suimtųjų kaltė neįrodyta. Oficialinio nusikaltimų akto nesurašyta. Nevisi net tardyta. Nepadaryta viešo, atviro teisme nagrinėjimo—taigi nepadaryta teismo nusprendimo.

Kodel gi tuos žmones, kuriems neduota teisės gintis ir savo nekaltumą įrodyti, vis dar vadinama nusidėjėliais?

Kokia teise remiantis, 33 šio krašto piliečiai nutarta ištremti?

Valstybėse, kur santikiai tvarkomi įstatymais, nusidėjėlio vardą duodama po teismo nusprendimo ir tik paskui tasai vardas esti vartojamas.

Visi žinome, kad suimtųjų dalis buvo priešinga Lenkams, matėme jų atvirą nenuolaidžią kovą su esamąja čia tvarka. Bet prikišami jiems kaltinimai taip dideli, o vyresnybės elgesys taip nenuoseklus, neaiškus ir nerimtas, jog ramus, neužsidegęs žiūrėtojas, matydamas visą tą bylą, priverstas abejoti apie vyresnybės rimtumą, apie jos kaltinimų tikrumą.

Žinome, taipogi kad kalti namųjų tarpe yra žmonių, kurie savo darbais parodė ištikimumą, ir net palankumą Lenkams, kad kaltinamieji už komunizmą parodė jam priešingumo, kovodami ginklais su bolševikais - užpuolikais, padėjo Lenkų kariuomenei.

Žinome, kad 7 suimtieji po pirmo tardymo iš kalėjimo paleista, o tai juk liūdija, apie negirdėtus metodus — gaudyti žmones kuopomis ir juos nekaltus sodyti Lukiškėsna, „taip sau", „gal prireiks" ir visai nesirūpinti apie jų sveikatą.

Žinome, kad kai-kurie vyresnybės nariai nematė reikalo — pradėti tą biaurų, neprotingą, reakcinį darbą, nes teismo vyresnybė, matyt, per maža turėjo medžiagos.

Iš pradžių, rinkimų metu, buvo sumanę tiktai gudų tarpe pažeminti ir pašalinti „garsaus" Aleksiuko priešininkus.

Štai kokie mūsų įspūdžiai — refleksijos — mintys. Bet skandalas ir Lenkų valdžios panieka jau įvyko. Taip sako net ponai iš „pasienių sargybos" (straża kresowa).

Kas kaltas?

Spaudos pranešime sakoma, kad suimtieji išvežta, po „pakartoto kelisyk Lenkų vyriausybės užtarimo".

Vilnius aiškiai rodo į Varšuvą. Remiantis visiems žinomais gandais, reikia manyti, jog Varšuva reikalavo paleisti kaltinamuosius iš kalėjimo, kad jie laisvai stotų Vilniaus teisman, tik ne iš Kauno pusės. Turime teisės manyti, kad Varšuvos vyriausybę, ar šiaip ar taip kalbėk, sudaro atsakomingi asmens, kad ji nusimano apie teises ir apie politinį taktą.

Pulkininko Tupalskio ir Sienkevičiaus („stiprios rankos" ir „silpnos galvos") atstatydinimas, rodos, patikrina mūsų spėliojimus apie tai, kad 33 šio krašto piliečių ištrėmimas yra savotiškas tų „valstybės vyrų" prasimanymas, bet jie šį kartą jau persūdė, perdaug stipriai valdė vaivadiją. **Labai kantri** ligšiol ir nuolaidi (o gaila!) Varšuva neiškentė!

Bet nusikalto čia ir kažkas kitas. Jis per visą tos negirdėtos istorijos bėgį „nieko nežinojęs", „nesikišęs į teismo vyresnybę", „nieko negalėjęs", paskui gi labai plonai, labai verksmingai kalbėjęs apie kitokią savo toj byloj pažiūrą—jis juk buvo pastatytas Lenkų valdžios pagarbai saugoti, nežeminti jos prieš pasaulį ir žiūrėti, kad nebūtų gilinami šio krašto tautų kivirčiai, kad visi krašto piliečiai būtų teisių ir teisingumo globojami; jis juk taja byla galutinai save pasižemino.

Lasota.

„Gazeta Krajowa" Nr. 36, 12. II. 1922.

Epilogas.

Suareštuotųjų lietuvių ir gudų darbuotojų byla pasibaigė visai netikėtu epilogu.

Naktį, vasario mėn. iš 4 į 5 dieną 20 lietuvių ir 13 gudų ištremta iš šio krašto, uždraudus jiems grįžti atgal Vilniun.

Likusioji areštuotų dalis paliuosuota iš kalėjimo, vienok, anot valdžios pranešimo, tardymas eisiąs tolyn.

Negalima sakyti „srodkovo-litevska" valdžia negudriai pasielgusi. Kadangi masinių areštavimų byla sukėlė labai didelį visuomenės susidomėjimą ir privertė net Varšavos vyriausybę į tai kištis, gi Vilniaus prokuratūra, daug triukšmo sudariusi savo pažadėjimais, matomai, visgi netesėjo surinkti tiek kaltinamos medžiagos, kad viešas procesas, teisme nepasibaigtų „fiasku", taigi rasta gan prastas kelias sulikviduoti šiam nevykusiam „interesui": „nepatogūs" kaliniai ištremta iš krašto.

Šitokio negirdėto šių laikų civilizuotų valstybių istorijoj pasielgimo priežastis buvusi ta, kad, (anot oficialaus komunikato) girdi, nenorėta, idant iškilminga valanda, „kada Seimas savo nutarimais reikš krašto gyventojų valią ir kada, galimas daiktas, eisią Lietuvos ir Lenkijos darybos..., kad ta valanda būtų sudrumsta".

Sunku kas nors „gudresnio" sugalvoti!...

Neva nudildoma viešas ir legalus procesas kompromisiniais sąprotavimais, o tuo tarpu vykinama nežmoniška prievarta bei neteisybė, kuri nei į lenkų-lietuvių derybas negali gerai veikti, nei, ypač, Vilniaus Seimo „tąjai iškilmingai valandai" bet kurios šviesybės bei aureolės suteikti.

Gi tasai pranešimas apie vykstantį toliau tardymo procesą—tai jau visai—cinizmo rekordas...

Kaip tai?!... Vyriausiems kaltininkams nebesant?... Teismo sprendimas už akių?... Nejaugi dar būtų galima sau įsivaizduoti ryškesnis teisių peržengimas? Ištikrųjų—tai yra vien frazės tardomosios valdžios kompromitacijai maskuoti lengvatikių ir nesąmoningų piliečių akyse. Pagalios, kas bus—tai dar matysime, tuokart yra tik įvykęs kelių dešimtų šio krašto piliečių ištrėmimo faktas. Faktas — labai nemalonus taip formalybės, taip politiniais žvilgsniais. Juk ištisa ištremtųjų eilė neturi absoliučiai nieko bendra su Kaunu, net su visa Vakarų Lietuva. Pirmučiausia — tai gudai, o taip pat ir lietuvių dalis, gimusi ir augusi Vilniuje. Negirdėtas dalykas, kad bent kuri naujų laikų vyriausybė būtų baudusi savo valstybės piliečius banicija! Politikos žvilgsniu efektas padaryta nematytas. Iš vienos pusės — šaukiama seimas, kuris būsiąs *tikras, nieku nevaržomas visų krašto gyventojų valios reiškėjas,* gi iš kitos pusės— *prievarta tremiama iš Vilniaus visi tie elementai,* kurie *galėtų sudaryti disonansą Vilniaus chore, pramokytame giedoti tik viena gaida:—«Do Polski».* Puikų supratimą gaus iš to Europa apie „srodkovo-litevskos“ valdžios bešališkumą ir apie tikrą tos valdžios pagaminto Vilniaus Seimo vertybę!

Tačiaus dar blogesnių pasekmių turės šita banicija čia vietoj, mūsų krašte. Ji galutinai įtikins plačią visuomenę nebėsą jau krašte teisingumo, kame, tiesa jau ir anksčiau ji neperdaug buvo įsitikinusi; be to visai sukiršįs ir sugadįs čia tautinius santikius. Jau lietuvių ir gudų spauda reiškia baisaus pasipiktinimo del geriausių visuomenės ir tautos dirvose darbuotojų ištrėmimo. Jausdami didžiausios gėdos ir širdgelos skaitome tuos stiprius, bet, deja, teisingus žodžius. (Žiūrėk straipsnį „Nauji darbuotojai“). Jų autoriai vienok perdaug karščiuojasi: jie meta sunkų kaltinimo akmenį į visą lenkų tautą, tuotarpu kai nusidėję yra tik sauja neatsakomingų „Srodkovos Litvos“ valdovų.

Rodos neklysime sakydami, kad mūsų visuomenėje, nors ir didelio šovinizmo bei netolerantingumo raugo prisisunkusioj, vìsgi neras moralaus pritarimo šitokio prasto būdo administracijos metodės.

„Daug besama Kainų mūsų tarpe“ — tai teisybė, bet dar kurkas ne visi. *L. A.*

(„Przegląd Wileński“ Nr. 5—6. 11/II. 22).

„Patriotinis“ Vilniaus paniusių-lenkių „žygis“.

Žemiau dedame protestą, kuris labai charakteringai bei ryškiai vaizduoja Vilniaus paniusių-lenkių proto bei inteligentingumo laipsnį.

Mūsų tautietės irgi galėtų net turėtų kur kas daugiau teisės, šauktis į visų civilizuotų tautų įstatymus, kad privertus „srodkowolitewską“ lenkų valdžią nedaryti tokių neteisėtų pasielgimų.

(„Litwa“)

Protestas.

Mes, moterys - lenkės, Vilniaus krašto pilietės, širdies gilumoj susirūpinę mūsų mylimojo krašto likimu, ypač šiuo momentu, kada reikšdamas gyventojų valią Vilniaus seimas galutinai nuspręs mus esant sujungtus (gal tik—sunituotus! Red.) su mūsų Motina-Lenkija, — mes ątsidūrėme šiandien dar nematyto žmonijos istorijoj teisių peržengimo fakto akivaizdoje.

Mes raginame visą mūsų visuomenę kuostipriausiai protestuoti šiuo reikalu, kad išgelbėjus privalomas visoms civilizuotoms tautoms teises.

Mes kreipiamės į jus, teisėjai, klausdamos, keno valia tapo paliuosuoti valstybės nusidėjėliai (zbrodniarze!), suimti teisių keliu ir pilietybės pareigas einant, tuotarpu kai mūsų broliai-lenkai jau tiek laiko tebetupi Kauno rūsiuose nustodami sveikatos ir gyvybės.

Pasirašė: Bronislava Moračevska, Tautinės Vilniaus Moterų Organizacijos Pirmininkė; Feliksienė Broel-Plioterienė, Lenkių—katalikių Sąjungos vice - pirmininkė; Generolienė A. De-Bondy Šeimininkių Ratelio prie Dr-jos „Rozwój“ pirmininkė.

(„Rzeczpospolita“)

Vilniaus atmosferoj.

Ką tai reiškia? Naktį iš šeštadienio į sekmadienį suimtieji lietuviai ir gudai buvo parvaryti iš kalėjimo namo pasiimti skalbinių eilę ir maisto porai dienų. Apie 6 val. rytą suimtieji buvo nugabenti į stotį, iš kur juos nežinia kur išvežta.

Mieste yra visokių gandų: vieni sako, jog į Varšuva, kiti—į Galiciją, treti—į koncentracinę stovyklą. Spėjama, jog jie bus greičiausiai išvežti į demarkacinę linę Kauno šonan? Bet ar visi?

Tą pačią naktį vėl suimtas p. S. Jackevičius ir drauge su kitais išvežtas („Vilnietis“)

Na, na laukiam. (W A P.). Sužinojome, jog, tvirtinant lietuvių spaudai, kad suimtieji nekaltai suimti, prokuratūra nusprendė iškelti aikštėn svarbiausius faktus. Kadangi tardymas tebeina, tai ištisa byla paskelbta nebusianti. („Vilnietis“)

Kontrolės Komisijos nariai pas p. B. Biržiškienę. Šio mėn. 9 dieną buvo atsilankęs pas p. B. Biržiškienę pulkin. Tsu-Tsui; 10 dieną buvo atsilankiusiu: pulk. Šardinji ir karin. Lasič. Tarp kita ko įdomavę, ar dar galinčios gyvuoti lietuvių įstaigos, mokyklos; ar dar tebeiną laikraščiai. Kai buvę pranešta, jog viskas beveik susitvarkė tai svečiai lyg truputį nustebę. Pasisakę, jog jie kaipo Kantrolės Komisijos nariai jau išvažiuoją visai, tik p. Šardinji raminęs p. Biržiškienę, kad jeigu būtų lietuviai skriaudžiami, tai kreiptis pasakytu adresu. To adreso mes tuo tarpu dar nežinome. („Vilnietis“)

Vilniškės pasakos.

Tepaskaito šio mūsų viendienio leidinio skaitytojas, geram ūpe būdamas, ištrauką iš vieno laiško; jis rašytas Lietuvos lenkės, grįžusios iš Vilniaus.

„... Dabar parašysiu tau ką žinau apie tą lietuvių ir baltarusių Sąmoką Vilniuje Norėta padaryt maždaug taip, kaip padarė Želigovskis, —atimt Vilnius, bet ne Kauno rankomis. Pašaukta iš Minsko bolševikų baltgudžių divizija, kuri turėjo eit imt Vilnių, o Kapsukas turėjo sudaryt vietinę savanorių armiją iš Vilnijos, Suvalkijos ir Gardino srities. Ištikrųjų, baltgudžių divizija perėjusi sieną ir priėjusi ligi Dolhinavo; bolševikai apie visa ką lenkams pra nešę; susekta Vilniuj sąmoka; pas Kun. Kuktą rasta ginklų sandėlis, na... ir jie suimta. Pulkininkas Tupalskis ėmėsi tardymo, bet štai at važiavo Pilsudskis, atstatė Tupalskį už perdidelį uolumą, pasakė, kad negalima taip erzint lietuvių ir be teismo ištremė visus anapus Vilniaus ir Srodkovos Litvos sienų. Vilniuje tuo Pilsudskio pasielgimu labai pasipiktinę. Sakoma, kad galėję būt įpainiota daugelis visai nekaltų žmonių, o jie taip ir ištremta be teismo. Aš tau rašau tai, ką girdėjau ten; į politiką nesikišu; man tik skaudu, kad Vilnius, taip atkirstas nuo Lietuvos, nebus Lenkija, nes gyventojai kitokie, o visumet bus tarytum „sužeistas...“

ПРАТЭСТ

Часовага Літоўскага Камітэту ў Вільні.

У бягучым гаду 29 студзеня і ў цякучыя дні, паліцыя на загоду Сярэдня-Літоўскіх улад выканала цэлы рад обыскаў палітычнага характэру у установах літоўскай культуры, прасьветы і дабрачыннасьці, як роўна у прыватных памешканьнях большасьці літоўскіх дзеячоў.

Зроблена рэвізыя у Віленскім Часовым Літоўскім Камітэце, у Центральным Літоўскім Камітэце помачы ахвярам вайны, у рэдакцыях і адміністрацыях усіх літоўскіх часопісаў як напр.: „Vilnietis“, „Głos Litvy“, „Vilniaus Garsas“, „Nasza Ziemia“, а так сама ў памешканьнях грамадзян: Міхала і Віктара Біржышак, ксендза каноніка І. Кухты, А. Рандаманскага, П. Мічуліса, Б. Стадзевіча і шмат інш.

Обыскі былі роблены без захоўваньня звычаяў і праў, якія формальна ў падобных выпадках вымагаюццан ават у малакультурных гаспадарствах. Напрыклад, у Віленскім Часовым Літоўскім Камітэце, не говорачы, хто і на што прыходзіць, выламалі вароты, двое дзьвярэй, адчыняючы потдабранымі ключамі (або адмычкамі) шуфляды, шафы, і ўвесь, часу сё пераварачваючы без прысутнасьці праўных уласьнікаў памешканьня. У часе обыскаў і браку дзейснага обвіняючага матэрыялу, шмат забрана, што толькі папалася пад рукі, так, напрыклад, з Віленск. Час. Літ. Кам. зьніклі пры обыску пячаткі, кнігі, пратаколы, усе знаходзячыяся там дакумэнты і разам электрычны лічнік. У другім мейсцу узялі зусім безвіннага характэру літоўскія друкі, схованыя прыватныя залатыя, срэбныя рэчы, бялізну, матэрьялы, адзежу і інш. рэчы. З памешканьня гр. Семашкі, которы дзеля цяжкае хваробы, маючы 39⁰ гарачкі, ня мог быць прысутным пры рэвізыі быу змушаны (у ложку) лежачы падпісываць пратакол, — згінулі нават банковыя і прамысловыя акцыі. Ня гледзючы на тое, што рэвізыя нічога не дала, усе у каго былі зроблены обыскі, засталіся арыштаванымі, як напр.: Міхал і Віктар Біржышк, і кс. кан. І. Кухта, А. Рандаманскі, Т. Шульц, д-р Ф. Аўгустайтіс, Б. Стадзевіч, П. Мічуліс, П. Інсода, І. Міллерыс, М. Марцішэўская, І. Грабоўскі, А. Мічунас, Вайчунас і інш.

Былі, арыштованы мейсцовыя літоўскія грамадзянскія сілы, якія шчыра працавалі на грамадзянскім культурна прсьаветным полі і стаялі на чале грам. устаноў, школ, або літоўскіх рэдакцыяй.

Ясная рэч, што праз гэта засталося падарваным жыцьцё культурных і грамадзянскіх літоўустаноў.

Разам з гэтым з поваду памянёных арыштаў Час. Літ. Віл. Кам. застаўся без старшыні і скарбніка, Віленская Гімназія імя Вітальда Вялікаго без дырэктара і некалькі настаўнікаў,—4 кл. школа бэз кіраўніка, а прэса літоўская нераз без усіх часовых рэдактараў і большасьці сталых супрацоўнікаў.

Церпяць і іншыя вогніща літоўскага жыцьця і працы, у каторых дарогаю сілы былі, вырваны іх сталыя супрацоўнікі.

Асабліва цяжкі крызыс будзе пераэкыты літоўскімі дабрачыннымі установамі, страціўшымі пры рэвізыі і арэштах належачыя ім грошы і апекуноў.

Па смутных фактах і арыштах, польская прэса не захоўваючы з гэтага задаваленьня, зьмесьціла поўафіцыяльнае паведамленьне, дзе, апісываючы выпадкі і зроблены балючы разгром літоўскага культурнага і грамадзянскага жыцьця, робіць закіды літоўскаму грамадзянству у тым, што арыштованыя былі шпіонамі, арганізатарамі акцый, мэтаю каторых было вызваць забурэньне у краі, зьнішчэньне істнуючага ураду і распаўсюжэньне бальшавіцкае прапаганды, а так сама падбурэньне да нацыянальнай вайны. Гэтыя паведамленьня былі змешчаны пад подлай, дастойнай сябе назвы: „АДКРЫЦЬЦЕ ШПІОНСКАЙ АРГАНІЗАЦЫІ“.

Дзеля таго, што мы, літвіны, ніколі нелегальнай і бунтаўшчыцкай працы не рабілі, заўсёды баранілі свае правы адкрытаю дарогаю і у граніцах істнуючых парадкаў, нашы дзеячы засталіся арыштованы толькі за тое што не іншаю дарагаю й шлі, а можа толькі лепей ад іншых працавалі на ніве культурнай, і мацней баранілі правы Літвы і народу у іх сталіцы-Вільні; усё гэта робляна у той час, калі заграніцаю і у сярэдзіне ідуць спрэчкі і барацьба аб нашай палітычнай будучыне, змушаны глядзець на вышэй памянёныя факты, як на такія, адзінаю мэтакаторых ёсьць:

1) зьнішчаньне літоўскай культуры, прасьветы і грамадзянскай працы у краі;

2) тэрорызаваньне літоўскага грамадзянства і яго процаўнікоў на ніве народнай культуры,

3) ачарненьне і разам ападскуджэньне галоўных літоўскіх дзеячоў перад іначы гаворучым грамадзянствам і гэткім спосабам падбіць яго проці літоўскага грамадзянства.

Чы гэта ёсьць новы факт, прыкрыты безпадстаўнымі закідамі, але ён, варазна гаворучы, далейшы працяг новых, балючых фактаў праcьледаваньня літвіноў іх культуры, прасьветы і грамадзянской працы, факты каторыя абок іншых узятыя, ёсьць з недаўняй прышласьці, як-та: выкіданьне пры помачы сілы з памешканьняў школ і прытулкаў, затрыманьне заняткаў у Свенцянскай гімназіі, ліквідаваньне нашых фінансавых і прамысловых установ, забарона народнай прасьветны і інш. ясна паказуюць, што мы маем дачыненьне з сыстематычным нішчэньнем, бурэньнем і ненавісьцю да усяго, што ёсьць літоўскае. Дзеля гэтага на дзеяльнасьць тутэйшай польскай улады і прэсы, проці нашага народу, культуры і грамадзянскага жыцьця, а так-сама проці грамадзян гэтага краю Час. Віл. Літ. Камітэт зварачывае увагу свайго народу і таксама і на пагражаючую небяспеку і ад імя рэпрэзэнтаванага праз яго грамадзянства абвешчае урачысты і станоўчы пратэст для ведама усяго культурнага сьвету.

Вільня 25 студзеня 1922 г.

Спаун. Абав. Старшыні

К. Сташыс.

Сябры:
Б. Біржышкава.
К. Чыбірас.
С. Яцкевіч.

Рэзалюцыя Беларускага Нацыяльнага Камітэту у Вільні

8 лютага 1922 году.

Паміж 19 і 23 мінулага студзеня месяца польская ўлада „Сярэдняй Літвы“, ператросшы цэлы рад беларускіх культурных установаў, арыштавала каля 20 беларускіх дзеячоў і культурных працаўнікоў з старшынёй Беларускага Нацыяльнага Камітэту на чале.

У ночы з 4 на 5 гэтага лютага блізка ўсе яны, у большасьці, нават не дапрошаныя, без ніякага публічнага судовага разгляду інкрымінаваных ім праступкаў, украткам вывезены з бацькаўшчыны, засуджаныя няма ведама кім на баніцыю і пазбаўленыя нават магчымасьці апраўдацца і давясьці сваёй нявіннасьці.

Беларускі Нацыянальны Камітэт гэтым station...

Беларускі Нацыянальны Камітэт гэтым становўча пратэстуе проці такога грубага нарушэньня элементарных асноў права і справядлівасьці і проці яўнага гвалту над грамадзкай свабодай высланых беларусаў.

Беларускі Камітэт шчыра дзякуе тым прадстаўніком краёвае польскае дэмакратыі, якія ўжо запратэстовалі проці патаптаньня урадам „Сярэдняе Літвы“ права і нацыянальнае і грамадзкае свабоды, разумеючы, што кожнае такое нарушэньне уладаю правоў аднае нацыянальнае групы ў роўнай меры грозна для ўсіх братніх дэмакратый краю.

Беларускі Камітэт вітае такжа выступленьні прадстаўнікоў жыдоўскае дэмакратыі ў асобе старшыні Жыдоўскае Гміны места Вільні д-ра Выгодскага, і Саюзу Жыдоўскіх Журналістаў і Літэратараў, якія апублікавалі свае гарачыя пратэсты проці гвалтаў над беларускімі дзеячамі, і гэтым шле ім шчырае дзякуй ад сябе і ад імя пацярпеўшых.

Беларускі Камітэт шлець свой прывет усім пацярпеўшым беларускім і літоўскім дзеячом, цьвёрда веручы, што раней, ці пазьней праўда пераможа, што у самым хуткім часе яны здалеюць свабодна вярнуцца у родную зямлю дзеля карыстнае творчае працы, ад якое цяпер яны адарваны.

Пратэст агульнага сходу жыдоўскіх літэратараў і журналістаў.

Агульны сход жыдоўскіх літэратараў і журн. 2 лютага пасьля выбараў праўленьня Саюзу і рэвізыйнай камісіі, аднагалосна прыняў рэзалюцыю пратэсту супроць апошніх арыштаў у Вільні беларускіх і літоўскіх літэратараў, што зьяўляецца замахам на свабоду друку; сход дамагацца іх хутчэйшага вызваленьня.

(В. Р.).

„Бел. Звон“, № 4 (29).

Запытаньне

послоў з клюбу „Odrodzenie“ а таксама клюбу P. P. S. ў справе арыштаваньняў, зробляных у студзені б. г. сярод беларусаў лі ітвіноў у Вільні (зложаны 4 II. 22).

Высокі Сойм мае ухваліць:

1) даручаецца Тымчасовай Урадуючай Комісеіі прысьпяшыць з разсьледаваньням справы арыштаваных;

2) зараз-жа падаць да публічнага ведама аб быўшым да гэтага часу стане справы;

3) даць аб'ясненьне Сойму у 7 дзенны срок, аб зробленных у гэтым пытаньні кроках.

Запытаньне дадатковае да запытаньнях з дн. 4 II. 22 г. Л. Хамінскага Тав. з Клюбу „Odrodz“ і Клюбу P. P. S.

У справе арыштаваньня і вывазу беларусскіх і літоўскіх дзеячоў ў Вільні.

Матывіроўка.

У ноч з 19 на 20 студня б. г. і у працягу паступаючых дзён у Вільні па распараджэньню пракуратуры зроблена рэвізыя у многіх беларускіх і літоўскіх культурных і грамадзкіх установах напрыклад: у Беларускай Гімназіі, ў рэдакцыях беларускіх часопісаў, у Беларускай Центр. Школьнай Радзе, Беларускім Музыкальна Драматычным Гуртку, ў Саюзе Беларусаў Студэнтаў Унівэрсытэту Сц. Баторага, у Беларускім Нацыянальным Камітэце, ў Літоўскім Нацыянальным Камітэце, у Літоўскім Камітэце помачы ахвярам вайны, у літоўскай страўні, ў Выдавецкім Таварыстве, а таксама ў друкарні „Швытурыс“ і др. Пасьля былі арыштованы беларусы: старшыня Бел. Нац. Кам. —Іван Краскоўскі; сябры гэтага-ж Камітэту: Фабіян Яреміч, Уладзімер Пракулевіч — быўшы старшыня Слуцкай Рады, каторая вызвала аружнае паўстаньне проціў бальшавікоў, Андрэй Якубецкі— быўшы галоўны камандзер паўстанческіх антыбальшавіцкіх адзелах у Случчыне і б. сябра Беларускай Вайсковай Камісеіі, назначаны на гетае становішча Дэкрэтам Начальніка Гаспадарства, Максім Гарэцкі, Аляксандар Карабач, Радзевіч і колькінаццаць іншых, а таксама літвіны: Міхал і Віктар Біржышкі, Францішак Аўгустайтіс, кс. Язэп Кухта, Пётр Мічуліс, Андрэй Рандаманскі і колькінаццаць іншых. Агулам арыштована 42 асобы.

Арышты і рэвізыі у нікаторых выпадках адбываліся ў недапусьцімых абставінах. Так-жа дзеля правязденьне рэвізыі ў Бэларускай Гімназіі выбраны час нармальных школьных заняткаў, абстаўляючы школьныя калідоры і залі паліцыяй, пратрымліваючы да 2 гадз. па палудні прыгнецяных, здэнэрваваных дзяцей.

У праціўнасьць завярэньням, што арыштаваныя ў турме знаходзяцца ў добрых варунках, маюцца данныя уцьвэрджэньні, што было зусім іначай.

Арыштованым інкрымінаваны праступкі прадугледжаныя ў 100, 101, 107, 108, 125, і 129 артыкулах галоўнага улажэньня, а таксама у дэкрэтах ліхвы ваенний.

Нікатарых арыштаваных (Ярэміча, Валэйшу, Марціна Кухту і некалькі другіх) звольнена ўжо па першым дапросе, што сьцьверджае безпрычыннасьць арэштаў і кідае сьвет на непрактыкаваныя мэтады ўстраіваньня масавых аблаваў і ўкіданьня ў астрогі людзей „на ўсялакі выпадак“.

Другіх, як старшыню Бел. Нац. Кам.—Краскоўскага, а значыць асоб, займаючай найбольш адказнае палітычнае становішча, зусім не падвергнуты дапросу. Паміма таго, у ноч з 4 на 5 лютага 33 арыштаваных без дапросу, не закончыйшы следства, без афіцыяльнага аб'яўленьня акту абвінавачаньня, без публічнай судовай расправы неокрэсленная да гэтага часу ўлада асудзіла на выгнаньне і пад паліцыйнай экскортай выслала іх у нейтральны пас.

Перад вывазам, кожны з арыштованых паасобку быў адведзены дамоў для развітаньня з сям'ёй, дзеля таго, што мэта падарожы арыштаваным ня была абвешчана; паліцэйскія агенты у нікаторых выпадках прышлі да пераканаиьня, што будуць высланы туды „дзе адзежа не патрэбна альбо ў Менск. Сярод сем'яў арыштаваных поднялася паніка на грунце каторай мелі мейсца жудасныя сцэны.

Зважыўшы, што адказныя улады не далі дагэтуль адпаведнага выясненьня ўсёй гэтай справы, што выстаўленьне, так паважнай кары, як выгнаньне, ў стасунку да грамадзян Сярэдняе Літвы без яўнай расправы і сказуючага судавага прыгавору праз права ня ёсьць прадвідзенае, што паміж

высланых з краю дзеячоў, ёсьць прозвішчы людзей, каторыя сваю лаяльнасьць сьцьвердзілі змаганьнем побач польскага войска процiў большевіцкага наезду, што факт высланьня з краю асобаў, абвінавачаных у такі цяжкі праступак процiў гаспадарства, не даушы мажлівасьці праўнай абароны, што ўся гэта справа, ня выясьненая праз адпаведныя чыньнікі рэччу і афіцыяльна, нячувана раздражняець і паглыбляець нацыянальны антаганізм у краі, а так-же падрываець аўтарытэт да ўладаў, што нарэшце нячуваны спосаб пастунаньня ўладай, паносячых у гэтай справе адказ можа скампраміітаваць польскае імя ў краі, Высокі Сойм ухваліць маець дадаткова да запытаньня, зложанага праз нас 4 лютага (п. п. 1, 3, і 4) запытаньне, гэтае.

Даручаецца Тымчасовай Урадуючай Камісіі:

1) падаць да ведама Сойму, хто ўзапраўды ёсьць адказны за ход справы арыштаваньня, саджаньня і вывазу дзеячоў беларускіх і літоўскіх,

2) пацягнуць да адпаведнасьці вінаватых, зьдзекаваньня ўлады, робленьня надужыцьцяў пры рэвізіях, саджаньню і вывозу тых-жа,

3) прызнаць вывезяным права павароту ў граніцы Сярэдняе Літвы.

Л. Хамінскі.
А. Галко.
Э. Стэфановіч.
А. Карніцкая.
Ст. Гэльман.
А. Заўштоўт.
Ст. Багінскі.
Б. Шептуноўскі.

Вільня, дн. 10/11 21 г.

Пратэст.

З'арганізаванае літоўскае грамадзянства м. Вільні, собранае 12-го лютага 1922 г. у салі св. Мікалая, маючы на відоку, што ў апошнія часы мейсцовыя польскія улады арыштавалі, пасадзілі ў турму і ў канцы вывязьлі з краю шмат літвіноў, каторыя з вялікаю ахвяраю былі ададзены грамадзянскай і культурнай працы і, зазначаючы, што працаўнікі літоўскія засталіся выгнаныя з краю без суда, шмат нават бэз дапросу, а дзеля гэтага і бэз магчымасьці абароны, што як перад выгнаньнем, так і пасьля яго абвінавачаны былі агульна, нічым не даказанымі праступкамі, такая пастаноўка абвінавачаньня ёсьць звычайнае пагарда дзеячоў і цэлага народу, арэшты і трыманьне у турме, усё гэта ёсьць надзвычайны гвалт права жыхароў краю і прыдушаньне цэлага літоўскага грамадзянства— плямуючы гэта, стаўноча протэстуем і жадаем каб бэзвінна і бэзпраўна выгнаным літвінам была дана магчымасьць павароту у край і іх добрае імя было рэабілітавана у прэсе.

Падпісаў: Прэзыдызум сабраньня.

„Літва“, № 9.

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ

Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні.

За два дні да выбараў у Віленскі Сойм, 6 гэтага студня, беларускія грамадзкія арганізацыі ў Вільні атрымалі ведамасьці аб тым, што у гэты самы дзень польскімі ўладамі „Сярэдняе Літвы“ мелі быць зробленымі масавыя арэшты сярод беларускіх дзеячоў, як рэванш за адмову Беларускага Нацыянальнага Камітэту ад удзелу ў выбарах.

У адтрыманых ведамасьцях указвалася, што толькі прысутнасьць у Вільні прадстаўнікоў Лігі Народаў змусіла польскія ўлады часова адлажыць арышты— да канца выбараў.

Па гэтай прычыне беларускі дзеяч палк. Я. Ладноў, толькі, што прыбыўшы з Парыжа, адведаў галаву польскага ўраду „Сярэдняй Літвы“ пана Мэйштовіча, які катэгорычна заявіў яму, што ён, Мэйштовіч, нічога аб замераваных арыштах ня ведае, што ведамасьці аб іх зусім не адпавядаюць праўдзе і што аб якіх-бы там ні было рэпрэсіях у адносінах да беларусаў ня можа быць і гутаркі.

Наадварот гэтым зусім афіцыяльным завярэньням, ў ночы з 19 на 20 гэтага студзеня і раніцай 20 студзеня быў зроблены рад обыскаў у беларускіх грамадзкіх інстытуцыях і арыштованы рад відных беларускіх дзеячоў. Обыскі зроблены: ў Беларускім Нацыянальным Камітэце, Беларускай Гімназіі, ў рэдакцыях беларускіх газэтаў, „Беларускія Ведамасьці“ і „Беларускі Звон“, у Беларускай Цэнтральнай Школьнай Радзе, ў Беларускай Кнігарні, ў Беларускім Музыкальна - Драматычным Гуртку, ў Гуртку Студэнтаў-Беларусаў унівэрсытэту Сьцяпана Баторага, нарэшце, ў Праваслаўнаў Духоўнай Сэмінарыі. Пры гэтым арыштавана каля 20 асобаў, у тым ліку: 1) сябар прэзыдыуму і сакрэтар Беларускага Нацыянальнага Камітэту, быўшы камандзер паўстанчых аддзелаў у Слуцкім павеце, быўшы сябар Беларускае Вайсковае Камісіі, выслiканай да жыцьця дэкрэтам Начальніка Польскае Дзяржавы, п. Пільсудскага, *Андрэй Якубецкі*; 2) сябар прэзыдыуму Беларускага Нацыянальнага Камітэту, старшыня паўстанцкай Слуцкай Рады, *Уладзімер Пракулевіч*, быўшы судзьдзя; 3) сябар Беларускага Нацыянальнага Камітэту, быўшы старшыня яго, *Фабіян Ярэміч;* 4) сябар Белар. Нац. К-ту, *Аляксандар Карабач;* 5) Сябар Бел. Нац. К-ту, рэдактар газэты „Беларускія Ведамасьці“, вядомы беларускі літэратар, цяжка хворы *Максім Гарэцкі;* 6) сябар Бел. Нац. К-ту, рэжысэр беларускай драматычнай трупы, *Родзевіч;* 7) сябар Бел. Нац. К-ту, сэкрэтар Саюзу Сельска Гаспадарчых Рабочых, *Невядомскі;* 8) дзелавод Бел. Нац. К-ту, *Дубіна;* 9) старшыня Бел. Муз.-Драмат. Гуртка, *Валэйша*. некалькі начаваўшых у памяшканьні Беларускай Цэнтральнай Школьнай Рады вучыцялёў і вучыцеляк беларускіх народных школаў, прыбыўшых з правінцыі, і рад інш. асобаў.

Ледзь нараніцы 20 студз. вялікі аддзел паліцыі ўвайшоў у комплекс будынкаў, у якіх зьмяшчаецца Беларуская Гімназія, Беларускі Прытулак, Беларускі Нацыянальны Камітет, рэдакцыя газэты „Беларускія Ведамасьці“, Праваслаўная Духоўная Сэмінарыя і Праваслаўны Жаноцкі Монастыр. Обыскі рабіліся ў памяшканьнях Беларускага Нацыянальнага Камітэту, рэдакцыі „Бел. Вед.“, ў кватэры Дырэктара Гімназіі, ў Канцэлярыі і клясах Гімназіі, ў Духоўнай Сэмінарыі і ў некаторых прыватных асобаў, што пражываюць у сказаным комплексе будынкаў. Усё уваходы і выхады былі абстаўлены паліцыяй. Таму, што дзень быў будні, дык вучні й вучыцялі ў звычайны час пачалі зьбірацца ў Гімназію. Паліцыя давала магчымасьць усім, хто хацеў, уваходзіць, але выходзіць назад не пазваляла. Таму што паліцыя ўвайшла ў карыдоры Гімназіі, дык аб нармальных занятках, разумеецца, не магло быць і гутаркі, асабліва, пасьля арышту двох вучыцялёў Гімназіі: Гарэцкага і Якубецкага. Паліцыя аднак, адмовілася выпусьціць з Гімназіі нават найменшых дзяцей і, гэткім чынам, каля 400 вучняў таксама апынуліся пазбаўленымі волі. Калі-ж дзятва, згаладалая да 2-й гадзіны дня, папрабавала была прарвацца праз паліцэйскі кардон, каб вярнуцца дамоў,—паліцыя на-

біўшы стрэльбы баявымі набоямі, навяла стрэльбы на дзяцей і толькі прысутнасьць духу старшых вучняў адвярнула праліцьцё крыві, якое гатова было здарыцца.

Даведаўшыся аб тым, што дзеялася, старшыня Беларускага Нацыянальнага Камітэту І. Краскоўскі, разым з сябром Камітэту інжэнерам А. Трэпкаю, зьвярнуліся да польскіх уладаў, дамагаючыся, па крайняй меры звальненьня з-пад арышту затрыманых у Гімназіі некалькіх сот дзяцей. Аднак старшыня польскага ўраду „Сярэдняе Літвы“ Мэйштовіч адмовіўся прыняць іх тое самае зрабілі і іншыя вышэйшыя прадстаўнікі ўлады. Толькі дзякуючы звароту да пракуратуры прыватных асоб—палякоў, абураных гвалтам улады над беларускімі дзяцьмі, арыштованыя школьнікі былі а 2 гадзіне ўдзень выпушчаны на волю.

Усе арыштованыя беларускія дзеячы адразу пасьля арышту былі адведзены ў Цэнтральную Турму на Лукішках.

Вільня, 21 студня 1922 г.

Старшыня Камітэту

(—) І. Краскоўскі.

За Сэкрэтара

Сябар Прэзыдыуму

(—) Ант. Луцкевіч.

„Бел. Звон“, № 4 (28)—27. І. 1922.

Жыдоўскі голас у справе арыштаў літоўска-беларускіх дзеячоў.

Старшыня Жыдоўскае Гміны м. Вільні, д-р Я. Выгодскі, надрукаваў ў газэце „Der Fraind“ (з 25. І. 1922 г. —№ 22) ніжэйпісанае: „Як грамадзянін нашага краю, я не магу змоўчыць і ня выказаць свайго вострага пратэсту-проці сьвежых арыштаў беларускіх і літоўскіх дзеячоў, вырваўшых больщых мясцовых палітычных і культурных літоўскіх і беларускіх працаўнікоў. Пэўне-ж, будзе судовае сьледзтва, будзе разбор справы, а сьляпая юстыцыя можа будзе здаволена вынікам гэтага.

„Аднак гэта ня мае вагі: яна—сьляпая! Важна нешта другое. Важна тое, што за кароткі час многа ўстаноў, газэт і грамадзкіх працаўнікоў адарваны ад дзела і гэта зроблена на „законнай“ аснове... Дык мы павінны глядзець на гэта не як на рэч прыпадковую, не як на капрыз, а як на сыстэму. Як відаць, ёсьць жаданьне зусім вынішчыць літоўскую і беларускую культуру ў нашым краю—ad majoram Poloniae gloriam... Так здаецца.

„За апошнія 30—40 гадоў у нашым краю пад уціскам праклятага царызму вытварылася еднасьць вядомых інтэлігенцкіх дэмакратычных кругоў усіх чатырох нацыянальнасьцей, якія тутака жывуць, каб сумесна з адпаведнымі расейскімі кругамі бараніцца ад супольнага ворага і вясьці з ім барацьбу. Ведама, паадзінокія нацыянальныя групы мелі не аднакальковыя ідэалы адносна да ўстройства будучыны краю, ведама, яны ў гэтым пытаньні больш або меньш розніліся паміж сабой. Але ўсіх іх злучаў праўдзівы, дэмократызм, імкненьне да волі і роўнасьці і ненавісьць да царызму. Многа ахвяр панясьлі гэтыя арганізацыі, многа пагібла байцоў, яшчэ больш цяжка пакараны, але справа, за якую яны цярпелі, разьвівалася ўсё далей і далей.

„Ад пачатку сусьветнае вайны еднасьць гэтых дэмакратычных арганізацый бязустана выяўлялася. Усе акупанты краю ваявалі проці гэтае сілы, выхопліваючы паадзінокіх байцоў і кідаючы іх у вастрогі. Цяпер з гэтай арганізацыі выхапілі большасьць літоўскіх і беларускіх дзеячоў і засадзілі ў вастрог. Мы з імі з усімі жылі разам, ваявалі ўпорна разам за сьветлую будучыну нашага краю, разам цяжкія ахвяры складалі. Пачуцьцё шчырае прыязьні і пашаны лучыць нас з імі. Горача пратэстуючы проці арыштаў маіх паважаных таварышоў і прыяцеляў, я скланяю прад імі галаву ў мамэнт іх пачэснага палону, выказываючы ім дружбу і пашану“.

Пратэст

Камітэту Літоўскага Навуковага Товарыства да Прэзэса Тымчасовай Урадовай Камісіі.

Ў ночь з 19 на 20 студзеня г. г. згодна распараджэньня пракуратуры Акружнага Суду была зроблена рэвізыя ў памэшканьнях многіх віленскіх літвіноў, а разам з тым ў іх грамадзянскіх арганізацыях і рэдакцыях газэтаў, пры гэтым шмат жыхароў м. Вільні літвіноў было заарыштавана і пасаджэна ў турму на Лукішках, між іншымі сябры Камітэту Літоўскага Навуковага Товарыства, а ласьне Міхал Біржышка, д-р філазофіі Фр. Аўгустайтіс і д-р Ян. Аўгіевіч, а ў ноч з 4 на 5-ае лютаго разам з іншымі пасаджэнымі ў турму былі вывязены з города і пры дэмаркацыйнай лініі выпушчаны.

Дзеля таго, што ўсе яны былі пасаджэны ў турму з распараджэньня віленскай пракуратуры і большая частка іх—ласьне д-р. Аўгустайтіс і др. Аўгіевіч—нават ня былі дапрошаны на судзе і бяз прыгавару суду былі пакараны выгнаньнем з краю, што з'яуляецца нязгодным з фундамэнтальнымі подставамі карнаго кодэксу ў кожным культурным краі,-дзеля гэтаго Камітэт Літоўскаго Навуковага Таварыства на паседжаньні сваім 12 лютага г.г. пастанавіў злажыць да Прэзэса Тымчасовай Камісіі Урадовай станоўчы пратэст проціў бязпадстаўнай і няправідловай высылкі вышэй памянутых сяброў Камітэту і жадаць удзяленьня ім права звароту да м. Вільні.

Камітэт Літ. Нав.-Т-ва

Пратэст

бацькоў і апекуноў літоўскіх вучняў, старшыне Часовай Урадуючай Камісіі.

Мы ніжэйпадпісаўшыяся, бацькі і апекуны літоўскіх учняў, сабраўшыся 5-га гэтага лютага на выбары бацькаўскага камітэту, даведаліся, што сярод арыштованых 20-га студня у ліку 34 асоб літвіноў знаходзяцца: 1) Міхал Біржышка—дырэктар Віленскай Літоўскай Гімназіі, 2) Віктар Біржышка—вучыцель матэматыкі; 3) Анд. Рандаманскі--вучыцель польскага языку; 4) Іван Грабоўскі—кіраўнік нізшай 4-х кл. школы і 5) Юры Мілеўскі — кіраўнік 2-х кл. школы.

Вышэйпамянёным асобам мы даверылі выхаваньне і навучэньне нашых дзяцей. Літоўскія школы на выгнаньню іх з займаванных кватэр, сыстэматычна душацца уладімі Сярэдняе Літвы, адтрымліваючы цяжкія удары, каторыя вельмі зашкодзілі вучэньню нашых дзяцей.

А цяпер замкнуўшы у працягу 2-х тыдняў у турмэ, вышэйназваных кіраўнікой і настаўнікаў школ без уселякае віны, без абвешчаньня акту абвінавачаньня, і не пацягнуўшы іх да судовай адпаведальнасьці, за іх нібы правінасьці, выслалі самавольна і безпраўна з краю Сярэдняе Літвы.

Дзеля чаго мы гэтым выносім катэгорычны пратэст проці прыгнечаньня права, якое цяпер існуець, і не дае ніякіх гварантыяць асабістай недатыкальнасьці спакойным грамадзянам краю, жада-

ем каб зараз жа нашыя настаўнікі адтрымалі магчымасьць павароту а таксама школам літоўскімі і іх настаўнікам праў раўных з правамі настаўнікаў школ польскіх.

Вільня, 7-га лютага 1922 г.

Падпісалі: 60 бацькоў і апекуноў, жыхароў Вільні.

Пратэст студэнтаў - беларусаў Віленскага Унівэрсытэту.

Студэты - Беларусы Віленскага Унівэрсытэту сабраўшыяся на сходцы 26 студня 1922 году і абгаварыўшы факты, меўшыя мейсца ў працягу апошніх дзён, пастанавілі запратэставаць:

1. процiў факту дакананай ў памяшчэньні Беларускага Студэнцкага Саюзу рэвізыі ў начы з 19 на 20 студз. без дазволу Яго Магніфіцэнцыі, тым больш, што згодна з статутам Саюзу, зацьверджаным праз Унівэрсытэцкую уладу, Саюз ёсьць арганізацыей выключна культ.—прасьветнай;

2, процiў дзейнасьці пэўных груп „студэнтаў“ Віленскага Унівэрсытэту, каторыя ў шапках „батароўках“, значыцца, выступаючы афіцыяльна студэнтамі, як агенты паліцыі прыймалі учасьце ў арыштах і рэвізыях ня толькі ў арганізацыях грамадзянскіх, а нат і у студэнцкай арганізацыі (ў памешканьні Бэларус кага Студэнцкаго Саюзу), аб чым яны добра ведалі таму, што маніліся выламаць дзьверы, на которых вісела абвестка, падпісанная праз Яго Магніфіцэнцыю;

3) процiў спосабу рэвізыі ў Беларускай Гімназіі, калі малыя дзеці—вучні, ня гледзячы на тое, што ў гімназыі ад 3-яй гадзіны ў ночы вялася рэвізыя: прапушчалі у гімназію, а з яе ня выпушчалі награжаючы аружжам;

4) процiў рэвізыяў ў інстытуцыях, каторыя маюць культур.—прасьвет. мэты, і нічога супольнага з палітыкай нямаюць, напр., Беларуск. Муз. Драм. Гурток, Беларуская Гімназія і г. д.;

5) Процiў таго, што польская улада не дае беларускаму грамадзянству свабодна працаваць, зачыняе беларускія грамадзкія установы і школы, спынівае газэты, арыштоўвае дзеячоў і наагул выказывае зусім выразнае імкненьне да спыняньня беларускага руху.

Дзеля гэтых прычынь, студэнты беларусы лічаць няпэўным, што ў будучыне іх арганізацыя будзе мець магчымасьць свабодна разьвівацца.

„Бел. Звон“ № 4 (29).

Пратэст жанок высланых з Вільні беларусаў і літвіноў.

Мы ніжэй падпісаныя, жонкі высланых з Вільні беларусаў і літвіноў асталіся без апекі мужоў дзеля таго толькі, што яны ня былі здраднікамі сваей бацькаўшчыны і адкрыта, сумленна баранілі яе правы, як гэта павінен рабіць чэсны грамадзянін, мы пратэстуем і даводзім да ведама ня толькі тутэйшага грамадзянства, але й усяго культурнага сьвету, што тутэйшая ўлада, паступіла беспраўна і не палюдзку.

Змучаныя і зусім знебыткаваныя з болем у акрываўленым сэрцы пытаем: за што?!

Ці-ж магчыма каб у краю, каторы хоча быць культурным, каторы гардзіцца сваім патрыятызмам, тэлёранцыяй і г. д., тварыліся гэткія бязчынства: людзей сьветлых, ведамых ня толькі у краю, але і за граніцай, забіраюць ў ночы у астрог, як найгоршых збойцаў, трымаюць іх тыднямі ня толькі бэз судовага сьледзтва, але навэт бэз дапросу і, урэшце, высылаюць у ночы няма ведама куды, перад гэтым даставіўшы іх дамоў пад моцнай вартай, каб у працягу колькі мінут перапрануцца і развітацца з асірацелай раднёй і плачучымі дзяцьмі?! Сцэна разьвітаньня, у час глыбокай ночы пры надзвычайнай таёмнасьці, выразна рабіла уражэньне, як развітаньня з прысуджанымі на сьмерць і магло нас вывіхнуць з розуму і адняло нам здароўя на колькі год! Вандалы толькі маглі адважыцца на нешта падобнае, маглі чыніць такі зьдзек над прыбітымі і засмучанымі і без таго жонкамі і дзяцьмі.

Такіх гвалтаў нельга забыцца і даравадь. А дзе віноўнікі? Хай ведае грамадзянства, што установы, да каторых мы зьверталіся, давалі нам такі адказ: „Мы нічога ня ведаем, гета ня наша віна, гэта загад вышэйшай улады“. І няма віноўнікаў, бо, відаць, сорамна прызнацца! Дык за што-ж, за што нашы мужы і мы мучыліся і цяпер пакутуем?

Патрабуем рэабілітацыі нашых мужоў, патрабуем безэдкладнага звароту іх у Вільню, патрабуем агалашэньня абвінавачэньня і рэзультата дапросаў, патрабуем гласнасьці, асьвятленьня усей справы, бо да гэтуль тутэйшая улада стараецца справу гэту зацерці, а польская прэса разносіць яе да аграмадных размэраў агіднасьці, з метай воража настроіць жыхароў супроць беларусаў і літвіноў.

Л. Аўгіевічыха.
А. Аўгустайціс.
Б. Біржышка
Г. Гарэцкая.
З. Краскоўская.
Невядомская.
(x x̆ x)
А. Пракулевіч.
Ф. Рэндэманская.
І. Стадзевічыха
П. Семашка.
М. Шульц.

Урадовы камунікат

у справе арыштаваньняў.

У справе арыштаваньняў зробляных праз віленскія судовыя ўлады ў студні г. г. Прадстаўнік Віленскага Агенства Прасовага Дружаў даведаўся з пэўных жаралоў гэткіх інфармацыяў.

Матэр'ял дапытаваньняў і, да гэтага часу, матэр'ял сьледчы паказалі:

1) сьпісак імкненьня да пераваpоту, залежны ад Ковенскага Ўраду і групы Ластоўскага працуючай з Коўны, засілены вялікімі сродкамі;

2) арганізацыю шпіёнскую і баявую;..

3) дзеяльнасьць замераваючую да завастрэньня нацыянальных адносін;

4) памаганьне камуністычнай дзейнасьці дзеля выкарыстаньня яе для сваіх мэтаў, а таксама супольная праца нікаторых абвінавачавых у гэтай дзейнасьці;

5) дзейнасьць папіраючая сьпекуляцыю і ваенную ліхву інспіраваную праз Коўну з варожых пабуджэньняў;

Вэйшыйшыя закіды зфармуляваные праз сьледаваделя ёсьць прадвідзяныя ў артыкулах 100, 101, 107, 108 — п. 6, 125 і 120 Кодэксу Карнага, а таксама ў Дэкрэтах аб ваенай ліхве. Аказаваецца, што ў часе калі сабраўся выбраны праз вялікую лічбу люднасьці сойм, каторы меўся пастановіць аб лёса краю,група агітатаpаддалася злудам, што здужае раў зрабіць у краі забурэньне. Не знайшла яна сярод мясцовай люднасьці паслухмянасьці, а судовыя ўлады перарвалі яе спакусы. Ня хочучы замучаць урачыстага часу, калі воля людносьці ў выказаньні сойму знайдзець сваё выращэньне, а таксама перагавораў запрапанаваных праз Ковенскую Літву і прінятых у Варшаве на многаразовых умешаваньнях Ўраду Речы Паспалітай Польскай выданы гэткі загад:

Павінны быць дастаўлены на дэмаркацыйную літоўскую лінію і пераданы ковенскім уладам:

1) Аўгустайціс Пранцішак, 2) Біржышка Міхал, 3) Біржышка Віктар, 4) Дубіна Улас, 5) Гарэцкі Максім, 6) Інсода Пётр, 7) Якубецкі Андрэй, 8) кс. Кухта Язэп, 9) Карабач Александар, 10) Купчык Зінаіда, 11) Лемеш Вінцук, 12) Марцішэўская Марыля, 13) Мічуліс Піус, 14) Мяшочак Цімох, 15) Мільлерыс Юры, 16) Невядомскі Палікарп, 17) Пракулевіч Уладзімеір 18) Палікша Аляксей, 19) Рагач Сяргей, 20) Рандаманскі Андрэй, 21) Стадзевіч Станіслаў, 22) Вайчунас Іван, 23) Шульц Тодар, 24) Ляндзберг Чеслаў, 25) Павіліс Язэп, 26) Дыша Язэп, 27) Аўгевіч Іван, 28) Грабэўскі Язэп, 29 Краўскоўскі Іван, 30) Семашка Іван, 31) Мічунас Андрэй, 32) Міхалевіч Уладзіміэр, 33) Яцкевіч Станіслаў.

З паміж арэштованых—рэшта засталася у Вільні, а значыць 2 звольнены учора, а 7 выпушчана на волю ужо даўней.

Следзства будзе йсьці далей.

„Litwa“, Nr. 4—8 II.—22.

ДАКУМЕНТЫ

Тэлеграма палк. Шардыні ў справе арыштаваных у Вільні:

(Е. 28. І.)

Прэдстаўнік Незалежнае Літвы пры Кантрольнай Камісіі Лігі Народаў гр. Яні нас зьвярунўся да Кантрольнае Камісіі з просьбай аб інтэрвэнцыі у справе асвабаджэньня арыштаваных у Вільні літвіноў. 27 студня г.г. ён атрымаў праз Генеральны Штаб гэткую тэлеграму:

„У Коўну (адрэс не указаны). Польскі Урад прымаіць усе меры з мэтай прысьпяшэньня звальненьня арыштаванных у Вільні. Маю надзею, што гэта звальненьне наступіць у хуткім часе“.

Полк. Шардыні.

ВЫГНАНЫЯ з Сярэдняе Літвы літвіны і беларусы засталіся даручанымі ў нейтральным пасе ваенным уладам Незалежнае Літвы. Лейтэнанта войска Незалежнае Літвы, каторы атрымаў высланых, выдаў гэткую расьпіску: Вышэй вымяняныя 33 асобы я прыняў ад інспэктора Галоўнае Команды віленскае паліцыі камісара Сікорскага.

22. Лейтэнант Віршыла.

„Vilnietiu“

У справе пратэсту віленскіх полек.

Недаўна у адным з нумэроў „Rzeczypospolitej“ змешчаны быў пратэст полек грамадзянак Віленскай зямлі, каторыя так сьвята пачытаючы, імя полькі закідаюць балотам ненавісьці, пятнуюць шалям фанатызму і засьлепеньня. Есьць полька, а дзеля гэтаго лічу абавязкам запратэставаць проці „quasi“ патріотычнай адозвы маіх „родачек“, каб хоць трохі ачысьціць полек ад ганьбячай плямы і даказаць, што ня усе полькі забыліся гонара належнага гэтаму імяні. І вот гэтыя пані зачынаюць, здавалася бы з пачатку, натта лагічна і справядліва, гаравацьнад безпраўям у цівілізаваным краі, толькі канчаюць саўсім неспадзевана, забянтэжываюць чытача, каторы быў прыгатаваны, да чагось іншага. Вотжа ж пратэст гаворыць: „прэнятыя да глыбі сэрца непакоям аб лёсе нашае каханае зямлі!!! канечна трэба прызнацца, што кожны грамадзянін і грамадзянка, дбаючаючая аб дабрабыцё сваей бацькаўшчыны, можа быць цяпер моцна занепакояны, дзеля споўненых гвалтаў і компромітацыі улады і за далейшы лёс краю... Маюць поўную рацыю!.. Далей... „стаім у абліччу нябывалага у гісторыі людзей (!) факту гвалту права“.

Кожны з чытачоў цікавячыхся справамі бягучай хвілі, зразумее, што тут гаварыцца аб безпадстаўнасьці, безпраўнасьці масавага „галосячага у неба а помсете“ арыштаваньня тутэйшых грамадзян, літвіноў і беларусоў і безчалавечным способе іх вывезеньня, каторы дзякуючы гэтаму безпраўю узрушыў думкі умеючых яшчэ адчуваць і, думаць, знаходзім у парадку, як да гэтуль... чытаем далей. „Завем цэлае грамадзянства да вытрывалага (!) протэсту у справе ратаваньня права абавязываючага усе цівалізаваныя народы“. Добра! зразумела вытрывалы павінны быць пратэст кожнаго, хто чуець сябе грамадзянінам гэтага краю, проці гвалту усіх грамадзянскіх правоў, бо на вывезеньне за граніцу дзяржавы і на выгнаньне бэз суду без доказу віны, а нават бэз дапросу, абвінавачаных, не адна з дзержаў запраўды цівілізованая, а тым балей такая каторая заўсёды гардзіцца сваёй цівілізыцыяй і культураю, ніколі сабе не пазволіць. Да гэтаго можна толькі вітать воплескамі праўду сказаную шчыра і адкрыта, але тут раптам наступае „finis coronat opus“. Канец незпадзеваны і арыгінальны, чытаемо „чыею сілаю засталіся звольненымі здраднікі істнуючага стану, ад сілы права і абавязкаў грамадзян?“ Перад усім нехай мне вольна будзя запытацца, як ужо не раз пытала суд, мненьня грамадзян і нават інтэрпэляцыя у Сойме, запытацца у вас, шаноўныя пані (сорам назваць полькі), якім правам называеце вывезеных грамадзян літвіноў і беларусоў разбойнікамі?

Чы не за натта паспешна (не разумею нашто такі пасьпех), калі яшчэ іх віна і зробленыя разбойства не выяўлены, ні судом, хаця суд гэты дабіваецца праўды і апініі, як грамадзянства, так роўна і другіх уплывовых крыніц.

Чаму ж ён маўчыць і не пацьверджае Вашага гуманнага і энэргічнага пратэсту? Чы не веедама Вам Шаноўныя пані, што такія абіды і зьневагі не застаюцца без адказу, што закіды зброднi трэба дазазаць судом? Амаль што саўсім пэўна, што грамадзянства літоўскае і беларускае станець наабарону гонару пакрыўджаных і папросіць вас, пані, аб довадах іх зброднi, бо іначей...

Баліць, калі чытаеш падобныя зьдзекі на шпальтах, знанай па сваей зласьлівай брахні „Rzeczypospolitaj“, або іншых газэт, асабліва калі гэта пішуць, кабеты полькі з такім зацятым, патрыотычным запалам ў шляхотным пратэсте, кроў стыне у жылах і страх агартае за заўтра народу, народу, каторы маець такіх кіраўнічак і павадыроў паважных інстытуцій... А калі яны ёсьць маткамі, жонкамі? Чаму, такая кабета сеючая нацыянальны антаганізм і распаліваючая ненавісьць, можа навучыць сваіх сыноў? Можа супрацоўніцтва і споўненьня ганоровай стражы пры обысках і арэштах?.. (Нехай научыць іх хоць хаваць „баторувкі“, бо яна на галаве такога студэнта можа заставіць гарэць сорама кожную шануючую сябе польку). Чаго научыць кабета, каторая падбівае да шавіністычнаго змаганьня? Кабета каторая не уздрыгне перад рожнымі сродкамі безпраўя і гвалту? Кабета, каторая нагаварываець да робленьня крыўды бліжняму?

Чы так гаворыць кабета, каторая, як праменчык сонца, павінна сваім уплывам лагодзіць і уцішаць буру страсьці? Чы так рабілі кабеты полькі, каторыя заўсёды былі у арэоле пасьвячэньня і багатырства, працуючы у імя альтруізму і чалавечнасьці? Кабета полька, каторая носіць з на-

вагаю гэтае імя і разумея яго цану, павінна абавязкова напісаць пратэст, ужо не гаворучы а безпраўі, і то хоць бы на варвараўскаў пашуканстве, з якім адбываліся процедуры саджаньня ў турму і вывязеньне вызначаных грамадзян. Кабета разумея усё больш пачуцьцём, жыве больш сэрцам ніж мазгамі, дзеля гэтага скарэй, ясней зразумея тыя маральныя перажываньня, тыя катаваньня і мукі і непакой, каторыя мусілі перажыць маткі, жонкі і дзеці пасаджаных у турму, калі пакрыўшы усё замарожываючаю кроў тайнаю, прывозілі арыштаванных о 2—3 гадзіне ў ночы, бледных, худых і не голеных на пару мінют да дому для развітаньня з раднею, казалі будзіць дзяцей і г. д.

Ці гэтыя Пані застанаўліваліся над бураю падобных духовых перажываньняў? Хіба ж не... сто раз не... Бо для гэтага трэба быць не кабетаю, маткаю і жонкаю, але... вырадкам .... но быць Полькаю. Моцна шкадую, што шаноўныя пані небылі добра панфармаваныя ў справе цяпер абгаварываемай і не ведалі, што суд, вывезеных грамадзян, яшчэ не прызнаў разбойнікамі, і караць іх выгнаньнем ня меў права, калі-б нават, як мотывуюць свае прэтэнзіі шаноўныя „родачкі“, ў турмах ковенскіх былі даўна засаджаны Палякі, то гэта напеўна зроблена па даказаньню віны, а калі-б было іначэй, аб чым я не паінфармавана, то стIсоваць „вока за вока і зуб за зуб“ не павінна зыходзіць з вуснах кабеты хрысціянкі, тым балей кабеты Кіраўнічкі Каталіцкай Сувязі Поляк. Каб некалькі шчырэй разумелі Хрыстову навуку, не пабачылі бы дзеннага сьвету, падобныя пратэсты, прыпамінаючыя часы сярэдневековага фанатызму і не плямілі бы Палячак... імёны каторых у астатнія часы, мушу з болям прызнацца, страцілі на сваім арэоле святосьць і блеск.

Маю надзею, што ўсе кабеты Полькі не заслепленыя фанатызмам згадзяцца з маімі перэконаньнямі і стануць у абарону пакрыўджанай праўды, бо... ці-ж пратэст ваш, шаноўныя пані, мог быць (о! сорам) протэстам усіх кабет Поляк?...

Хіба ж не... і сто раз не!?

Ганьба і стыд Вам Пані!

Юліана з Віхертоў Кайрукштысова.

Вільна, 14 лютага 1922 г.

(Litwa Nr. 12).

Новыя сілы.

Арэшты ідуць і далей. Кожны дзень прыносіць нам новую чару боляў.—Даходзяць да нас нячуванна-страшэнныя весткі: ў начы 6 лютага ўсіх арыштаваных сілком адарваўшы ад роднае глебы і пазбавіўыш апекі радні: вывяззьлі за межы краю.

Навокол чуваць ціхі плач старых матак і бяцькоў страціўшых сваіх карміцеляў—апякуноў. Чуваць стогны аўдавелых жонак... плач нявінных дзяцей—сірот... Няма літасьці над хворымі. За краты халодных вагонаў ў укінуты хворыя грудзьмі Шульц і Мічуліс.

Семашку так сама хворага, выцягнулі з ложка і казалі зьбірацца ў няпэўную і невядомую дарогу. Усё гэта зроблена ў начы калі люд наш сьпіць і сніць лепшыя будучыя дні.

Зьдзек гэты зроблен тымі, што так нядаўна называў сябе нашымі братамі. Тымі хто сам яшчэ учоры быў катаваны цынізмам царскае сатрапіі. Тымі, што яшчэ так нядаўна шляхамі па далёкай Сібіры былі гнаны за кібіткамі па Расейскіх палёх.

Гвалт зрабілі тыя, бацькі каторых за вольнасьць зложылі свае збалелыя косьці ў тэй жа далёкай сьцюдзенай Сібіры.

Навакол пануе сум, старых мінулых, здавалося бы назаўсёды згінуўшых часоў. Грамадзянства Літоўскае, як калісь польскае, налажыла жалобу.

Як жаўнеры, калі пасьля цяжкае бітвы зьбіраюць застаўшыхся таварышоў, так і мы сёньня зьбіраімося ў грамаду падлічыць свае астаўшыяся сілы. Вышэй паднясем свой трохколерны штандар і будзем далей упарта і пераможна вясьці сваю барацьбу.

Гэта нічога, што вусны нашыя замыкаюць, вяжуць нам рукі, ногі і заковываюць у кайданы няволі... Будземо трывалымі, поўныя запалу і веры, каханьнем агарнутыя да незалежн. Літвы мы ня згінем, але на зло нашым ворагам, будзем жыць.

Усе хто жывы, ў каго сэрца агарнута каханьнем да Бацькаўшчыны, усе да працы, да вялікай ганаровай працы, на якую мы здольны. Мы новыя работнікі паходзім з народу і з народам ахвяруем сябе на працу ў нашых паменшаных радах і найперш усяго просім і жадаем ад вас Палякі, больш не пераконывайце нас у вашым каханьні да літоўскага народу,. бо каханьне ваша фальшывае і ў каханьне фарысыяў наш народ не паверыць. Не кажыце нам аб аслаўленным „братэрстве“ уніі, бо нават дзеці ведаюць, што Каін быў братам Авелю. Ня пужайце нас, што вы так часта—нам асабліва ў апошні час робіце, яны дадуць зусім адваротны рэзультат. Вашы пастрахі вызываюць на вуснах люздзеў іранічны сьмех. Люд добра пераканаўся. Люд імкнецца да раз пастаўленай мэты і скора, паны—шляхта, яго мазольныя рукі вырвуць ад вас краёвую ўладу. Непамогуць вам барунскія „арматы“ Мацеевічаў, ані „багнэты вольнасьці“ Бандурскіх. Не памагуць вашыя аслаўленыя фразы „за нашу і вашу вольнасьць“. Не памагуць вам ухвалы наскора злепленага Вамі Соўму. Бо вольнасьць усіх лепшых сыноў нашае зямлі, абараняючых сьвятыя правы народу і адкрыта абвесьціўшых барацьбу ў прэсе, скончылася закратамі Лукішскай турмы і нарэшце прымусовай высылкай за межы краю. Балей няма тут свабоды. Есьць насільства толькі, есьць гвалт, есьць панцэрны кулак. Сродковай Літвой, карыста, еца толькі разбэшчаны Ян Обст з зялезнаю мятлою і вартые яго, таварышы. Як прычына арэштаўнам інкрымінавана бальшавізм, бомбы, гранаты і падкопы пад Віленскі Сойм. Мабыць, вядомыя ў Вільні „бальшавікі„: кс. Кухта канонік Віленскай Капітулы разам з п. М. Біржышкам, знаным у краі і заграніцай, рабілі падкоп са стараны Коўны і каб ня рэчка Вілія дакапаліся бы да Сойму. Сорам і ганьба змагацца з такімі шляхетнымі людзьмі такім агідным—зусім не культурным непадхадячым аружжам. Трэба ж было хоць памятаць усім вядомую прыказку. „Хто фальшаю вядзе барацьбу, сам ад фальшы гініць“.

Застанавіцеся на момэнт...

Паглядзіце сьмела, па мужчынску праўдзе ў вочы і ўбачыце вашую ману, якую люд наш разумеіць дасканальна. Даведайцеся, безінтэрэсоўна і далікатна, што думае о вас народ. Пераканаецеся, што свабоду і волю, якую вы нясіцё на вашых штыкох—ен ненавідзіць. Паглядзіце на гэтые слаўные вясковыя стойкі, каторыя і па сягодняшні дзень возяць вашых п'яных паліціянтаў і жандараў з іх каханкамі па вечарынкэх...

Неўмалімая Немізіда, гістарычнай падзеі загадала Немцам асвабадзіць Торунь, Грудзенц, Быдгошч і шмат іншых мейсцаў і мястэчак Шлёнску з нямецкай большасьцю жыхароў. Ня сёньні, то заўтра, не за год, то два выпадзе так сама і вам пакінуць нас. Рэнэга-

ты нашые выходзячыя з Сярэдне-Літоўскага раю пазаставілі вам сваё наследства.

Што ж вы заставіце нам?! Хіба збэшчаных вашых сыноў у белых „батаруўках“, спаўняючых абавязкі шпігаў... Не, гэтыя нам не патрэбныя, можеця забраць з сабою „для больш“ (карыстнай) працы на чесьць сваей“ Бацькоўшчыны.

Астанецца пасьля вас на вечную памяць: крыўда, жаль і слёзы народу, павадыроў і ксяндзоў каторага вы мучаеце па турмах. Застанецца плач дзяцей выкідаемых са школ... Застанецца крыўда малых з прытулкаў выгнаных... Застанецца новы спосаб замыкаць вусны праціўнікаў... Застанецца пасьля вас плач жонак і дзяцей развітываючыхся з мужамі і бацькамі ідучымі на невядомыя мукі... Застануцца раны зробленныя клапамі і вошамі ў Лукішкім плацу.

Нарэшче застанецца гісторыя „найдэмократычнейшых“ выбараў у Віленскі Сойм, каторы за атсутнасьцю пахвалы яму Эўропаю, самі Эўропе прыкладам ставіце. „Учыся Эўропа,—як трэба рабіць Соймы“.

Вырываючы вытрыманых і загартаваных Літоўскіх працаўнікоў на ніве грамадзянскай, ворагі нашыя напэўна лічылі, што гэткім спосабам пазбавяць грамадзян жывога слова. Дарма. Вы забыліся, што ўсе мы дзеці вёсак, а вёска наша багатая—маець нявычарпаныя—новыя сілы.

Забралі гэтых, сягоньня стануць цэлымі караючымі шарегамі на барацьбу з вамі другія. Забярыце іх, заўтра паўстануць новыя сілы. Забярыцё і гэтых, пазавём на барацьбу ўвесь люд, зробім з вамі рашучую бітву і... зможам вас не мячом, а сілаю духа нашага... зможжам вас ідэяй, каханай намі. Вам браты літвіны і беларусы, паўшая першаю ахвяраю перамогі—шлём з Літоўскім людам павіншаваньне ідучае з глыбіны сэрца і запэўняем вас, што ідэі, каторым вы верна служыце, мы будзем бараніць да апошняга дыху цярпіцяж. Ня доўга засталося нам чакаць, калі ў Вільні—старадаўняй сталіцы Незалежнае Літвы застанецца адыграная драма запольскай пад назваю „ “ і калі Віленская публіка ўбачыць на сцэне ў першы раз, за мест азнак царскіх прыхвастняў, адзнакі польскіх камісараў.

Nowicius.

(Litwa Nr. 4. 11—II.—22).

Ліквідацыя „афэры“.

Польскія часопісі, асабліва варшаўскія, ў кароткім часе на агульна вядомых арыштаваньнях у Вільні здэзарыянтаваліся, і пачалі сумлевацца ў слушнасьці абвінавачаньня. I на галасьлівых камунікатах і артыкулах справу арыштаў назвалі „афэрай“. Відочна трэба зразумець афэру палк. Тупальскага з акружываючымі яго завушнікамі, каторыя добра яму ў гэтай справе памагалі.

Як адбываліся арэшты і рэвізіі і што зробляна з арыштованымі, нашы чытачы ўжо ведаюць. Ня ведаем за што іх арыштавалі і мучаць у астрозе? Хіба за тое, што яны ёсьць сьвядомымі Літвінамі? Бо ў тое, што пракуратура апавешчаіць, гэтых 5 закідаў, яна сама ня верыць. Грамадзянства польскае ўжо страціла веру ў гэтыя шумныя апавяшчэньні „нова адкрытых літоўскіх шпіоноў“.

Пакуль пяройодзем да ўласьцівае тэмы ў гэтым артыкуле мусім дадаць уступ з урадовага прызнаньня ў справе арыштаў, каторая мы зьмясьцілі ў учарашняй нашай часопісі. Захоўваючы арыгінальны і дакладны тэкст, хочам падкрэсьліць знаньне польскае мовы паноў урадлікаў у Сярэдняй Літве. Як зразумець гэты ўступ:

Аказваецца (!) што ў часе калі сабраўся пры вялікім учасьці люднасьці Сойм. каторы пастановіць аб лёсе краю, група агітатараў паддалася злудам (!) што здужаіць зрабіць у краі замешаньне. (Цізж вы паны да рэшты ўжо страцілі розум, тож арышты наступілі 20 студня, а ваш сойм „сабраўся“ 1 лютага). Не знайшла яна сярод мяйсцовае люднасьці паслуху а судовыя ўлады перарвалі яе спакусы. (Дзе сэнс?) Ня хочучы замуціць урачыстага часу калі воля (!) люднасьці, ў высказаньню сойму, знайдзіць свае выражэньне, а таксама перагавораў запрапанаваных праз Ковенскую Літву, і прынятых у Варшаве па колькіразовых умешаваньнях (?) Ураду Рэчыпаспалітай Польскай, выдана гэткі загад“...

Каня дадзем таму хто адгадаіць вышэй прыложаную стылёвую загадку. Перш паны працягніця руку на граматыку Крынскага і да лекцый трохы папулярнай навукі логікі, а пасьля ўжо на кадэксную кнігу. Так!

Ставіця нам Літвіном паважные пункты абвінавачаньня—то чамуж іх у безпрыкладны спосаб выгналі з краю? Тож мы ўсе вашага суду хацелі. Хацелі пагляцзець у вашы вочы. Скажыця якімі вы кіраваліся паглядамі, пакуючы арыштованых у марозную ночь у сьцюдзёныя вагоны, каб выгнаць іх з родных хат? Тож паміж іх ёсьць такіе, каторыя маюць большае права да жыцьця ў Вільні, чымся ўсе тые каторыя бязмысьльна па іх адрэсам кінулі рад закідаў. У сваім часе мы ваш пастулак назвалі „бандыцкім“. За гэта слова некаторыя віленскія часопісі пачулі да нас жаль! Мы цяпер на акрэсьляньне пастулку ўлад, які меў мейсьца 6 лютага, не маем слоў якім можно было-б акрэсьліць гэты паступак. Можа вы нам у гэтым выпадку паможеця? Бо мы ўжо не маем адпаведных слоў.

Ці можам вам даровацъ за сьлёзы маленькіх дзяцей, за труды нашае радні!? Нашы сэрцы засталіся, замкнутымі крывавымі сьлязьмі, каторыя ліліся. калі прывялі арыштаваных дамоў на разьвітаньне, кажучы будзіць дзяцей, каб яны разьвіталіся з бацькам. Ня ведалі яны, куды іх дарагіх бацькоў загоняць і што з імі зробяць? Мукі ў іх маладых сэрцах трывалі да таго часу, аж пакуль вы не абвесьцілі, што з імі зрабілі. Рана, каторую вы задалі дзяцём, не гаворачы ўжо аб сталых, будзе для вас злопрасказуючай ценьню пострaху.

Помніця аб гэтым!

Gal...

(Litwa № 5,225).

Ужо, цяпер, паночкі ня выкруціцеся!

Калі толькі распачаліся ў Вільні арэшты літвіноў і беларусаў, газэты польскія зьмесьцілі некалькі поўафіцыяльных паведомленьняў за што літвіны і белар. засталіся арыштаванымі і пасаджанымі у турму. Асьвяцілі выразна, што ўсе арыштаваныя зрабілі цяжкія праступкі і што ім пагражае кара сьмерці. Нават на вуліцах зьявіліся вялікія плакаты аб адкрыцьцы страшнай літоўска-беларускай камуністычнай оргарізацыі. У Вільні забурліла. Спакайныя грамадзяне даведаліся што кс. канонік Кухта ў сваім памешканьню хаваў многа аружжа, бомб і пякельных машын. у часе, калі сабярецца Сойм, кс. канонік Кухта меўся схаваць у сваей сутане моц гэтых прылад знішчэньня, зблізіцца да гмаху сойму і зьнішчыць усе да шчэнту.

І згінулі бы ўсе выбары да Сойму ў Віленшчыне, а разам з імі згінула бы моц людзей—звычайных грамадзян. Але Віленская паліцыя высьледзіла усю гэтую арганізацыю і замкнула яе ў турму. Распачалося сьледзтва. Апрача аружжа і бомб, знайдзена многа рожных компромітуючых папераў. Усё гэта абвешчана ў часопісях і больш усяго разносілі гэтыя весткі „анальфабэты".

Усё з занепакояньнем чакалі суду і справядлівага выроку суда: павесіць усіх арыштаваных. Раптам у нядзелю 5-га лютага г. г. ў месьцы разпаўсюдзілася пагалоська, што ўсіх арыштаваных вывязьлі неведама куды. Усе гаварылі аб вывязеньні, але ніхто не ведаў куды і дзеля чаго. У панядзелак вечарам усе прачыталі ў „Gazetcie Wilenskiej" „нотатку" — зварьненьня арыштаваных літвіноў.

„WAP" даведаўся з пэўных крыніц, што ў ночы ў нядзелю ўсе арыштаваныя літвіны і беларусы засталіся зволненымі. Частка арыштаваных з Біржышкаю на чале засталася высланаю ў Коўна. Рэшта атрымала права пабыту ў Вільні. Сьледзтва далей ідзець.

Сталася гэта дзеля паўторнай інтэрвенцыі польскіх улад.

Заўтра дамо аб гэтым большыя і падробныя інфармацыі.

Што магло прыйсьці на думку чытачу, прачытаўшаму гэтакую інформацыю. „Gazeta Wileńska" хацела становіча угаварыць людзям, што ўлады польскія ёсьць так наскончана добрыя, што нават даруюць віны найзаядлейшым разбойнікам (збродняжам).

Цікава толькі, ці часопісь навет своіх' чытачаў заставіць, ці не, паверыць у напісанае?

Але найкапітальнейшым у гэтай „нататцы" — „што сьледзтва далей ідзець". Выслаць праступнікаў да чужой дзяржавы, з каторою няма ніякіх зносін, і вясьці далей сьледзтва, гэта... гэта... мажліва толькі ў „Сяредняй Літве". Улады гэтае дзяржавы „Літвы Сярэдняй", па заканчэньні сьледзтва, аддадуць высланых злачынцаў пад суд, гэты не абвесьціціць усім ім кару смерьці а пашле ў Коўну. Атрымаўшы такую кару, ў Коўне, мусі быць, зьнясуць усім высланым галовы. Цяпер, паночкі, ня выкруціцеся!

„Niekas"

(Vilnietis № 29)

Цікавы пратэст.

Ужо даўна як я ня чуў віленскіх кабетак. Па апошнім сваім выступлені, „нацыянальна—яечным" на віленскім вагзале пад камандай п. М., віленскія кабеткі ўзялся за хатнюю працу.

У часе выбараў у віленскі Сойм ня можна было выявіцца бо бракавалабы кабеткам яек і сіл, каб захацелі вынішчыць сваіх праціўнікаў. Выбарны час для віленскіх кабетак быў тады часам толькі агурковым.

Далей наступіла новая „гэца". зробленая праз Сярэдня-Літоўскіх „моцнаўладароў"—аблава на Літвіноў і Беларусаў. Тут кабеткі паціралі рукі і цешыліся, што нарэшці арыштаваные будуць зьнішчаны. Але вось сталася сярэдне-літоўская справядлівасьць пайшло наадварот і заместа сьмяротнае кары „праступнікі" засталіся высланымі з Сярэдняе Літвы.

Гэтага замала—падумала сабэ кабечая эліта, галубая віленская кроў. Трэба ад суда зажадаць разьясьненьня, ўнясьці пратэст, пазваць усё грамадзянства. Няхай скранецца, няхай дасьць волю свайму абурэньню, няхай яшчэ раз хопіцца яек і абкідаіць... Кабеты, пані і віленскія палячкі—пытаемся вас—Каго?

Ці падпісаныя на пратэсьці прэдстаўніцы сільных гэтага сьвету, угэрбаваны пані, галубой крыві, не разумееця, што тыя людзі былі невінаваты, калі іх выпусьцілі. Ці хочыця разуменьне віленскіх кабет з люду абвіць фальшам, каб яшчэ раз пазваць іх да паступкаў „зробленых" яйкавых?

Добрых камандзерак маюць віленскія кабеты ў вашых асобах.

Кабеты—Літвінкі, ціхія працаўніцы, адданые маткі для сваіх дзяцей, не крычаць, не галасуюць, паміма, што большая маюць на гэта права.

Яны ціха зносяць боль і цярпеньні ў сваім сэрцы, ціха аблівають сьлязамі сваіх мужыкоў кармільцаў, каторых ад іх бязьлітасна адарвалі і выслалі.

Праціў чаго галубой крыві пані пратэстуеця? Што за цэль мае ваш пратэст?

Ці вы такіе хцівыя відзець кроў, напружаныя ўмыслы; ці можаб вы хацелі прыяздобленыя, напарфумаваные, зашчыціць працэс сваей бытнасьцю, без перастаньня лернэтуючы выдаваць свой прысуд, як гэта было летась у часе працэсу „ударнікаў".

Гэтага жадала сяброўская эліта віленскіх кабет, каторая ўжо летась у восень упрагла ў свой рыдван віленскіх кабет з люду, каб тыя зрабілі на вагзале „яечна-кацячую" серэнаду.

Ваш пратэст, пані,—гэта фэервэрк на віленскай сцэне.

(Litwa).

Слаўны пратэст яснавяльможных паняў.

Мабыць у адказ на пратэст беларускіх і літоўскіх жонак праціў самога факту і спосабу высылкі іх мужоў у Коўна асьмеліліся выступіць з сваім „пратэстам" польскія пані: Браніслава Марачэўская, Фэліксова Вроэль Плятэр і А. де-Бонды.

Яны пратэстуюць праціў „пагвалчэньня права", так як арыштаваных „выпусьцілі на волю".(?)

Яны, затужылі аб часох праклятай паншчыны „калі па праву" катавалі наш беларускі народ, часох, калі ім усё было дазволена: біць, саджаць у вастрогі навет забіваць людзей, прадаваць іх, як сабак і г. д.

Што гэтым слаўным паням да таго, што арыштаваных бяз суда і навет не закончанага следства, ў начы, ў мароз, ня даўшы уладзіць свае дамовыя, сямейныя справы, вывезьлі, ня кажучы куды, і, як потым аказалася, да Літоўскай граніцы...

У гэтым яны ня бачаць „пагвалчэньня права".

„Бел. Звон" № 4 (29)—17. 2.

Трэба падацца ў адстаўку.

У астатнім нумары „Wil. Kur. Pośw." мы дамагаліся ад уладаў афіцыяльнага высьвятленьня справы арэштаў Літоўскіх і Беларускіх дзеячоў. Мы дамагаліся апублікаваньня ўсяе праўды і прыцягу да суровае адказнасьці віноўных у гэтай сумнай кампраміту- ючай афэры.

Тымчасам замест выясьненьня звалілася на нас, як гром з яснага неба, вестка, што 33 арыштаваных дзеячоў ужо вывезены да нейтральнага пасу бяз права паварота на Віленшчыну, а зроблена ўсё гэта для таго, каб „не засмуціць радаснага настрою".

Першая віленская „Жэчпосполіта" выявіла сумлевак у паваже поваду выпушчэньня, пададзенага праз услужлівае агенства „W. A. P." і ня было такога наіўнага чалавека, каторы паверыў-бы ў гэты „важны повад". Наадварот, з за яго выглядала зусім штось іншае: выглядала кампраміцацыя

тых асоб, каторыя загадалі арэшты і ўсей вышэй памененай справай кіравалі, кампрамітацыя паноў Аляксандра Мэйштовіча, пракурора Пшылуцкага, п. п. Тупальскага і Сенькевіча.

Потым прыкладвалася стараньне з дапамогаю залежнае прэсы ўсю віну зваліць на Польскі Урад, каторы загадаў выпусьціць і такім спосабам ня даў магчымасьці дамарослым Шэрлок Холмсам давясьці праступкі, накінутыя на вывезеных. Праўда, Урад Польскі катэгарычна настая, каб выпусьціць арыштаваных з турмы, каб яны маглі адказываць будучы на волі, але прынамсі Урад Польскі не прыказаваў Вам, паны, вывозіць абвінавачаных з Вільні, тым больш не загадваў іх арыштоўваць.

Аб вышэй памяненай справе знаходзім у нядзельнай „Gaz. Kr.“ артыкул, у каторым чытаем: „Віны арыштаваных не даведзены. Афіцыяльнага абвінавачваючага акту не прад'яўлена. Нават усіх не дапрасілі. Не праведзена яўна публічнага суда — не абвешчана судовага прыгавара.

На якой падставе людзі, катерым не дадзена права легальнае абароны і рэабілітацыі, і далей называюцца праступнікамі?

На якой падставе 33 жыхары краю засуджаны на выгнаньне?

У праваўым парадку этыкета праступніка налепліваецца чалавеку пасьля судовага прыгавару і робіць яго потым прэдметам гэтага назову.

Усе ведаем, што частка арыштаваных была варожа настроена да Польшчы, мы бачым адкрытае і бязуступчывае змаганьне з існуючым тут парадкам.

Але прад'яўленыя абвінавачваньні такія цяжкія, а пастулкі ўлады так не-паступовы, няясны і нэрвовы, што аб аб'ектыўны незацікаўлены сьведка ўсяе гэтае смутнае справы павінен усумніцца ў павазе ўлады і ў важнасьці абвінавачваньня.

Так сама ведаем, што паміж абвінчваных ёсьць людзі, каторыя працаю сваею не адзін раз сьцвердзілі сваю лаяльнасьць, нават прыязьнь ў адносінах да Польшчы, што абвінавачаныя ў камунізьме даказалі сваю варожасьць да яго, аружна змагаючыся з бальшавіцкім наездам поруч з польскаю арміяю:

Знаем што 7 арыштаваных па[illegible] сьля першага дапр[illegible]у былі [illegible]ольнены, што сумна[illegible]едч[illegible] аб нячуваных мэтад[illegible]арганізаваньня масавых аблаў і пакаван[illegible] нявінных людзей на Лукі[illegible]

усякі выпадак“ з праўдзівым „stupejkowskim“ спакоем за іх здароўе.

Ведаем, што ня ўсе урадовыя асобы лічылі патрэбным пачынаць гэты скандалічны, бязглузды рэакцыйны выбрык, бо відаць, сьледчая улада замэла мела матэрыялу.

Хто вінен, пытае далей „Gaz. Kr.“ Урад Варшаўскі, ці можа хто іншы, хто сядзіць у Вільні на „Замку“.

„Маем даныя думаць, піша „Gazeta Krajowa“, што Варшаўскі Урад як бы там ні было, не складаецца з неадказных адзінак, што ён маіць паняцьце, аб праве і палітычнай парадачнасьці.

Адстаўка палкоўніка Тупальскаго і Сенькевіча („моцнай рукі“ і „слабай галавы“); нам здаецца падзьцьверджае нашае дапушчэньне. 33 абвінавачаных жыхароў краю ёсьць свойскай выдумкай, тых „мужаў стану“ каторыя на гэты раз за „моцна“ хваціліў у „кіраваньні ваяводствам“. Вельмі церпялівае і пабажлівая (на жал), Варшава, не вытрымала.

Але тут правініўся і яшчэ хтось. Хтось, каторы праз увесь час гэтае небывелае гісторыі „нічога ня ведаў“. „Ня мешаўся да судовых улад“, „нічога ня мог“, потым жа вельмі тоненька, нават плачліва, пеяў аб „іншым сваім становішчы“ ў гэтай справе — хтось, што быў тут пастаўляны каб сьцерагчы аўтарытэта Польскае Улады і не кампрамітаваць яе перад сьветам, наглядваць, каб не пашыраўся нацыянальны антаганізм, каб усе жыхары краю карысталіся апекаю права і справядлівасьці — хтось, які гэтую справу дашчэнту скампрэмітаваў.

„Gaz. Krajowa“ піша больш далікатна аб тым схаваным вінавайцы, бо іначэй пісаць ня можа, але мы не апутаныя ні якімі паглядамі, незалежны ад ўсесільных сярэдне-Літоўскіх царкоў, можам назваць вінаватых па іменьні.

Віноўнік усяе гэтае кампрамітуючае справы, на якога павінен зваліцца галоўны цяжар віны, ёсьць прэзес Часовае Урадуючае Камісіі п. А. Мэйштовіч. Ён то ўвесь час удаваў „наіўнага“, гэта ён пастаянна „нічога ня ведаў“, ён упарта супраціўляуся жаданьню Польскага Ураду выпусьціць арыштаваных на волю і ён самавольна аброк арыштаваных на выгнаньне з краю і вываз. Ён павінен прыняць на сябе рэзультаты і падаць ў адстаўку, і аддаць Урадовае Кіраўніцтва ў

меньш дыпляматычныя, але дастойныя рукі.

Треба падацца ў адстаўку—пане Прэзэз.

(„Wil. Kur. Posw. Nr. 7(13) 13·2.

У справе арэштаў.

Гучная цяпер на цэлую Эўропу справа арэштаў беларускіх і літоўскіх дзеячоў, закончылася для ўсіх, у спосаб заўсім нячаканы.

У ночы з 4 на 5 лютага 33 грамядзяне краю вывезяны ў польска-літоўскі неўтральны пас і там выпушчаны без права павароту.

У паведамленьні прэсовага агенства, як прычына гэтай арыгінальнаі амністіі, падана „жаданьне не замуціць урачыстай хвілі“ сабраньня сэйму.

Згаджаемся ў цэлым з скептычнай ацэнкай „Rzeczpospolitej“ што датычыць праўдзівасьці вышэй сказаных матываў звальненьня. Праясьнілі бы, зьбітае баламутнымі паведамленьнямі, грамадзянскае абурэньне на нашыя урадовыя установы, за адданьне Ковенскай Літве, арыштаваных без вымены на мучаных і зьдекаваных палякаў у турмах Коўны. Але справа выглядае наадварот.

Віны арыштаваных не даказаны. Афіцыальнага акту абвінавачаньня не дадзена. Не ўсе нават былі дапрошаны. Ня вялося адкрытай публічнай справы суда— не вынесяна нават пастановы суда.

На якой падставе людзей, каторым не дана права легальнай абароны і рэабілітацыі ў дальшым працягу, называюць разбойнікамі? На якой праўнаў падставе засуджаны 33 грам. краю на выгнаньне? У праваўых стасунках этыкетў разбойніка, прылепляюць чалавеку насля (сказуенцым) пастановы суда і толькі тагды ён робіцца прадметам вымены.

Ведаем усе, што частка арыштаваных, была ворожа настроена у адносінах да Польшчы, бачылі яе адкрытую і безкампрамісную барацьбу з існуючым дзержаўным парадкам. Але інкрымінаваныя абвінавачаньня ёсьць такія цяжкія, і пастулкі улад вельмі неясныя і нэрвовыя, што аб'ектыўны, незабаламучаны аглядчык гэтай цэлай смутнай справы, мусіць непэверыць у павагу улад і павагу яе абвінавачаньня.

Ведаем, што пасярод абвінавачанных ёсьць людзі, каторыя

сваею дзеяльнасьцю неадзін раз падцьвердзілі сваю лояльнасьць, і нават прыязнь у адносінах да Польшчы, што абвінавачаныя ў камунізьме, дакумэнтальна паказалі сваю варожасьць да яго, вёўшы барацьбу з аружжам з навалай бальшавіцкай абок польскай арміі. Ведаем, што 7-м арэштованых пасьля першага дапросі засталіся звольненымі, што сумна сьведчыць а несглуваных мэтодах робленьня масавых аблаў і пакаваньня бязьвінных людзёў на Лукішкі „na wszelki wypadek“ і з чыстым „stupajkowskim“ спакоям аб іх здароўі.

Ведаем, што ня ўсе урадовыя установы падзелялі патрэбу пачынаньня — гэтай скандалічнай, бязглуздай „hecy“ рэакцыйнай, бо відаць улады сьледчыя за мала мелі матэр'ялу. З пачатку відаць (у час выбарнай акцыі) ішло толькі аб скампромітаваньні і ізаліраваньні пасярод беларусаў працаўнікаў „слаўнага“ Аляксюка.

Гэта ёсьць нашыя рэфлексіі — уражэньня-інформацыі. Але скандал і компромітацыя польскай улады сталася. Компромітацыяй гэта называюць навет паны з „Straży Kresowej“.

Хто вінават?

Комунікам прасовы говорыць: што вывезеньне арэштованых наступіла: „па неаднаразовым умешацельстве“ улад Рэчы Паспалітай Польскай.

Вільна недвузначна ківае на Варшаву. Паводле агульных цяпер абляцеўшых пагалосак, можна дапусьціць, што Варшава жадала звальненьня з турмы і адказнасьці абвінавачаных застаючыс на свабодзе ў Вільні — але не у Літве Ковенскэй.

Маемо данныя, каб сумлевацца, што варшаўскі урад, буць што будзя, не складаецца з неадпаведных адзінак, што маець ён разуменьне аб праве і палітычнай павазе.

Адстаўка палк. Тупальскага і Сенкевіча („сільнай рукі“ і „слабай галавы“), здаецца нам, падцьверджае нашую дагадку, што выгнаньне 33 грамадз. краю ёсьць асабістая думка тых „мужоў стану“, якія ў гэты раз „моцна“ перастараліся ў „адміністраваньно ваеводцтвам“. Натта цярплівая і паблажлівая Варшава ня вытрымала!

Але вінаваты тут і яшчэ нехта. Нэхта, хто праз целы час гэтай небывалай гісторыі „нічога ня ведаў“, „не ўмешваўся да судовых улад“, нічога ня мог“, потым натта тоненька, натта плачліва, спеваў аб „іншым сваім становішчы“ у гэтай справе — нехта, хто быў тым пастаўлены для пільнаваньня павагі польскай улады і не кампромітаваньня яе перад цэлым сьветам, каб не паглыбляць антаганізму нацыянальнага, каб усе грамадзяне краю мелі апеку права і справядлівасьці нехта, катары гэтай справай скампраміrаваны да апашняга.

Lasota.

Gaz. Krajowa Nr. 36 (492) 12-II 22).

„У ассызе!“

Суровыя ўлады арыштавалі найвыбітнейшых дзеячоў літоўскіх і беларрскіх у Вільні справа гэта ёсьць натта важная цьвердзіць поўурадовы камунікат і цяпер жа вылічываець цэлы рад абвінавачаньняў, каторыя накінуты на арыштаваных.

За наймацнейшае сярод іх уважаецца імкненьня да разбурэньня істнуючага строя, а таксама падбухтораваньне да нацыяльнаго змаганьня.

Абвінавачаньня, без'агаворачна, цяжкія. Права сурова караець за падабныя праступкі. Маю надзею, што калі справедлівасьць убачыла такога роду выступленьня жыхароў „народовосьці“ літоўскіх і беларскіх, не прапусьціць дарма подобныя ж праступкі, зробленыя са старыны жыхароў „народовосьці“ польскай.

Абвінавачываю ў першую чаргу рэдактара „Rzeczpospolitej“ а сталым „нацкованьні“ проці жыдоўскай люднасьці, а подбураваньні да барацьбы з літвінамі таго ж рэдактара разам з рэдактарам „Gaz. Wileńskej“.

А дамаганьні зваліць істнуючы дзержаўны строй, абвінавачываю цэлы польскі цэнтральны выбарчы камітэт in corpore, каторы адкрыта і рызыкоўна обвесьціў у сваіх адозвах, што Сойм Віленскі павінен палажыць граніцу істненьня Сярэдняй Літвы і „вцеліць“ яе да „Rrzeczpospolitej Polskiej“.

Слушна „Rzeczpospolita“ палемізіруя з „Gaz. Krjową“ што цяперашняя безкарнасьць не ёсьць дастатачным повадам. каб і надалей была стасована.

„Przegląd Wilęński“.

Э п і л о г.

Справа арыштаваных дзеячоў літоўскіх і беларускіх знайшла зусім неспадзеваны эпілг.

У начы з дн. 4 на 5 г. м. засталіся зхопляныя з астрогу і дастаўляныя да дэмакрацыйнай лініі з забаронай пavароту на тэрыторыю Сярадняе Літвы: 1) Аугустайціс Пранцішак, 2) Біржышка Міхал, 3) Біржышка Віктар, 3) Дубіна Улас, 5) Гарэцкі Максім, 6) Інсода Пётр, 7) Якубецкі Андрэй, 8) кс. Кухта Язэп, 9) Карабач Александр, 10) Купчык Зінаіда, 11) Лемешь Вікенці, 12) Марцішэйская Мар'я, 13) Мічуліс Піус, 14) Мешочак Цімох 15) Мільлерыс Юры, 16) Невядомскі Палікарп, 17) Пракулевіч Уладзімір, 18) Палікша Аляксей 19) Рагач Сяргей, 20) Раўдаманскі Андрэй, 21) Стадзевіч Балеслаў, 22) Ваўчунас Іван, 23) Шульц Тадор, 24) Ляндсбэрг Чэслаў, 25) Павідіс Язэп, 26) Дыша Язэп, 27) Аўгіевіч Іван, 29) Грабоўскі Язэп, 30) Семашка Іван, 31) Мічунас Андрэй, 32) Міхалевіч Уладзіміер, 33) Яцкевіч Станіслаў.

Рэшта пасаджаных, як даносіць поўрадовы камунікат, засталіся выпушчаныя на волю, але сьледства будзе ісьці далей.

Ня можа закінуць сярэдня-літоўскім уладам браку памысловасьці. Калі справа „грэм'яльных“ арэштаў наярала такога розгаласу, што аж польскі ўрад мусіў інтэрпелявваць, а пракуратура, паміма гучных заказаў, відочна не магла набраць у патрэбнай лічбэ абвінавачаючаго матар'ялу каб прапрацэс ня скончыўся фіяскам, знайдзяны дзіўна легкі выхад, каб зьліквідаваць нефартунную справу: гвалтам вывезена ў нейтральны пас невыгодных астрожнікаў і там выпушчанэ іх на волю. Повадам гэтага разпараджэньня, нечуванага ў дзеяньнях новажыбучых цывілізаваных гаспадарстваў як падаець тойжа ўслужівы поўрадовы камунікат, каб „ня было за смучаньня ўрачыстага часу, калі воля людясьці ў высказаньню Сойму, знайдзіць сваё вырашэньне, а таксама, перагавораў запрапанаваных праз Ковенскую Літвы і прынятых у Варшаве“...

Унікаецца, нібы з паглядаў кампрамітуючых, яўнага легальнага працэсу, а робіцца брутальны гвалт, каторы ні на перагаворы польска-літоўскіх (у рэшці зусім ілюзарычные) ня можа ўплынуць памысьльна, ні таму ўрачыстаму часу высказываньня Віленскаму Сойму блеску арэолу нацэйна не дадасьць. А ўжо яўным цынізму ёсьць тая замешка ў вядзеньні далей працэсу. Як гэта! Без найгалойнейшых абвінавачаных? Завочны прысуд? Ці можна сабе прадставіць яскравейшы зьдзек. Ўзапраўды ёсьць гэта толькі слова дзеля ўратаваньня пагля-

даў аблічаннае на латвавернасьць і несьвядомасьць збаламучанага чытача, маскуючае кампрамітацыю сыскных уладоў. Зрэшты, што будзіць-тоя ячшэ ўвідзім, тымчасам жа маем споўнены факт высылкі з граніц гаспадарства колькінаццаці яго грамадзян. Факт гучны нараўне пад ўзглядам фармальным як і палітычным. Цэлы рад высланых на дэмаркацыйную лінію, значыццаа ў Коўну, нічога супольнага з гэтай часьцю краю не маіць. Датычыцца гэта ў першы чарод Беларусаў, а пасьля і Літвіноў бяз сумлеваньня віленцаў з ураджэньня і жыцьця. Нячуванай рэччу ёсьць, каб які небудзь новажытны ўрад сваіх грамадзян асуджаваў на выгнаньне! Пад ўзглядам жа палітычным эфэкт будзе проста нячуваным. З аднаго боку зкліканьне Сойму, маючага быць выразьніцьлем вольнай і непрымусовай волі людняьсці, а адначасна з другом усуваньне гвалтам з Вільні ўсіх элемэнтаў, каторые бы маглі замуціць згодны хор, сьпеваючых на адну выучаную ноту: да Польшчы. Пекную памяць будзе мець Эўропа аб безстароннасьці сярэдня—літоўскіх уладаў і вартасьці скліканага пад іх эгідай Віленскага Сойму.

Найфатальнейшая ж ўражаньне напэўна вызвала гэта прымусовае выгнаньне ў краі. У сьвядомасьці агулу падважыць і так ужо не надта моцнае пачучьцё праваўраднасьці, стасункі ж нацыянальныя да рэшты папсуець і разпаліць.

Літоўская і Беларуская прэса ня таіць свайго абурэньня з прычыны вырываньня з пасярод іх грамадзянства найвыдатнейшых працоўнікоў на ніве грамадзянскай і нацыянальнай.

З пачуцьём глыбокага сораму і болю чытаем у „Літве“ моцная ды на жаль слушная слова праўды: „Зьдзек утварылі тыя, што завуцца нашымі братамі!... Тыя, што яшче так недаўна былі мучаныя цынізмам царскае сатрапіі. Тыя што так недаўна шляхамі на далёкі Сібір былі гнаные кібіткамі па сьцяпох расейскіх. Зьдзек утварылі тыя, бацькі каторых, у імя вольнасьці, збалелые свае косьці зложылі ў сьцюдзенай сібірскай зямлі. Кругом пануя сум аналогіі мінуўшых часоў, здавалася-б безпаваротна згінуўшых Грамадзянства літоўскае, як калісь польскае, сягоньня прыадзела жалобу...

Разжаленьне аўтара ўн[illegible]ь задалёка. Дзеля ча[illegible] за [illegible]ны не адпаведнай ні пера[illegible]кім урад[illegible] ючай клікі ў Сярэдняй [illegible] кідаюць каменям абвінавачэньня ў увесь польскі народ. Паміма пануючага ў нашым грамадзянстве шавінізму і неталеранціі, можна сумлевацца, каб яно дало сваю апрабату маральную гэтак упрошчаным адмінстрацыйным мэтадам, напэўна-ж небракуіцлюдзей, каторыя чуюць тоя самае, што той стары, пішачы у адным з апошніх намяроў „Dazety krajowej“

Польшча зьмёртвых паустала Мы бачылі цуд, дзеля таго можам уміраць шчасьлівымі, што мы яго бачылі. І шчасьлівымі ёсьць тыя, што зараз жа пасьля памёрлі. Сягоньня, калі мінула ўпаеньне, мы старыя бачым не адно, што-б мы хацелі ня бачыць, што бы мела не істнаваць. Бачым пакінутыя плямы, ганьбячай дух волі, каторыя трэба чым скарэй сьцёрці. Сонца паусталых ад смерці павінна нішчыць усе нездаровыя зародкі.“

Многа Каінаў ёсьць паміж нас“, гэта праўда, але-ж ня ўсе.

Л. А.

Przegląd Wileński № 56. 11. II. 22.

„Патрыятычная праца“ Віленскіх поляк.

Пратэст

Мы кабеты полькі, грамадзянкі Віленскай зямлі, парушаныя да глыбі душы і заніпакасныя лесам нашай каханай зямлі у той час калі „Zgromadzenie Orzekające“ (Сойм) сабранье воляю людносьці, маець на астатку абвесьці а прыналежнасьці нашай да „Macierzy Polski“—стаім у аблічччу небывалага у людскай гісторыі факту пагвалчаньня права.

Завем цэлае нашае грамадзянства да моцнага пратэсту у справе ратаваньня, права, абавязкавага для усіх цівілізованых народоў.

Да вас судзьдзі зварачываемся за паясненьнем, чыею сілаю засталіся звольненымі „Zbrodniarze“ (!) „стану“, пазбаулены сілы права і абавязкаў жыхарства у той час калі браты нашы палякі даўно сідзяць лёхах ковенскай турмы, і плацяць сваім здароўям і жыцьцём.

Броніслава Марачэўская-прэзеска Н. О. К. у Вільні.

Філіксова Броэль-Плятер віцэпрэзэска Катол. Польскай Сув. Генеральша А. де-Бонды-Прэзеса Гуртна Гасподы пры Т-ве Розвой.

(Rzeczpospolita).

ХРОНІКА

Ў Віленскай атмасферы.

Што гэта значыць?

У ночы з суботы (5. II) на нядзелю (6. II) арыштованых перад гэтым літвіноў і беларусаў дастаўляна з астрогу дамоў каб узяць бялізну, а таксама харчоў на пару дзён. 6 гадзіне раніцы дастаўляна арыштаваных на вагзал, адкуль вывезяна няведома куды.

У горадзе ходзяць уселякіе пагалоскі: адны цьвердзяць, што вывязылі ў Варшаву, другія — ў Галіцыю, іншыя-ж гавораць, што ў концэнтрацыйны лагер. Думаюць, што найпраўздівей вывезяна іх на дэмаркацыйную лінію ў кірунку на Коўну. Але не ўсіх.

Гэтай самай ночы ізной арыштавлі гр. С. Яцкевіча і вывязьлі разам з другімі.

„Vilnietis“.

Лёс арыштаваных. Новыя зьдзекі.

Аказалася, што мясцовая ўлады даставілі арыштаваных ў нэйтральны пас і там пакінулі без права павароту.

Паміма, што ўлады зрабілі гета пад поглядам кары, аказалася, што цэлы рад асоб як напрыклад, д-р Аўгевіч, інж. Шульц, Ю. Семашка, І. Краскоўскі, Ул. Міхалевіч не былі ні разу дапрошаны. Ноччу, калі іх прывязлі дамоў нібы то дзеля разьвітаньня, але ўсё рабілася так, што паліцыя, каторая праводзіла арыштаваных, ухіляючыся ад якіх небудзь гутарак, прыказала хатнім разьвітацца. Семьі страшно перапужаліся, думаючы, што арыштаваныя засуджаны на сьмерць. Не памаглі нават сьлёзы. Ю. Семашку забралі з ложка хворага, і калі хатніе хацелі даць яму цёплую адзежу, дык паліцыя разважыла, што яна не патрэбна, бо падарожжа не далёкае.

(„Vilnietis“ Nr. 28.)

Ну, што, жджом.

(W. A. P.)

Нас паведамляюць, што паміма цьвярдженьня літоўскае прэсы, што арыштавана зусім нявінных асоб, пракурорскія улада ухваліла абвесьціць найболей важные факты. Усяж справа ня будзе абвешчана дзеля таго, што вядзецца сьледства.

PROTEST

Tymczasowego Litewskiego Komitetu w Wilnie.

W roku bieżącym dnia 20 stycznia i w dnie następne policja z rozkazu władz Litwy Środkowej dokonała całego szeregu rewizji o charakterze politycznym w litewskich instytucjach kulturalnych, oświatowych i dobroczynnych, jak również w mieszkaniach większości działaczy litewskich.

Rewidowano w Wil. Tymczasowym Litewskim Komitecie, w Centralnym Litewskim Komitecie pomocy ofiarom wojny, w redakcjach i administracjach wszystkich pism litewskich, jako to: „Vilnietis", „Głos Litwy", „Vilniaus Garsas", „Nasza Ziemia", oraz w mieszkaniach obywateli: Michała i Wiktora Birżyszków księdza kanonika Józefa Kuchty, A. Rondomańskiego, P. Miczulisa, B. Stadziewicza i wielu innych.

Rewizje były dokonywane bez zachowania żadnych formalności, których w podobnych wypadkach wymagają obyczaje i prawa nawet państw małokulturalnych. Naprzykład w Wileńskim Tymczas. Komitecie Litewskim, nie mówiąc kto i po co przychodzi, wyważono wrota, dwoje drzwi, wyłamując dobranemi kluczami lub wytrychami otwarto szuflady, szafy i cały czas przewracano w nieobecności prawnych właścicieli mieszkania. W czasie rewizji, w braku rzeczywistego materjału oskarżającego, obficie zabierano co tylko w ręce wpadło. Naprzykład z Wil. Tymcz. Lit. Komitetu znikły przy rewizji pieczęcie, księgi, protokóły, wszystkie znajdujące się tam dokumenty oraz licznik elektryczny. W innym miejscu wzięto całkiem niewinnej treści druki litewskie, społeczne i prywatne, złożone na przechowanie biżuterje złote i srebrne, bieliznę, materjały, ubranie i inne politycznie bezbarwne rzeczy. Z mieszkania obywatela Siemaszki, który, wobec ciężkiej choroby przy 39 stopniach gorączki, nie mógł być obecnym przy rewizji i był zmuszonym (w łóżku) leżąc podpisać protokół — zginęły nawet akcje bankowe i przemysłowe. Nie bacząc na to, iż rewizja dała zewsząd w obfitości tylko tego rodzaju obwiniający materjał, wszyscy u kogo były dokonane rewizje, zostali aresztowani, mianowicie: Michał i Wiktor Birżyszkowie, ks. kan. J. Kuchta, A. Rondomański, T. Szulc, dr. F. Augustaitis, B. Stadziewicz, P. Miczulis, P. Insoda, J. Mileris, M. Marciszewska, J. Grabowski, A. Meciunas, Vaiczunas i inni. — A więc aresztowano większość pierwszorzędnych miejscowych działaczy społecznych litewskich, którzy szczerze pracowali na polu społecznym i kulturalnym i stali na czele instytucji społecznych, szkół lub w redakcjach litewskich.

Rzecz jasna, że przez to zadany został cios kulturalnemu i społecznemu miejscowemu życiu litewskiemu. Obecnie z powodu wspomnianych aresztów Tymczas. Lit. Kom. został bez Prezesa i Skarbnika, Gimnazjum Wileńskie imienia Witolda Wielkiego bez Dyrektora i kilku nauczycieli, 4-klasowa szkoła miejska bez kierownika, a prasa litewska naraz bez wszystkich dotychczasowych redaktorów i większości stałych współpracowników. Cierpią i inne ogniska litewskiego życia i pracy, którym przemocą wyrwani zostali ich stali pracownicy. Szczególnie ciężki kryzys będą musiały przeżyć litewskie instytucje dobroczynne, utraciwszy przez rewizje i areszty przeznaczone im pieniądze i opiekunów.

Po tych smutnych faktach i aresztach prasa polska, nie ukrywając swego zadowolenia, zamieściła pół-oficjalny komunikat, gdzie opisując zaszłe wypadki i zadany cios bolesny kulturalnemu i społecznemu życiu litewskiemu, ubliża temu społeczeństwu twierdząc, iż aresztowani są szpiegami, organizowali akcję, celem której podobno było wywołanie w kraju zaburzeń i obalenie istniejącego porządku, uprawianie propagandy bolszewickiej i podburzanie do wojny narodowościowej. Tę wiadomość zamieszczono pod podłym godnym treści tytułem: „O d k r y c i e o r g a n i z a c j i s z p i e g o w s k i e j".

Ponieważ my, litwini, nigdy nie uprawialiśmy pracy nielegalnej i wywrotowej, praw swych broniliśmy zawsze drogą otwartą i w granicach istniejącego porządku; ponieważ aresztowani nasi działacze nie inną drogą, a może tylko pilniej od innych pracowali na społecznej i kulturalnej niwie i wytrwale bronili praw Litwy i narodu litewskiego w ich stolicy—Wilnie; ponieważ wszystko to jest czynione w czasie, kiedy zagranicą i wewnątrz toczą się spory i walki o naszą polityczną przyszłość — zmuszeni jesteśmy patrzeć na wyżej wymienione fakty i okoliczności jako na takie, których jedynym i rzeczywistym celem jest:

1) zniszczyć litewską pracę kulturalną, oświatową i społeczną w kraju,

2) steroryzować społeczeństwo litewskie i jego pracowników w zakresie narodowej kultury,

3) oczernić oraz obrzydzić w osobach naczelnych działaczy litewskich przed obywatelami nie mówiącemi po litewsku i w ten sposób podburzyć tych ostatnich przeciwko społeczeństwu litewskiemu.

Jest to nowy fakt przykryty bezpodstawnemi zarzutami, a wyraźniej mówiąc, ciąg dalszy nowych bolesnych faktów prześladowania litwinów, ich kultury, oświatowej i społecznej pracy, — faktów, z ostatnich miesęcy, że wymienimy tylko: wyrzucenie przy użyciu siły z zajmowanych lokali szkół i ochronek naszych, wstrzymanie zajęć w gimnazjum Święciańskiem, likwidowanie naszych zakładów finansowych i przemysłowych, zabranianie oświaty ludowej i t. d., które niezbicie wskazują, że mamy tu do czynienia z systematycznem niszczeniem, obalaniem i zbrzydzaniem wszystkiego, co jest litewskie. Wobec tego na działalność miejscowej władzy polskiej i prasy przeciwko naszemu narodowi, kulturze i życiu społecznemu i przeciwko nam, tego Kraju obywatelom, oraz na grożące niebezpieczeństwo Tymczasowy Wileński Komitet Litewski zwraca uwagę swego narodu i w imieniu reprezentowanego przez siebie społeczeństwa zgłasza uroczysty i stanowczy protest ku wiadomości całego świata kulturalnego.

Spełn. obow. Prezesa *K. Staszys*

Członkowie: { *B. Birżyszkowa*, *K. Czybiras*, *S. Jackiewicz.*

Sekretarz *Dr. Augiewicz.*

Wilno, 25. I. 1922 r.

Komunikat Narodowego Komitetu Białoruskiego w Wilnie.

Dwa dni przed wyborami do sejmu wileńskiego, 6-go stycznia r. b., społeczne organizacje białoruskie w Wilnie otrzymały informacje o tem, iż tego samego dnia władze polskie „Litwy Środkowej" zamierzały dokonać masowych aresztowań pośród działaczy białoruskich, co miało być odwetem za odmowę Narodowego Komitetu Białoruskiego od udziału w wyborach.

Otrzymane informacje wskazywały, że li tylko obecność w Wilnie przedstawicieli Ligi Narodów zmusiła władze polskie odroczyć na czas pewien areszty — aż do końca wyborów.

Wobec tego działacz białoruski pułk. J. Ładnow, który niedługo przedtem przyjechał do Wilna z Paryża, odwiedził naczelnika rządu polskiego „Litwy Środkowej" pana Mejsztowicza; ten zaś oświadczył stanowczo J. Ładnowowi, iż on, Mejsztowicz, nic nie wie o zamierzonych aresztach, iż informacje o tem nie mają z prawdą nic wspólnego, i że o jakichkolwiek represjach względem białorusinów nie może być mowy.

Wbrew zaś wyłuszczonym powyżej oficjalnym oświadczeniom, w nocy z 19-go na 20-y stycznia r. b. oraz zrana 20-go stycznia dokonano szeregu rewizji w białoruskich instytucjach społecznych i aresztowano szereg wybitnych działaczy białoruskich. Rewizje się odbyły: w Narodowym Komitecie Białoruskim, w gimnazjum białoruskiem, w redakcjach pism białoruskich: „Biełaruskija Wiedomaści", „Biełaruski Zwon", w białoruskiej centralnej Radzie szkolnej, w księgarni białoruskiej, w białoruskiem kółku muzyczno-dramatycznem, w kole studentów białorusinów na uniwersytecie Stefana Batorego, i wreszcie w prawosławnem seminarjum duchownem. Przytem aresztowano koło 20-u osób, w tej liczbie: 1) członka prezydjum i sekretarza Narodowego Komitetu Białoruskiego, byłego naczelnika oddziałów powstańczych w powiecie Słuckim, b. członka białoruskiej komisji wojskowej, która została powołaną do życia na mocy dekretu naczelnika państwa polskiego p. Piłsudskiego, ob. Andrzeja Jakubeckiego; 2) członka prezydjum Narodowego Komitetu Białoruskiego, prezesa powstańczej rady słuckiej, Włodzimierza Prokulewicza, b. sędziego; 3) członka Narodowego Komitetu Białoruskiego, b. jego prezesa Fabjana [illegible]remicza; 4) członka Nar. Kom. [illegible] Aleksandra Karabacza; 5) członka Nar. Kom. Białor. i redaktora pisma „Biełaruskija Wiedamaści", znanego literata białoruskiego, ciężko chorego Maksyma Hareckiego; 6) członka Nar. Kom. Biał., reżysera białoruskiej trupy dramatycznej Radziewicza; 7) członka Nar. Kom. Biał. i sekretarza związku robotników rolnych Niewiadomskiego; 8) zarządzającego sprawami Nar. Kom. Biał. Dubinę; 9) prezesa białoruskiego kółka muzyczno-dramatycznego Wałejszę; kilku nauczycieli i nauczycielek ludowych szkół białoruskich, którzy nocowali w lokalu centralnej białoruskiej rady szkolnej i przyjechali z prowincji, oraz szereg innych osób.

Wcześnie zrana 20-go stycznia liczny oddział policji wkroczył do szeregu gmachów, zajętych przez gimnazjum białoruskie, przytułek białoruski, Narodowy Komitet Białoruski, redakcję pisma „Biełaruskija Wiedamaści", prawosławne seminarjum duchowne, oraz prawosławny klasztor żeński. Rewizje odbyły się w lokalach Narodowego Komitetu Białoruskiego, redakcji „Biel. Wiedom.", w mieszkaniu dyrektora gimnazjum białoruskiego, w kancelarji i w klasach gimnazjalnych, w seminarjum duchownem oraz u niektórych osób prywatnych, które mieszkają we wzmiankowanych powyżej gmachach. Wszystkie wejścia orazwyjścia zostały obsadzone przez policję. Wobec tego, iż był to dzień powszedni, uczniowie i nauczyciele o zwykłej porze zaczęli się zbierać do gimnazjum. Policja dawała wolny wstęp każdemu, kto chciał wejść, lecz wyjść z powrotem nie pozwalała. Wobec tego, iż policja weszła też i do korytarza gimnazjum, o normalnych zajęciach, oczywiście, nie mogło być mowy, zwłaszcza po aresztowaniu dwóch nauczycieli gimnazjalnych Hareckiego i Jakubeckiego. Policja jednak nie zgodziła się na wypuszczenie z gimnazjum nawet małych dzieci, wobec czego koło 400 uczni pozostało też pozbawione wolności. Gdy zaś głodna dziatwa (o godz. 2-ej we dnie) spróbowała się przerwać przez korytarz policyjny, by pójść do domu, policja nabiła karabiny nabojami bojowemi i zwróciła karabiny przeciwko dzieciom i li tylko przytomność umysłu starszych uczni zapobiegła przelewowi krwi, który omal się nie stał.

Gdy prezes Narodowego Komitetu Białoruskiego J. Kraskowski dowiedział się o tem, co się stało, razem z członkiem Komitetu inżynierem A. Trepką zwrócił się do władz polskich z żądaniem zwolnienia z aresztu chociażby zatrzymanych w gimnazjum kilkuset dzieci. Mimo to naczelnik rządu polskiego „Litwy Środkowej" Mejsztowicz nie zgodził się ich przyjąć, to samo uczynili również inni wyżsi przedstawiciele władz polskich. Tylko gdy osoby prywatne, polacy, oburzone wobec faktu przemocy i gwałtu względem dzieci białoruskich, zwróciły się do prokuratury, — aresztowani uczniowie o godzinie 2-ej we dnie zostali wypuszczeni na wolność.

Wszyscy aresztowani działacze białoruscy natychmiast po aresztowaniu zostali odwiezieni do więzienia centralnego na Łukiszkach.

Wilno 21-go stycznia r. 1922-go.

Prezes Komitetu Białoruskiego
(—) J. Kraskouski.

Wz. sekretarza członek prezydjum
(—) Ant. Łuckiewicz.

(„Biełaruski Zwon" Nr. 3 (28) — 27-go stycznia 1922-go r.).

PROTEST

żon wysłanych z Wilna litwinów i białorusinów.

My niżej podpisane żony wysłanych litwinów i białorusinów, pozbawione opieki mężów jedynie dlatego, że ci nie byli zdrajcami swej ojczyzny i otwarcie a uczciwie bronili jej praw jak to każdy szlachetny, nie frymarczący swem sumieniem obywatel czynić winien, protestujemy i podajemy do wiadomości nie tylko społeczeństwa miejscowego, lecz i całego świata kulturalnego, że władze miejscowe, które zarządziły naprzód areszty, a potem też wysłanie, postąpiły *bezprawnie i nieludzko*.

Zmęczone, wyczerpane do szczętu z bólem serca krwawiącego się pytamy: za co?!!

Czyż możliwą jest rzeczą, żeby w kraju, który mieni się być wysoce kulturalnym, który tak się chełpi swym patrjotyzmem, tolerancją etc., czynionem być mogło takie bezprawie: ludzi uczciwych, znanych szeroko w kraju i poza krajem, zabierają w nocy do więzienia, jak najgorszych zbójów, trzymają ich tygodnie całe za kratami nie tylko bez dochodzenia sądowego, lecz nawet bez badania i wreszcie wysyłają ich w nocy niewiadomo dokąd, po uprzedniem dostawieniu pod usilną eskortą do domu *dla przebrania się w ciągu kilku minut i pożegnania osieroconych rodzin i płaczących dzieci?!* Scena pożegnania pokryta mrokiem nocy i owiana taką tajemnicą, te przygotowania, jakby wyraźnie mówiące o skazaniu na śmierć wywożonych, mogły oczy-

wiście pozbawić zmysłów jak nas tak i naszych mężów, co odebrało nam zdrowie na kilka lat napewno! Barbarzyńcy jeno mogli zdobyć się na podobne eksperymenta gry na nerwach i tak już przybitych i przygnębionych matek, żon i dzieci.

Takich scen się nie zapomina, i tego nigdy się nie przebacza! A gdzie są sprawcy? Niech wie społeczeństwo, że urzędy do których zwracałyśmy się, miały jedną odpowiedź: „my nic nie wiemy, to nie my zarządziliśmy, rozkaz władz wyższych“. I niema sprawców tej ohydy, gdyż wstyd się przyznać! *Za cóż więc, za co* i my i nasi mężowie cierpieliśmy i nadal cierpimy?

Wymagamy rehabilitacji naszych mężów, wymagamy natychmiastowego ich powrotu do Wilna, wymagamy ogłoszenia wszystkich materjałów oskarżenia i wyników badania, wymagamy wyniesienia sprawy na światło dzienne, gdyż dotąd sprawę tą władze miejscowe starają się jakoś zatrzeć, zaś prasa polska rozdmuchuje ją do olbrzymich w swej ohydzie rozmiarów, w celu podburzenia miejscowej ludności przeciwko litwinom i białorusinom.

L. Awgiewiczowa, A. Augustajtisowa, B. Birżyszkowa, M. Miczulisowa, E. Dyszowa, Grabowska, Landsbergowa, L. Harecka, A. Jakubecka, W. Krasowska, Niewiadomska (+-+), *A. Prokulewiczowa, F. Rondomańska, J. Stadziewiczowa, P. Siemaszkowa, M. Szulcowa.*

(„Litwa“ Nr. 5, 9. 2 22 r.)

Głos żydowski w sprawie aresztów działaczy litewsko-białoruskich.

Prezes gminy żydowskiej w Wilnie d-r Wygodzki zamieścił oświadczenie następujące w N-rze 22-im pisma codziennego „Der Fraind“ z dnia 25-go stycznia r. b.: „Jako obywatel naszego kraju nie mogę milczeć i nie oświadczyć swego kategorycznego protestu przeciwko ostatnim aresztom wśród inteligencji litewskiej i białoruskiej, które wyrwały wielu miejscowych działaczy politycznych i kulturalnych. Oczywiście, odbędzie się dochodzenie sądowe, będzie się sprawa rozpoznawała, a ślepa sprawiedliwość będzie, być może, zadowolona z jej wyników.

Jednak to nie ma wagi: bowiem ona — ślepa! Ważnem jest natomiast coś innego. Ważnem jest, iż chwilowo wielu pracowników instytucji społecznych, pism i działaczy społecznych oderwanych zostało od pracy, — wszystko to uczyniono pono na gruncie „legalnym“. Lecz myśmy na to patrzeć winni nie jak na wypadek, nie jak na kaprys, lecz jak na system. Oczywiście, jest to tendencja i chęć zniszczenia kultury litewskiej i białoruskiej w naszym kraju — ad majorem Poloniae gloriam... Tak się zdaje.

W ciągu ostatnich 30 -40 lat w naszym kraju pod presją przeklętego caratu utworzyła się jedność znanych inteligenckich kół demokratycznych wszystkich czterech narodowości, które tutaj mieszkają, by łącznie z odpowiedniemi kołami rosyjskiemi bronić się przed wspólnym wrogiem i toczyć z nim walkę. Oczywiście, poszczególne grupy narodowościowe miały nie jednakowe ideały co do urządzenia i organizowania przyszłości kraju; oczywiście, w tej kwestji zachodziły pośród nich mniejsze lub większe różnice. Lecz wszystkie te grupy łączył prawdziwy demokratyzm, dążność do wolności i równości oraz nienawiść do caratu. Wiele ofiar złożyły te organizacje, wielu walczących zginęło, jeszcze więcej zostało ciężko ukaranych, lecz sprawa, za którą oni ucierpieli, rozwijała się wciąż dalej i dalej.

Od początku wojny wszechświatowej stale i bez przerwy znajdowały swój wyraz jedność tych organizacji demokratycznych. Wszyscy okupanci kraju walczyli przeciwko tej mocy, wyrywając poszczególne osoby z pośród walczących i rzucając ich do więzienia. Myśmy razem z nimi żyli, razem walczyliśmy uporczywie o lepsze jutro przyszłość naszego kraju, razem składaliśmy ciężkie ofiary. Uczucie szczerej sympatji łączy nas z nimi. Protestując gorąco przeciwko aresztom moich szanownych towarzyszy i przyjaciół, uchylam przed nimi czoła w chwili ich zaszczytnej niewoli, oświadczając im uczucia swej przyjaźni i współczucia.

Dr. Wygodzki.

Protest ogólnego zgromadzenia literatów i dziennikarzy żydowskich.

Ogólne zgromadzenie literatów i dziennikarzy żydowskich dnia 2 lutego, po wybraniu Zarządu i Komisji Rewizyjnej Związku, jednogłośnie powzięło uchwałę protestu przeciwko aresztom obecnym w Wilnie literatów litewskich i białoruskich, co jest zamachem na wolność druku. Zgromadzenie domaga się natychmiastowego ich zwolnienia. (B. P.)

Protest.

Zorganizowane społeczeństwo litewskie miasta Wilna, zebrane dnia 12 lutego 1922 roku w sali św. Mikołaja, mając na względzie, że ostatniemi czasy miejscowe władze polskie aresztowały, więziły i wreszcie deportowały z kraju wielu litwinów, którzy z całem poświęceniem oddani byli pracy społecznej i kulturalnej i konstatując, że działacze litewscy wygnani zostali z kraju bez sądu, a wielu nawet bez zbadania, a przeto i bez możności obrony; że tak przed wygnaniem jak i po wygnaniu oskarżani byli i są li tylko ogólnikowymi, niczem nieuzasadnianymi zarzutami, — uważa tak stawiane oskarżenia jako zwykłe oczernianie działaczy litewskich i całego narodu; areszty zaś, trzymanie w więzieniu i wygnanie za niesprawiedliwe i nieprawne, jednocześnie zaś okrutne podeptanie praw poszczególnych obywateli kraju, ucisk i prześladowanie całego społeczeństwa litewskiego, piętnując to stanowczo, przeciwko temu protestuje i żąda, żeby niewinnie i nieprawnie wygnanym litwinom była dana możność powrotu do kraju, a ich dobre imię rehabilitowane w prasie.

Do podpisania upoważniono prezydjum zebrania.

(„Litwa“ Nr. 9)

PROTEST

Komitetu Litewskiego Towarzystwa Naukowego do Prezesa Tymczasowej Komisji Rządzącej.

W nocy z 19 na 20 stycznia r. b. z rozporządzenia prokuratury sądu okręgowego była zarządzona rewizja w mieszkaniach wielu wileńskich litwinów, tudzież w ich organizacjach społecznych i redakcjach czasopism, przytem wielu mieszkańców m. Wilna litwinów zaaresztowano i osadzono w więzieniu na Łukiszkach, są pomiędzy niemi członkowie Komitetu Litewskiego Towarzystwa Naukowego ob. Michał Birżyszka, dr. filozofji Franc. Augustajtis i dr. Jan Augiewicz, którzy też w nocy z 4 na 5 lutego razem z innemi uwięzionymi zostali wywiezieni z miasta i przy linji demarkacyjnej wypuszczeni. Ponieważ wszyscy oni byli uwięzieni z rozporządzenia prokuratury wileńskiej i większość ich — naprz. dr. Augustajtis i dr. Augiewicz — nawet nie byli zbadani sądowo i bez wyroku sądowego ukarani przez wygnanie ze swego kraju, co jest niezgodne z podstawowemi kodeksu karnego zasadami w każdym kraju kultural-

nym, wobec tego Komitet Litewskiego Towarzystwa Naukowego na posiedzeniu swem w dn. 12 lutego postanowił zanieść przed p. Prezesem Tymczasowej Komisji Rządzącej stanowczy protest przeciwko nieuzasadnionej i niesprawiedliwej banicji wyżej wspomnianych członków Komitetu i żądać udzielenia im prawa powrotu do m. Wilna.

Komitet Lit. Tow. Naukowego.
(„Litwa" Nr. 10).

Protest rodziców i opiekunów uczni litewskich Prezesowi Tymczasowej Komisji Rządzącej.

My, podpisani niżej rodzice i opiekunowie uczni litewskich, zebraliśmy się 5-go lutego r. 1922-go w celu wyborów Komitetu Rodzicielskiego i dowiedzieliśmy się, iż pośród aresztowanych 20-go stycznia r. b. 34-ch litwinów są: 1) ob. Michał Birżyszka — Dyrektor Wileńskiego gimnazjum litewskiego; 2) ob. Wiktor Birżyszka — nauczyciel matetyki; 3) ob. Andrzej Rondomański—nauczyciel języka polskiego; 4) ob. Jan Grabauskas — kierownik 4-o klasowej szkoły miejskiej i 5) ob. Jerzy Miller — kierownik szkoły 2-klasowej.

Osobom wymienionym wyżej myśmy zlecili nauczanie i wychowanie naszej dziatwy. Szkoły litewskie w Wilnie, po wypędzeniu ich z zajmowanych przez nie lokali, doznają systematycznego ucisku przez władze Litwy Środkowej, już kilkakroć otrzymały ciężkie ciosy, które zaszkodziły nadzwyczaj nauczaniu bez przerwy naszych dzieci. Obecnie zaś, po zamknięciu w ciągu dwóch tygodni w więzieniu wymienionych wyżej kierowników szkół i nauczycieli, mimo iż niema żadnych dowodów ich winy, ponieważ nie zakomunikowano im i nie doręczono aktów oskarżenia, mimo iż zostali pociągnięci do odpowiedzialności sądowej za rzekome wykroczenia, wysłano ich samowolnie i nieprawnie z kraju Litwy Środkowej.

Wobec tego oświadczamy niniejszem kategoryczny protest przeciwko gwałceniu prawa jaki się obecnie dokonuje, a które nie daje żadnych gwarancji nietykalności osobistej spokojnych obywateli kraju, i żądamy, by natychmiast nasi nauczyciele otrzymali możność powrotu, oraz gwarancji szkołom litewskim oraz ich nauczycielom jednakowych praw obywatelskich z prawami szkół i nauczycieli polskich.

Wilno 7-go lutego r. 1922-go.

Podpisy 60 rodziców i opiekunów, zamieszkałych w Wilnie.

Protest studentów - białorusinów Uniwersytetu Wileńskiego.

Studenci-białorusini Uniwersytetu Wileńskiego na zgromadzeniu d. 26 stycznia 1922 r., po omówieniu wypadków, które miały miejsce w przeciągu dni ubiegłych, postanowili zaprotestować:

1. Przeciwko faktu dokonania w lokalu Związku Studentów-Białorusinów — rewizji w nocy z d. 19 na 20 stycznia bez zezwolenia Jego Magnificencji, tem bardziej, że zgodnie ze statutem Związku, zatwierdzonym przez władze uniwersyteckie, związek jest organizacją wyłącznie kulturalno-oświatową.

2. Przeciwko działalności pewnych grup „studentów" Uniwersytetu wileńskiego, które w czapkach tak zwanych „batorówkach", występując oficjalnie jako studenci, jak ajenci policyjni brali udział przy aresztach i rewizjach nie tylko w organizacjach społecznych ogólnie,ale nawet też w organizacji studenckiej (w lokalu Związku Studentów-Białorusinów), o czem oni dobrze wiedzieli, gdyż chcieli wyłamać drzwi, na których umieszczone było obwieszczenie, podpisane przez Jego Magnificencję

3. Przeciwko sposobowi rewizji w Gimnazjum Białoruskiem, kiedy dzieci uczni, nie bacząc na to, że w gimnazjum od g. 3 w nocy prowadzoną była rewizja, przepuszczano do gimnazjum, z niego zaś nie wypuszczano, grożąc orężem.

4. Przeciwko rewizji w instytucjach, które mają na celu oświatę i nic wspólnego nie mają z polityką, naprzykład Białoruski Hurtok Muzykalno-Dramatyczny, Gimnazjum Białoruskie i inne.

5. Przeciwko temu, że władze polskie nie dają możności obywatelom białorusinom pracować swobodnie, zamykają białoruskie instytucje i szkoły, pisma, aresztują działaczy i wogóle wyraźnie wykazują chęć do stłumienia ruchu białoruskiego.

Wobec powyższego studenci-białorusini liczą, iż ich organizacja w przyszłości będzie mogła swobodnie się rozwijać.

(„Biełaruski Zwon" Nr. 4 (29).

Uchwała Narodowego Komitetu Białoruskiego w Wilnie

8-go lutego r. 1922-go.

Pomiędzy 19-ym a 23-im stycznia r. b. władze polskie „Litwy Środkowej" przetrząsnęły cały szereg białoruskich instytucji kulturalnych i aresztowały koło 20-u działaczy białoruskich i pracowników kulturalnych z prezesem Narodowego Komitetu Białoruskiego na czele.

W nocy z 4-go na 5-ty bieżącego lutego zostali wszyscy oni, z pośród których większość nie była nawet wcale badaną, bez żadnego publicznego rozpoznawania sądowego inkryminowanych im przestępstw, ukradkiem wywiezieni z ojczyzny, zostali oni skazani nie wiadomo przez kogo na banicję i pozbawieni nawet możności usprawiedliwienia się i rehabilitacji oraz możności udowodnienia swej niewinności.

Narodowy Komitet Białoruski protestuje kategorycznie przeciwko takiemu brutalnemu pogwałceniu elementarnych zasad prawa i sprawiedliwości oraz przeciwko otwartej przemocy i gwałtu względem wolności obywatelskiej wysłanych białorusinów.

Komitet Białoruski dziękuje szczerze tym przedstawicielom polskiej demokracji krajowej, którzy już zaprotestowali przeciwko pogwałceniu przez rząd „Litwy Środkowej" prawa oraz wolności narodowej i obywatelskiej, tym przedstawicielom, którzy rozumieją, iż każde takie pogwałcenie przez władze praw jednej grupy narodowościowej jest w jednakowym stopniu groźnem i dla wszystkich demokracji bratnich w kraju.

Komitet Białoruski wita również wystąpienie przedstawicieli demokracji żydowskiej w osobie prezesa gminy żydowskiej miasta Wilna, d-ra Wygodzkiego, oraz związku dziennikarzy i literatów żydowskich, którzy zgłosili swój gorący protest przeciwko gwałtom nad działaczami białoruskiemi, i niniejszem zasyła im wyrazy szczerego podziękowania w imieniu swoim oraz w imieniu tych, którzy ucierpieli.

Komitet Białoruski wita wszystkich działaczy białoruskich i litewskich, którzy ucierpieli, ufając, iż wcześniej lub później prawda zwycięży i że rychło będą oni mogli wrócić do kraju ojczystego, do pożytecznej pracy twórczej, od której oni teraz zostali oderwani.

Wniosek

posłów z klubu „Odrodzenie-Wyzwolenie" oraz klubu P. P. S. w sprawie aresztowań dokonanych w styczniu r. b. wśród białorusinów i litwinów w Wilnie (złożony 4.II.22. w Sejmie Wil.).

Wysoki Sejm uchwalić raczy:

1) poleca się Tymczasowej Komisji Rządzącej przyśpieszenie zbadania sprawy aresztowanych,

3) natychmiastowo podać do wiadomości publicznej o dotychczasowym stanie sprawy,

4) zdać sprawę Sejmowi z kroków w tej mierze uczynionych w terminie najdalej 7-dniowym.

Wniosek dodatkowy do wniosku z dn. 4. II. 22 r.

L. Chomińskiego z Tow. z Klubu „Odrodzenie—Wyzwolenie" i Klubu P. P. S.

W przedmiocie aresztowania i wywiezienia działaczy litewskich i białoruskich w Wilnie

Motywacja.

W nocy z 19 na 20-ty stycznia r. b., oraz w ciągu dni następnych w Wilnie z rozporządzenia prokuratury przeprowadzono rewizje w szeregu białoruskich i litewskich instytucji kulturalnych i społecznych, jak to: w Białoruskiem gimnazjum, w redakcjach pism białoruskich, w Białor. Centr. Radzie Szkolnej, Biał. Kółku Muzykalno-Dramatycznem, w Stowarzyszeniu Studentów Białorusinów na Uniwersytecie St. Batorego, Biał. Komitecie Narodowym, w Litewskim Komitecie Narodowym, w Litewskim Komitecie Pomocy Ofiarom Wojny, w jadłodajni litewskiej, w spółce wydawniczej oraz drukarni „Szwyturys" i innych. Następnie aresztowani zostali białorusini: prezes Biał. Kom. Nar. — Jan Kraskowski; członkowie tegoż Komitetu: Fabjan Jaremicz, Włodzimierz Prokulewicz — były prezes Rady Słuckiej, która wywołała powstanie zbrojne przeciwko bolszewikom, Andrzej Jakubiecki — były dowódca naczelny oddziałów powstańczych antybolszewickich w Słuczczyźnie i b. członek Białoruskiej Komisji Wojskowej, powołany na to stanowisko Dekretem Naczelnika Państwa, Maksym Harecki, Aleksander Karabacz, Rodziewicz i kilkunastu innych, oraz litwini: Michał i Wiktor Biržyszkowie, Franciszek Augustajtis, ks. Józef Kuchta, Piotr Miczulis, Andrzej Rondomański i kilkunastu innych. Ogółem aresztowano 42 osoby.

Aresztowania i rewizje w niektórych wypadkach odbyły się w niedopuszczalny sposób. Tak — na przeprowadzenie rewizji w gimnazjum białoruskim wybrano czas normalnych zajęć szkolnych, obsadzając korytarze i sale szkolne policją, przetrzymując do godz 2 popoł. podniecone, zdenerwowane dzieci.

Wbrew zapewnieniom, że aresztowani w więzieniu mają dobre warunki, są dane do stwierdzenia, że było wręcz inaczej.

Aresztowanym inkryminowano przestępstwo przewidziane w artyk. 100, 101, 107, 108, 125 i 129 Kod. Karn., oraz w dekretach o lichwie wojennej.

Niektórych z pośród aresztowanych (Jeremicza, Wołejszę, Marcina Kuchtę i kilku innych) zwolniono już po pierwszem przesłuchaniu, co stwierdza bezpodstawność aresztów i rzuca światło na niepraktykowane metody urządzania masowych obław i wtrącanie do więzień ludzi „na wszelki wypadek".

Innych, jak prezesa Biał. Kom. Nar. — Kraskowskiego — a więc osobę zajmującą politycznie najbardziej odpowiedzialne stanowisko, wcale nie poddano badaniom. Pomimo to, w nocy z 4 na 5 lutego 33 aresztowanych bez badania lub bez zakończenia śledztwa, bez przedłożenia oficjalnie aktu oskarżenia, bez publicznej rozprawy sądowej — nieujawniona dotąd władza skazała na banicję i pod eskortą policyjną wysłała ich do pasa neutralnego.

Przed wywiezieniem, każdy z aresztowanych poszczególnie był odprowadzony do domu dla pożegnania się z rodziną. Ponieważ cel podróży aresztowanym nie był podany, zaś funkcjonarjusze policji w niektórych wypadkach dali do zrozumienia, że będą wysłani tam, „gdzie ubranie nie potrzebne" lub do Mińska, wśród rodzin aresztowanych powstała panika, na tle której miały miejsce drastyczne sceny rozpaczy.

Zważywszy, iż władze odpowiedzialne nie dały dotąd urzędowego wyjaśnienia całej tej sprawy,

że wymierzenie tak poważnej kary, jak banicja w stosunku do obywateli Litwy Środkowej bez jawnej rozprawy i skazującego wyroku sądowego przez prawo nie jest przewidziane,

że w rzędzie wysłanych z Kraju działaczy są nazwiska ludzi, którzy swą lojalność stwierdzili w walce u boku wojska polskiego przeciwko najazdowi bolszewickiemu,

że fakt wysłania z Kraju pozbawia osoby, oskarżone o tak ciężkie przestępstwa przeciwko Państwu, wszelkiej możliwości obrony prawnej,

że cała ta sprawa, nie wyjaśniona przez czynniki odpowiedzialne rzeczowo i oficjalnie, niesłychanie rozdrażnia i pogłębia antagonizmy narodowościowe w Kraju, oraz podrywa zaufanie do władz,

że wreszcie niesłychany sposób postępowania władz, ponoszących w tej sprawie odpowiedzialność, kompromitować może imię polskie w Kraju,

Wysoki Sejm uchwalić raczy dodatkowo do wniosku, złożonego przez nas 4 lutego (p. p. 3 i 4), wniosek następujący:

Poleca się Tymczasowej Komisji Rządzącej:

1) podać do wiadomości Sejmu, kto jest w istocie odpowiedzialnym za przebieg sprawy aresztowania, więzienia i wywiezienia działaczy białoruskich i litewskich,

2) pociągnąć do odpowiedzialności winnych nadużycia władzy i stosujących szykany przy rewizjach, aresztach, więzieniu i wywiezieniu tychże,

3) przyznać wywiezionym prawo powrotu do granic Litwy Środkowej.

(—) L. Chomiński
(—) A. Hałko
(—) E. Stefanowicz
(—) A. Karnicka
(—) St. Helman
(—) A. Zasztowt
(—) St. Bagiński
(—) B. Szeptunowski.

Wilno, dn. 10—II—22 r.

Urzędowy komunikat polski w sprawie aresztowań.

(Wap.) W sprawie aresztowań dokonanych przez wileńskie władze sądowe w styczniu r. b. przedstawiciel Wileńskiej Ajencji Prasowej zasięgnął z miarodajnego źródła następujących informacji:

Materjał dochodzeniowy i dotychczasowy materjał śledczy wykazały:

1) Spisek dążący do przewrotu, uzależniony od Rządu Kowieńskiego i grupy Łastowskiego działającej z Kowna, a wyposażonej w ogromne środki.

2) Organizację szpiegowską i bojową.

3) Działalność zmierzającą do zaostrzenia stosunków międzynarodowościowych.

4) Wspieranie akcji komunistycznej dla wyzyskiwania jej dla swoich celów oraz współudział niektórych obwinionych w tej akcji.

5) Akcję popierającą spekulację i lichwę wojenną inspirowaną przez Kowno z pobudek wrogich.

Powyższe zarzuty sformułowane przez sędziego śledczego przewidziane są w artykułach 100, 101, 107, 108—p. 6, 125 i 129 Kodeksu Karnego oraz w Dekretach o lichwie wojennej. Okazuje się, że w chwili, kiedy zebrał się wybrany przy ogromnym udziale ludności sejm, który o losach kraju postanowi, grupa agitatorów dała się powodować złudzeniu, że zdoła stworzyć w kraju zamęt. Nie znalazła ona posłuchu wśród ludności miejscowej, a władze sądowe przerwały jej zakusy. Nie

chcąc zamącać uroczystej chwili, kiedy wola ludności w orzeczeniu sejmu znajdzie swój wyraz, oraz rokowań zaproponowanych przez Litwę Kowieńską, i przyjętych w Warszawie, po kilkakrotnem wstawiennictwie Rządu Rzeczypospolitej Polskiej wydano następujące zarządzenie.

Odstawieni zostali do linji demarkacyjnej litewskiej i przekazani władzom kowieńskim: 1) Augustajtis Franciszek, 2) Birżyszka Michał, 3) Birżyszka Wiktor, 4) Dubina Włas, 5) Harecki Maksym, 6) Insoda Piotr, 7) Jakubiecki Andrzej 8) ks. Kuchta Józef, 9) Karabacz Aleksander, 10) Kupczyk Zenaida, 11) Lemiesz Wincenty, 12) Marciszewska Marja, 13) Miczulis Pius, 14) Mieszoczek Tomasz, 15) Milleris Jerzy, 16) Niewiadomski Polikarp, 17) Prokulewicz Włodzimierz, 18) Poliksza Aleksy, 19) Rogacz Sergjusz, 20) Rondomański Andrzej, 21) Stadziewicz Bolesław, 22) Wajczunas Jan, 23) Szulc Tadeusz, 24) Landsberg Czesław, 25) Powidis Józef, 26) Dysza Józef, 27) Awgiewicz Jan, 28) Grabowski Józef, 29) Kraskowski Jan, 30) Siemaszko Jan, 31) Meciunas Andrzej, 32) Michalewicz Włodzimierz, 33) Jackiewicz Stanisław.

Z pośród pozostałych reszta została w Wilnie, mianowicie 2 zwolniono wczoraj, a 7 wypuszczono na wolność już dawniej. Śledztwo będzie się toczyć nadal.

(„Litwa" Nr. 4 8/II 22 r.)

Z prasy polskiej.

J'accuse!

Władze sądowe aresztowały najwybitniejszych działaczy litewskich i białoruskich w Wilnie. Sprawa jest bardzo poważną — twierdzi komunikat półurzędowy i już zaraz wylicza szereg zarzutów, które ciążą na aresztowanych.

Za najistotniejsze wśród nich uważam dążenie do obalenia istniejącego ustroju oraz podburzanie do walki narodowościowej.

Zarzuty niewątpliwie ciężkie. Prawo surowo karze za podobne przewinienia. Mam też niepłonną nadzieję, że skoro sprawiedliwość dojrzała tego rodzaju występne czyny ze strony obywateli narodowości litewskiej i białoruskiej, nie puści płazem również podobnych przestępstw popełnionych ze strony obywateli narodowości polskiej.

Oskarżam więc w pierwszym rzędzie redaktora „Rzeczypospolitej" o stałe szczucie przeciwko ludności żydowskiej, o nawoływanie zaś do walki z litwinami tegoż redaktora oraz redaktora „Gazety Wileńskiej".

O dążenie zaś do obalenia istniejącego ustroju oskarżam cały Polski Centralny Komitet Wyborczy in corpore, który otwarcie i zuchwale głosił w swych odezwach, że Sejm Wileński winien kres położyć istnieniu Litwy Środkowej i wcielić ją do Rzeczypospolitej Polskiej.

Słusznie bowiem „Rzeczpospolita" polemizując z „Gazetą Krajową" stwierdza, że dotychczasowa bezkarność nie jest dostatecznym powodem, by i nadal była stosowaną. („Przegląd Wileński").

Trzeba ustąpić.

W ostatnim numerze „Wileńskiego Kurjera Poświątecznego" domagaliśmy się od władz oficjalnego wyświetlenia sprawy aresztów działaczy litewskich i białoruskich. Domagaliśmy się podania do publicznej wiadomości całej prawdy i pociągnięcia do surowej odpowiedzialności winnych tej smutnej i kompromitującej afery.

Tymczasem zamiast wyjaśnień spadła na nas, jak grom z jasnego nieba, wiadomość, iż 33 uwięzionych wysłanych zostało do pasa neutralnego bez prawa powrotu do Wileńszczyzny, wszystko zaś zrobiono dlatego by, „nie zamącać radośnego nastroju".

Pierwsza „Rzeczpospolita" wileńska podała w wątpliwość powód wypuszczenia zakomunikowany prasie przez usłużną agencję W. A P. i nie było takiego naiwnego człowieka, który by w ten „ważny" „powód" uwierzył. Przeciwnie wyzierało z za niego zupełnie co innego, wyzierała kompromitacja tych czynników, które areszty zarządziły i całą sprawę powyższą prowadziły, kompromitacja pp. Aleksandra Meysztowicza, prokuratora Przyłuskiego i Sienkiewicza.

Starano się następnie za pomocą zależnej prasy zwalić całą winę na rząd Polski, który kazał wypuścić i w ten sposób nie dał możności domorosłym Szerlokom Holmesom udowodnić wywiezionym zarzuconych im przestępstw. Prawda, rząd Polski kategorycznie nastawał, by aresztowanych wypuścić z więzienia, by mogli odpowiadać z wolności, ale bynajmniej rząd Polski nie kazał Wam—Panowie—wywozić oskarżonych z Wilna, ani, tembardziej, nie kazał ich aresztować.

W sprawie powyższej znajdujemy w niedzielnej „Gaz. Kr." art., w którym czytamy:

„Winy aresztowanych nie udowodniono. Oficjalnego aktu oskarżenia nie przedłożono. Nie zbadano nawet wszystkich. Nie przeprowadzono publicznej jawnej rozprawy sądowej—nie wydano więc wyroku sądowego.

Na jakiej podstawie ludzi, którym nie dano prawa legalnej obrony i rehabilitacij, w dalszym ciągu nazywa się zbrodniarzami?

Na jakiej podstawie prawnej skazano 33 obywateli kraju na banicję?

W praworządnych stosunkach etykietę zbrodniarza przylepia się człowiekowi po skazującym wyroku sądowym i czyni się go następnie przedmiotem wymiany.

Wiemy wszyscy, że część aresztowanych była wrogo nastrojona wobec Polski, widzieliśmy jej otwartą i bezkompromisową walkę z istniejącym tu stanem rzeczy. Lecz inkryminowane winy są tak ciężkie, zaś zachowanie się władz tak niekonsekwentne, niejasne i nerwowe, że objektywny, niezacietrzewiony widz całej tej smutnej sprawy musi zwątpić w powagę władzy, w powagę jej oskarżenia.

Wiemy rowneż, że wśród oskarżonych są ludzie, którzy czynami swemi stwierdzili niejednokrotnie lojalność swą, a nawet przyjaźń wobec Polski, że oskarżeni o komunizm, zadokumentowali swą wrogość dla niego walcząc zbrojnie z najazdem bolszewickim przy boku armii polskiej.

Wiemy, że 7-miu aresztowanych po pierwszem przesłuchaniu zostało zwolnionych, co smutnie świadczy o niesłychanych metodach robienia obław masowych i pakowania niewinnych ludzi na „Łukiszki „na wszelki wypadek" z iście „stupajkowskim" spokojem o ich zdrowie.

Wiemy, że nie wszystkie czynniki rządowe podzielały potrzebę wszczynania tej skandalicznej, bezmyślnej hecy reakcyjnej, bo widocznie władze śledcze zamało miały materjału".

Kto winien? zapytuje dalej „Gaz. Krajowa": Rząd Warszawski czy może ktoś inny, ktoś siedzący w Wilnie na «Zamku»?

„Mamy dane, by mniemać, pisze „Gaz. Kr.", że rząd warszawski bądź co bądź nie składa się z nieodpowiedzialnych jednostek, że ma on pojęcie o prawie i przyzwoitości politycznej.

Dymisja pułk. Tupalskiego i Sienkiewicza („silnej ręki" i „słabej głowy"), zdaje się nam, potwierdza nasze przypuszczenie, że banicja 33 obywateli kraju jest swojskim pomysłem tych „mężów stanu", którzy tym razem za „silnie" przesadzili w „administrowaniu województwem". Bardzo cierpliwa i pobłażliwą (niestety!) Warszawa nie wytrzymała!

Ale zawinił tu i ktoś jeszcze. Ktoś co przez cały czas tej niebywałej

historji „nic nie wiedział", „nie wtrącał się do władz sądowych", „nic nie mógł", potem zaś bardzo cienko, b. płaczliwie śpiewał o „innem swojem stanowisku" w tej sprawie, ktoś, co był tu postawiony dla strzeżenia powagi władzy polskiej i niekompromitowania jej wobec świata, baczenia, by nie pogłębiały się antagonizmy narodowościowe, by wszyscy obywatele kraju mieli opiekę prawa i sprawiedliwosci — ktoś, kto się tą sprawą doszczętnie skompromitował".

»Gazeta Krajowa" pisze b. delikatnie o tym ukrytym winowajcy, bo inaczej pisać nie może, lecz my nieskrępowani żadnemi względami, niezależni od możnych królewiąt środkowo—litewskich, możemy nazwać winowajcę po imieniu. Winowajcą całej tej kympromitującej sprawy, na którego powinien spaść główny ciężar winy jest Prezes T. Kom. p. Al. Meysztowicz. On to udawał cały czas „naiwnego" on to ciągle „nic nie wiedział", on to sprzeciwiał się uparcie żądaniu Rządu Polskiego wypuszczenia aresztowanych na wolność i on to samowolnie skazał aresztowanych na banicję z Kraju i wywiezienie. On też musi ponieść konsekwencje i ustąpić, oddać ster rządów w mniej dyplomatyczne lecz nieco godniejsze ręce.

Trzeba ustąpić—Panie Prezesie!

(Wileński Kurjer Poświąteczny Nr, 7 (13) 13/2 22 r.).

Epilog.

Sprawa aresztowanych działaczy litewskich i białoruskich znalazła zgoła nieoczekiwany epilog.

W nocy z dn. 4 na 5 b. m. zostali porwani z więzień i odstawieni do linji demarkacyjnej z zakazem powrotu na teren Litwy Środkowej: 1) Augustaitis Franciszek, 2) Birżyszka Michał, 3) Birżyszka Wiktor, 4) Dubina Włas, 5) Harecki Maksym, 6) Insoda Piotr, 7) Jakubiecki Andrzej, 8) ks. Kuchta Józef, 9) Karabacz Aleksander, 10) Kupczyk Zenaida, 11) Lemiesz Wincenty, 12) Marciszewska Marja, 13) Miczulis Pius, 14) Mieszoczek Tomasz, 15) Mileris Jerzy, 16) Niewiadomski Polikarp, 17) Prokulewicz Włodzimierz, 18) Poliksza Aleksy, 19) Rogacz Sergjusz, 20) Rondomański Andrzej, 21) Stadziewicz Bolesław, 22) Wajczunas Jan, 23) Szulc Tadeusz, 24) Landsberg Czesław, 25) Powidis Józef, 26) Dysza Józef, 27) Augiewicz Jan, 28) Grabowski Józef, 29) Kraskowski, Jan, 30) Siemaszko Jan, 31) Mieciunas Andrzej, 32) Michalewicz Włodzimierz, 33) Jackiewicz Stanisław.

Reszta uwięzionych, jak donosi komunikat półurzędowy, została wypuszczoną na wolność, śledztwo zaś będzie się toczyć nadal.

Nie można zarzucić władzom środkowo—litewskim braku pomysłowości. Gdy sprawa gremjalnych aresztowań nabrała takiego rozgłosu że aż rząd polski zmuszony był interwenjować, a prokuratura, mimo szumnych zapowiedzi, nie mogła widocznie zgromadzić materjału oskarżającego w ilości dostatecznej by proces nie skończył się fjaskiem znaleziono zadziwiająco łatwe wyjście, by zlikwidować niefortunne przedsięwzięcie: wywieziono gwałtem do pasa neutralnego niewygodnych więźniów i tam puszczono ich na wolność. Powodem tego zarządzenia niesłychanego w dziejach nowożytnych państw cywilizowanych, jak podaje tenże usłużny komunikat półurzędowy, była „niechęć zamącenia uroczystej chwili, kiedy wola ludności w orzeczeniu sejmu znajdzie swój wyraz, oraz rokowań zaproponowanych przez Litwę Kowieńską i przyjętych w Warszawie"..

Trudno o większą przewrotność. Unika się niby ze względów kompromisowych jawnego i legalnego procesu, a popełnia się brutalny gwałt, który ani na rokowania polsko-litewskie (zresztą zgoła illuzoryczne) nie może wpłynąć pomyślnie, ani owej uroczystej chwili orzeczenia Sejmu Wileńskiego blasku i aureoli napewno nie doda. A już szczytem cynizmu jest owa wzmianka o prowadzeniu dalej procesu. Jakto! Bez najgłówniejszych oskarżonych? Wyrok zaoczny? Czy można sobie wyobrazić jaskrawsze nadużycie?

Oczywiście jest to tylko frazes dla uratowania pozorów, obliczony na łatwowierność i nieświadomość przeciętnego czytelnika, maskujący kompromitację władz śledczych. Zresztą, co będzie—to jeszcze zobaczymy, tymczasem zaś mamy fakt spełniony wysłania z granic Państwa kilkudziesięciu jego obywateli. Fakt krzyczący zarówno pod względem formalnym jak politycznym. Cały szereg wysłanych na linję demarkacyjną, ewentualnie do Kowna, nic wspólnego z tamtą częścią kraju nie ma. Dotyczy to w pierwszym rzędzie białorusinów, a następnie i litwinów — niewątpliwych wilnian z urodzenia i zamieszkania. Niesłychaną rzeczą jest, aby jakikolwiek nowożytny rząd skazywał swych obywateli na banicję! Pod względem politycznym zaś efekt będzie wprost niesłychany. Z jednej strony zwołanie sejmu, mającego być wyrazicielem wolnej a nieprzymuszonej woli ludności, a z drugiej jednocześnie gwałtowne usuwanie z Wilna wszystkich elementów, które by mogły zamącić zgodny chór, śpiewający na jedną wyuczoną nutę: do Polski! Ładne będzie miała pojęcie Europa o bezstronności władz środkowo-litewskich i wartości zwołanego pod ich egidą Sejmu Wileńskiego!

Najfatalniejsze zaś wrażenie niewątpliwie wywoła przymusowa ta banicja w kraju. W świadomości ogółu podważy i tak już nie zbyt mocne poczucie praworządności, stosunki zaś narodowościowe do reszty popsuje i zaogni.

Prasa litewska i białoruska nie tai swego oburzenia z powodu wyrywania z łona ich społeczeństw najwybitniejszych pracowników na niwie społecznej i narodowej.

Z uczuciem głębokiego wstydu i bólu czytamy w „Litwie" mocne a niestety słuszne słowa prawdy: „Gwałtu dokonali ci co się mianują braćmi naszemi!.. Ci, co tak niedawno jeszcze męczeni byli cynizmem satrapji carskiej. Ci, co tak niedawno szlakami na Sybir daleki gnani byli kibitkami po stepach rosyjskich. Gwałtu dokonali ci, których ojcowie, w imię wolności zbolałe kości swoje złożyli do zimnej ziemi Sybirskiej! Dookoła nas panuje smutek analogji czasów minionych, zdawałoby się niepowrotnie... Społeczeństwo litewskie, jak niegdyś polskie dziś kir żałoby przywdziało".

Rozgoryczenie unosi autora zadaleko. Za czyn nieodpowiedzialnej przed nikim kliki rządzącej w Litwie Środkowej rzuca kamieniem oskarżenia w cały naród polski. Mimo panującego w naszem społeczeństwie szowinizmu i nietolerancji wątpić można, aby udzieliło ono swej aprobaty moralnej tak uproszczonym metodom administracyjnym, napewno zaś nie brak ludzi, którzy czują to samo, co ów starzec, piszący w jednym z ostatnich numerów „Gazety Krajowej:"

„Polska zmartwychwstała! Widzieliśmy cud, możemy więc umierać szczęśliwi, żeśmy go ujrzeli. *I szczęśliwi są ci, co wnet potem umarli.* Dziś, gdy pierwsze upojenie minęło, my starzy widzimy niejedno, co byśmy woleli nie widzieć co by wolało nie istnieć. Widzimy pozostałe piętna hańbiącej ducha niewoli, które zetrzeć co prędzej należy. Słońce Zmartwychwstania powinno niszczyć wszelkie niezdrowe zarazki".

„Mnóstwo Kainów jest pośród nas", to prawda, ale przecież nie wszyscy. L. A.

(«Przegląd Wileński» Nr. 5-6.)

W sprawie aresztowań.

Głośna niestety już na całą Europę sprawa aresztowań działaczy białoruskich i litewskich zakończyła się dla wszystkich w sposób zupełnie nieoczekiwany.

W nocy z 4 na 5 lutego 33 obywateli kraju wywieziono na polsko-litewski pas neutralny i tam wypuszczono na wolność bez prawa powrotu.

W komunikacie agencji prasowej, jako przyczynę tej oryginalnej amnestji podano „chęć nie zamącenia uroczystej chwili" zebrania się Sejmu.

Zgadzamy się całkowicie z sceptyczną oceną „Rzeczpospolitej" co do prawdziwości powyższych motywów zwolnienia.

Podzielilibyśmy również zdezorjentowane bałamutnemi komunikatami społeczne oburzenie na nasze czynniki rządowe, za oddanie Litwie Kowieńskiej aresztowanych bez wymiany na umęczonych i sponiewieranych więźni polaków w Kownie.

Lecz sprawa przedstawia się inaczej.

Winy aresztowanych nie udowodniono. Oficjalnego aktu oskarżenia nie przedłożono. Nie zbadano nawet wszystkich. Nie przeprowadzono publicznej jawnej rozprawy sądowej—nie wydano więc wyroku sądowego.

Na jakiej podstawie ludzi, którym nie dano prawa legalnej obrony i rehabilitacji w dalszym ciągu nazywa się zbrodniarzami?

Na jakiej podstawie prawnej skazano 33 obywateli kraju na banicję?

W praworządnych stosunkach etykietę zbrodniarza przylepia się człowiekowi po skazującym wyroku sądowym i czyni się go następnie przedmiotem wymiany.

Wiemy wszyscy, że część aresztowanych była wrogo nastrojona wobec Polski, widzieliśmy jej otwartą i bezkompromisową walkę z istniejącym tu stanem rzeczy. Lecz inkryminowane winy są tak ciężkie, zaś zachowanie się władz tak niekonsekwentne, niejasne i nerwowe, że objektywny, niezacietrzewiony widz całej tej smutnej sprawy, musi zwątpić w powagę władzy, w powagę jej oskarżenia.

Wiemy również, że wśród oskarżonych są ludzie, którzy czynami swemi stwierdzili niejednokrotnie lojalność swą, a nawet przyjaźń wobec Polski, że oskarżeni o komunizm, zadokumentowali swą wrogość dla niego, walcząc zbrojnie z najazdem bolszewickim przy boku armji polskiej.

Wiemy, że 7-miu aresztowanych po pierwszem przesłuchaniu zostało zwolnionych, co smutnie świadczy o niesłychanych metodach robienia obław masowych i pakowania niewinnych ludzi na Łukiszki „na wszelki wypadek" i z iście „stupajkowskim" spokojem o ich zdrowie.

Wiemy że nie wszystkie czynniki rządowe podzielały potrzebę wszczynania tej skandalicznej bezmyślnej hecy reakcyjnej, bo widocznie władze śledcze za mało miały materjału.

Podobno początkowo (w okresie akcji wyborczej) chodziło tylko o skompromitowanie, o usunięcie wśród białorusinów przeciwników „sławnego" Aleksiuka.

Oto są nasze refleksje — wrażenia — informacje. Ale skandal i kompromitacja władzy polskiej się stały. Kompromitacją to nazywają nawet panowie ze „Straży Kresowej".

Kto winien?

Komunikat prasowy mówi: że wywiezienie aresztowanych nastąpiło „po kilkakrotnem wstawiennictwie rządu Rzeczpospolitej Polskiej".

Wilno wskazuje niedwuznacznie na Warszawę. Według ogólnie już obiegających pogłosek, można przypuszczać, że Warszawa żądała wypuszczenia z więzienia i odpowiadania oskarżonych z wolnej stopy w Wilnie — nie zaś z Litwy Kowieńskiej. Mamy dane, by mniemać, że rząd warszawski bądź co bądź nie składa się z nieodpowiedzialnych jednostek, że ma on pojęcie o prawie i przyzwoitości politycznej.

Dymisja pułk. Tupalskiego i Sienkiewicza („silnej ręki" i „słabej głowy"), zdaje się nam, potwierdza nasze przypuszczenie, że banicja 33 obywateli kraju jest swojskim pomysłem tych „mężów stanu", którzy tym razem za „silnie" przesadzili w „administrowaniu województwem". Bardzo cierpliwa i pobłażliwa (niestety!) Warszawa nie wytrzymała!

Ale zawinił tu i ktoś jeszcze. Ktoś, co przez cały czas tej niebywałej historji „nic nie wiedział", „nie wtrącał się do władz sądowych", „nic nie mógł", potem zaś bardzo cienko, b. płaczliwie, śpiewał o „innem swojem stanowisku" w tej sprawie—ktoś, co był tu postawiony dla strzeżenia powagi władzy polskiej i niekompromitowania jej wobec świata, baczenia, by nie pogłębiały się antagonizmy narodowościowe, by wszyscy obywatele kraju mieli opiekę prawa i sprawiedliwości — ktoś, kto się tą sprawą doszczętnie skompromitował. *Lasota.*

(„Gazeta Krajowa" Nr. 36 (429)

„Patrjotyczny czyn" polek wileńskich.

PROTEST.

„My, kobiety polki, obywatelki Wileńskiej ziemi, — przejęte do głębi duszy trwogą o losy naszej ukochanej ziemi, w chwili gdy Zgromadzenie Orzekające powołane wolą (!) ludności ma ostatecznie zadecydować o przynależności naszej do Macierzy Polski, — stajemy w obliczu niebywałego w historji ludzkości faktu pogwałcenia prawa. Wzywamy całe nasze społeczeństwo do potężnego (!) protestu w sprawie ratowania prawa obowiązującego wszystkie cywilizowane narody. Do was sądownicy zwracamy się o wyjaśnienie, czyją mocą zostali zwolnieni zbrodniarze (!) stanu ujęci siłą prawa i obowiązku obywatelskiego — w chwili, gdy bracia nasi — polacy, więzieni są od tak dawna w lochach kowieńskich, przypłacając to zdrowiem i życiem.

Bronisława Moraczewska, prezeska Narodowej Organizacji Kobiet w Wilnie.

Felixowa Broel-Platerowa wice—przewodnicząca Katolickiego Związku Polek.

Generałowa A. de—Bondy, prezeska Koła Gospodyń przy towarzystwie „Rozwój".

(„Rzeczpospolita")

Głos polski

w sprawe protestu polek Wileńskich.

Niedawno w jednym z numerów „Rzeczypospolitej" zamieszczony był protest polek obywatelek Ziemi Wileńskej, który to tak święte, czczone, niegdyś noszone z dumą miano polki kala błotem nienawiści, piętnuje szałem fanatyzmu i zaślepienia. Jestem polką, a więc uważam sobie za obowiązek zaprotestować przeciwko quasi—patrjotycznej odezwie moich rodaczek, by choć trochę oczyścić polkę z hańbiącej plamy i dowieść, że nie wszystkie polki zapomniały o czci należnej temu mianu. Otóż te panie zaczynają, zdawałoby się, z początku bardzo logicznie i sprawiedliwie, gorszyć się bezprawiami w kraju cywilizowanym, tylko kończą zupełnie niespodziewanie, oszałamiając narazie czytelnika, który był przygotowany do czego innego. Otóż protest głosi: „przejęte do głębi serca trwogą o losy naszej ukochanej ziemi"... rzeczywiście, trzeba przyznać, że każdy obywatel i obywatelka, dbający o dobro swojej ojczyzny może być teraz mocno

zaniepokojony, wobec popełnionych nadużyć i kompromitacji władzy, o dalsze losy kraju... Naizupełniejsza racja! Dalej... „Stajemy w obliczu niebywałego w historji ludzkości (!) faktu pogwałcenia prawa“...

Każdy z czytających i interesujących się sprawami bieżącej chwili zrozumie, że idzie tu o bezpodstawowe bezprawie, „wołające o pomstę do nieba“ aresztowanie tutejszych obywateli, litwinów i białorusinów i w najokrutniejszy sposób ich wywiezienie, które to bezprawia poruszyły wszystkie umysły umiejące jeszcze czuć i myśleć... Jesteśmy więc w porządku jak dotąd... czytamy dalej: „Wzywamy całe społeczeństwo do potężnego (!) protestu w sprawie ratowania prawa obowiązującego wszystkie cywilizowane narody“. Doskonale! i rzeczywiście potężny powinien był być protest każdego kto czuje się obywatelem tego kraju przeciwko pogwałceniu wszystkich praw obywatelskich, bo na wywiezienie po za granicę państwa i banicję bez sądu bez udowodnienia winy, a nawet bez badania obwinionych, to żadne z państw rzeczywiście ucywilizowanych, a tem bardziej takich, które się szczycą ciągle swoją cywilizacją i kulturą, sobie nie pozwoli. Jak dotąd, tylko przyklasnąć można prawdzie wypowiedzianej szczerze i otwarcie, lecz tu nieoczekiwanie następuje „finis coronat opus“. Koniec niespodziany i oryginalny, bowiem czytamy: „czyją mocą zostali zwolnieni zbrodniarze stanu, ujęci siłą prawa i obowiązku obywatelskiego?“ Przedewszystkiem niech mi wolno będzie zapytać, jak już niejednokrotnie pytała sąd opinja publiczna i nawet interpelacja w sejmie, zapytać Was, Szanowne Panie, (wstyd nazwać polki), jakiem prawem nazywacie wywiezionych obywateli litwinów i białorusinów zbrodniarzami? Czy to nie zbyt pośpiesznie (nie rozumiem, poco taki pośpiech), gdy jeszcze ich wina i popełnione zbrodnie nie są udowodnione ani sądzone, chociaż sąd ten atakuje o prawdę i opinja i społeczeństwo i inne miarodajne czynniki... Czemuż on milczy zawzięcie i nie potwierdzi Wasze takie humanitarne i energiczne protesty? Czyż nie wiadomo Wam, szanowne panie, że takie obelgi i potwarze nie puszczają się płazem, że zarzut zbrodni trzeba sądem udowodnić? Jestem nawet niemal pewna, że społeczeństwo litewskie i białoruskie ujmie się za honor pokrzywdzonych i poprosi Was, Panie, o dowody ich zbrodni, bo inaczej...

Boleśnie to, gdy się czyta podobne oszczerstwa na szpaltach znanej ze swej kłamliwej złośliwości „Rzecz-tej“ lub innych gazet, ale gdy to piszą kobiety polki, w tak zacnym, patrjotycznym zapale i szlachetnym proteście, to krew stygnie w żyłach i lęk ogarnia za jutro narodu, narodu, który ma takie kierowniczki i przewodniczki poważnych instytucji... A jeśli one są matkami i żonami? Czego taka kobieta jątrząca antagonizmy narodowe i rozżegająca żagwie nienawiści może nauczyć swoich synów? Może asystencji i pełnienia honorowych straży przy rewizjach i aresztach?.. (Niech nauczy ich choć chować „batorówkę“ bo ta na głowie takiego studenta może palić wstydem każdą szanującą siebie polkę). Czego nauczy kobieta, która podburza do walki szowinistycznej? Kobieta, która nie wzdryga się przed żadnemi środkami bezprawia i gwałtu? Kobieta, która namawia do •czynienia krzywdy bliźniemu?...

Gzy tak mówi kobieta, która, jak promień słońca, powinna swoim wpływem łagodzić i zciszać burze namiętności? Czy tak czyniły kobiety polki, które zawsze otoczone były aureolą poświęcenia i bohaterstwa, działając w imię altruizmu i ludzkości? Kobieta-polka, która nosi z godnością jego miano i rozumie jego majestat, powinna rzeczywiście napisać protest, już nie mówiąc o bezprawiach, to chociażby na okrucieństwa barbarzyńskie, z jakiemi odbywały się procedury uwięzienia i wywożenia wymienionych obywateli. Kobieta pojmuje wszystko więcej uczuciem, żyje więcej sercem niż mózgiem, dla tego też prędzej, subtelniej pojmie te moralne przeżycia, te katusze, cierpienia i szały niepokojów, które musiały przeżyć matki, żony i dzieci więzionych, gdy okrywszy wszystko mrożącą krew tajemniczością, przywieziono więźniów o 2-3ej w nocy bladych, wynędzniałych, nieogolonych, na parę minut do domu dla pożegnania się z rodziną, kazano budzić dzieci i t. d. Wyrafinowane okrucieństwo, gdy się zważy przedstawione i jeszcze żyjące tradycje rozmaitych gwałtów, że niedawno jeszcze Wilno „Coś słyszało o takich wywożeniach na sławną niezapomnianą...

Czy się panie te zastanawiały nad grozą podobnych duchowych przeżyć? Chyba że nie... stokroć nie... Bo na to trzeba być nie kobietą, matką i żoną, lecz... zwyrodniałym okazem i... nie być polką. Żałuję więc mocno, że szanowne panie nie były dostatecznie poinformowane w sprawie omawianej obecnie i nie wiedziały, że sąd jeszcze wywiezionych obywateli nie uznał za zbrodniarzy, a karać więc ich banicją nie miał prawa. Gdyby zaś, jak motywują swoje pretensje szanowne rodaczki, i w lochach kowieńskich byli więzieni oddawna polacy, to zapewne nastąpiło to po udowodnieniu winy; a gdyby nawet i było inaczej; o czem nie jestem poinformowana, to stosowanie zasady: „oko za oko i ząb za ząb“ nie powinno kalać ust kobiety chrześcijanki, tembardziej kobiety przewodniczącej Katolickiego Związku Polek. Gdyby nieco szerzej pojmowały naukę Chrystusa, nie ujrzałyby światła dziennego podobne protesty, przypominające czasy średniowiecznego fanatyzmu, i nie plamiłyby polek... miana, które w ostatnich czasach, muszę z bólem przyznać, straciło nieco na swej aureoli świętości i blasku.

Mam nadzieję, że wszystkie kobiety polki, nie zaślepione fanatyzmem, zgodzą się z memi przekonaniami i staną w obronie pokrzywdzonej prawdy, bo... czyżby protest wasz, szanowne panie, miał być (o wstydzie!) protestem wszystkich kobiet polek?.. Chyba, że nie... i stokroć nie!?

Hańba i wstyd Wam, Panie!

Juljanna z Wichertow-Kajruksztysowa.

Wilno, 14 lutego 1922 r.

(„Litwa“ Nr. 12).

Z prasy białoruskiej

Słynny protest jaśniewielmożnych pań.

(Biełaruski Zwon № 4 (29).

Zapewne w odpowiedzi na protest żon białorusinów i litwinów przeciwko samemu faktu i sposobowi wysłania ich mężów do Kowna, ośmieliły się wystąpić ze swym *„protestem“* panie-polki: Bronisława Moraczewska, Feliksowa Broel-Plater i A. de-Bondy. Protestują one przeciwko *„pogwałceniu prawa“* wobec tego, iż aresztowanych „wypuszczono na wolność“ (?)

Zatęskniły one do czasów przeklętej pańszczyzny, kiedy «*według prawa*» katowano nasz naród białoruski, do czasów, kiedy im było wolno: bić, sadzić do więzienia, a nawet zabijać ludzi, sprzedawać ich jak psów i t. p.

Co tym słynnym paniom do tego, że aresztowanych bez sądu a nawet bez dokończenia badania śledczego w nocy, w czasie mrozu, nie zezwalając uregulować spraw domowych i rodzinnych wywieziono, nie mówiąc dokąd i, jak potem okazało się, do granicy litewskiej... W tem one nie widzą «*pogwałcenia prawa*».

Z prasy litewskiej.

Nowe zastępy.

Areszty trwają nadal. Każdy dzień przynosi nam nowy kielich bólu. I oto dochodzi nas wieść niesłychana, straszna: w nocy 5 lutego wszyscy aresztowani przemocą oderwani zostali od pnia macierzystego, pozbawieni ostatniej opieki najbliższych i... wywiezieni z kraju! Zewsząd dochodzi nas cichy płacz starców, matek i ojców—pozbawionych karmicieli i opiekunów. Słychać jęki owdowiałych żon... płacz osieroconych niewinnych dzieci... Nie miano litości i nad choremi. Za kratki zimnych wagonów wtrącono Szulca, Miczulisa—chorych na płuca. Siemaszkę — obłożnie chorego na płuca — ściągnięto z pościeli i kazano wybierać się do drogi nieznanej, niepewnej. Wszystko to uczyniono w nocy, kiedy ludek nasz śpi spokojnie śniąc o lepszm jutrze!

Gwałtu dokonali ci, co się mianują braćmi naszemi..! Ci, co tak niedawno jeszcze męczeni byli cynizmem satrapji carskiej. Ci, co tak niedawno, szlakami na Sybir daleki —gnani byli za kibitkami po stepach rosyjskich. Gwałtu dokonali ci, których ojcowie, w imię wolności zbolałe kości swoje złożyli do zimnej ziemi Syberyjskiej! Dookoła nas panuje smutek analogji czasów minionych, zdawałoby się niepowrotnie... Społeczeństwo litewskie, jak niegdyś polskie, dziś kir żałobny przywdziało!

Jak żołnierze, kiedy po ciężkiej bitwie zbierają pozostałych towarzyszy, tak i my zbierzmy się dziś do kupy; obliczmy siły pozostałe! Wyżej wznieśmy trójbarwny nasz sztandar i dalej walczmy wytrwale z przemocą. To nic, że usta nam kneblują, wiążą nam ręce i nogi, zakuwają w kajdany niewoli... Bądźmy wytrwali, pełni zapału i ufności, miłością ukochanej przez nas Litwy Niepodległej owiani—nie umrzemy, lecz ku zmartwieniu wrogów naszych żyć będziemy! Wszyscy kto żyw, komu serce gorącą miłością ku Ojczyźnie płonie, wszyscy do pracy, do czynów wzniosłych a szlachetnych, na jakie tylko nas stać! My, nowe zastępy, z ludu i z ludem stajemy do pracy ofiarnej w szeregach przerzedzonych i na wstępie prosimy i żądamy od was, polacy—nie oświadczajcie się więcej w miłości waszej do ludu litewskiego, bo miłość wasza jest fałszywą, a w miłość faryzeuszy lud nasz nie uwierzy! Nie wmawiajcie nam osławionego «braterstwa» unji, gdyż dziatki nawet o tem wiedzą, że Kain Ablowi — był także bratem! Zostawcie postrachy wasze, tak często względem nas stosowane, zwłaszcza w czasach ostatnich;—one odniosą skutek wręcz odwrotny! Postrachy wasze wywołują na usta ludu uśmiech ironiczny. Lud dostatecznie przejrzał... Lud dąży konsekwentnie do raz obranego celu i niedługo już po was, panowie, szlachta, mozolne jego dłonie obejmą ster władzy krajowej!

Niepomogą wam boruńskie «armaty» Maciejewiczów, ani brasławskie «bagnety wolności» Bandurskich. Nie pomogą osławione frazesy wasze «za naszą i waszą wolność». Nie pomogą i uchwały sejmu naprędce skleconego...

A wolność tych wszystkich, najlepszych synów naszej ziemi, którzy w obronie najświętszych praw ludu wypowiedzieli wam otwartą walkę w prasie,—skończyła się za kratami na Łukiszkach i wreszcie przymusowem wywiezieniem z kraju! Niema więc tu swobody! Jest przemoc, jest gwałt, jest pięść opancerzona... Z wolności środkowo - litewskiej jedynie cieszy się tu rozhukany Johan Obst z miotłą żelazną i godni jego towarzysze... Jako powód do aresztów inkryminowano nam bolszewizm... bomby... granaty... podkopy pod sejm wileński. Podobno znani «bolszewicy» w Wilnie: ks. Kuchta —kanonik Kapituły Wileńskiej wraz z p. Michałem Birżyszką, znanym w kraju i zagranicą,—robili loch podziemny od strony Kowna i gdyby nie rzeka Wilja, do sejmu by dotarli?! Wstyd i hańba polacy, walczyć ze szlachetnemi ludźmi taką ohydną— iście niekulturalną i niemniej niedołężną bronią. Należało chociażby pamiętać utarte przysłowie: «kto fałszem walczy ten od fałszu ginie»...

Zastanówcie się na moment!... Spójrzcie śmiało, po męsku prawdzie w oczy, a zobaczycie całą waszą obłudę, którą lud nasz doskonale rozumie. Dowiedźcie się tak bezstronnie, uczciwie, co lud o was myśli? A przekonacie się, że swobodę i wolność,—którą rzekomo niesiecie na waszych bagnetach,—lud pogardził! Spójrzcie na owe wiejskie sławetne stójki, które po dziś dzień pjanych policjantów i żandarmów waszych z nierządnicami wożą po wiejskich wieczorynkach...

Bezwzględna Nemezys dziejowa kazała Niemcom opuścić Torunie, Grudziądze, Bydgoszcze i cały szereg miast i miasteczek Sląska o większości niemieckiej. Nie dziś, to jutro, nie za rok, to za dwa wypadnie. wam tak samo i nas pożegnać! Bracia nasi odchodząc z raju środkowo-litewskiego, — dla was swoje zbiory pozostawili... Cóż wy dla nas zostawicie?!

Chyba zdeprawowanych synów waszych, w białych batorówkach, pełniących funkcję szpiegów?! Nie, ci nam nie potrzebni, zabierzecie ich ze sobą — dla «owocnej» pracy ku chwale ojczyzny waszej.

Zostanie nam po was na wieczną pamiątkę: krzywda, żal i łzy ludu naszego, którego przywódców i kapłanów dręczycie dziś w waszych więzieniach! Zostanie nam płacz dzieci ze szkół wyrzucanych... . Zostanie krzywda maleńkich z przytułków wygnanych... Zostanie nam nowy wynalazek sposobu kneblowania ust przeciwnikom... Zostaną po was jęki żon i dzieci, żegnających mężów i ojców — do udręki nieznanej... Zostaną rany poczynione przez wszy i pluskwy w pałacu Łukiskim... Wreszcie pozostanie nam historja «naddemokratycznych» wyborów do sejmu wileńskiego, z braku pochwał którego przez Europę — sami Europie za przykład stawicie... «Ucz się Europo jak trza sejmy robić»! Wyrywając społeczeństwu litewskiemu wypróbowanych, a zahartowanych pracowników na niwie społecznej, wrogowie nasi sądzili zapewne, że w ten sposób pozbawią społeczeństwo słowa żywego. Napróżno. Zapomnieliście, że my pochodzimy z ludu wiejskiego, a bogactwa naszej wsi są niewyczerpane! Zabraliście nam tamtych, dziś stają w karne szeregi do walki z waszą przemocą — nowe zastępy... Zabierzecie nam tych, jutro zmobilizujemy nowe siły... Zabierzecie i tamtych, — powołamy do walki duchowej pospolite ruszenie ludu, stoczymy z wami bitwę decydującą i... zwyciężymy was nie mieczem, lecz potęgą ducha naszego... zwyciężymy was miłością idei przez nas ukochanej!

Wam bracia litwini i białorusini, którzy padliście pierwszą ofiarą przemocy — ślemy z ludem litewskim pozdrowienie z głębi serc naszych płynące i zapewniamy was, że idei, której wiernie służyliście bronić będziemy do ostatniego tchu! Wytrwajcie więc! Bo niedługo zostało już nam czekać, kiedy w Wilnie — prastarej Stolicy Litwy Niepodległej — odegrany zostanie dramat Zapolskiej, któremu na imię «Tamten» i kiedy publiczność wileńska ujrzy na scenie, po raz pierwszy, miast szlifów carskich stupajek, — szlify polskich komisarzy.

Nowicjusz.

(„Litwa" Nr. 4 11/II 22 r.)

Teraz już się, panoczkowie, nie wykręcicie!

Gdy się rozpoczęły w Wilnie aresztу litwinów i białorusinów, pisma zamieściły kilka półoficjalnych komunikatów o tem, za co litwini i białorusini zostali aresztowani i zamknięci w więzeniu. Oświadczano całkiem wyraźnie, iż wszyscy aresztowani popełnili ciężkie wykroczenia, i że im grozi kara śmierci. Nawet i na ulicach zjawiły się wielkie plakaty o wytropieniu strasznej litewsko-białoruskiej organizacji komunistycznej.

W Wilnie zawrzało. Spokojni mieszkańcy miasta dowiedzieli się, iż ks. Kuchta w swym mieszkaniu ukrywał moc broni, bomb i maszyn piekielnych. W chwili, gdy się sejm zbierze, ks. kanonik Kuchta miał ukryć w swej sutannie moc tych przyrządów zniszczenia, zbliżyć się do gmachu sejmowego i zniszczyć go doszczętnie.

I zginęli by wtedy wszyscy wywybrani do sejmu w Wileńszczyźnie, a razem z niemi zginęło by moc ludzi niewinnych — zwykłych przechodniów. Lecz policja wileńska wytropiła całą tą straszną organizację i zamknęła ją w więzieniu. Rozpoczęło się śledztwo. Oprócz broni i bomb, znaleziono wiele rozmaitych papierów kompromitujących. Wszystko to głoszono w pismach, a bardziej jeszcze rozpowszechniano te wieści pośród analfabetów. Wszyscy z niepokojem oczekiwali sądu i jego wyroku sprawiedliwego: powiesić wszystkich aresztowanych. Lecz oto w niedzielę 5-go lutego r. b. raptem w mieście rozpowszechniła się pogłoska, iż wszystkich aresztowanych wywieziono niewiadomo dokąd. Wszyscy mówili o wywiezieniu, lecz nikt nie wiedział dokąd i dlaczego. W poniedziałek zaś wieczorem wszyscy przeczytali w „Gazecie Wileńskiej" notatkę p. t.: „Zwolnienie aresztowanych litwinów.

„W A P dowiedział się z pierwszorzędnych źródeł, iż w nocy w niedzielę wszyscy aresztowani litwini i białorusini zostali zwolnieni. Część aresztowanych z Birżyszkami na czele została wysłaną do Kowna. Reszta otrzymała prawo pobytu w Wilnie. Śledztwo w toku w dalszym cięgu.

Stało się to wskutek powtórnej interwencji władz polskich.

Jutro podamy o tem obszerniejsze i ściślejsze informacje".

Co mogło przyjść na myśl czytelnikom po przeczytaniu takich informacji? „Gazeta Wileńska" chciała ewentualnie wmówić ludziom, iż władza polska jest tak nieskończenie dobrą, iż nawet darowuje winy największym zbrodniarzom. Kwestja tylko, czy nawet pośród swych czytelników znajdzie ona takich, którzy w to uwierzą.

Lecz najkapitalniejszem miejscem tej notatki jest, iż „śledztwo się toczy w dalszym ciągu". Wysłać przestępców do obcego państwa, z którym niema żadnej komunikacji, i w dalszym ciągu prowadzić śledztwo, to... to... możliwe jest tylko w „Litwie Środkowej". Władze zaś tego państwa „środkowo-litewskiego", po zakończeniu śledztwa, oddadzą wysłanych złoczyńców do sądu, ten zaś ogłosi im wszystkim wyrok śmierci i poszle go do Kowna. Po otrzymaniu takiego wyroku w Kownie, oczywiście, zetną wszyskim wysłanym głowy. Teraz już się, panoczkowie, nie wykręcicie.

Niekas.

(„Vilnietis" Nr. 29).

Ciekawy protest.

Dawno już nie słyszałem kobietek wileńskich. Po ostatnim swym występie „narodowo-jajkowym" na dworcu wileńskim pod dowództwem pani M., kobietki wileńskie jęły się pracy domowej.

W czasie wyborów do sejmu wileńskiego nie można było zajaśnieć, gdyż brakłoby jaj i sił kobietkom, by potrafiły wytępić swych przeciwników. Tedy czas wyborczy dla kobietek wileńskich był jeno czasem ogórkowym.

Dalej nastąpiła nowa heca, urządzona przez mocowładców środkowo-litewskich — obława na litwinów i białorusinów. Tutaj kobietki zacierały ręce i cieszyły się, iż wreszcie aresztowani zostaną zniszczeni. Lecz oto koło sprawiedliwości środkowo-litewskiej potoczyło się odwrotnie i miast kary śmierci „zbrodniarze" wysłani zostali z Litwy Środkowej. Tego zamało — pomyślała sobie kobieca elita towarzyska, błękitna krew wileńska. Należy zażądać wyjaśnienia od sądownictwa, wnieść protest, wezwać całe społeczeństwo. Niech się poruszy, niech da folgę swemu oburzeniu, niech się jeszcze raz chwyci jaj i obrzuca... Kobiety, panie i polki wileńskie — zapytuję was — kogo?

Czy podpisane na proteście przedstawicielki możnych świata tego, panie uherbowane błękitnej krwi, nie rozumiecie, iż ci ludzie byli niewinni, skoro ich wypuszczono? Czy chcecie fałszem spowić pojęcia kobiet wileńskich z ludu, by jeszcze raz powołać ich do czynów „dokonanych" — jajkowych?

Śliczne przywódczynie mają kobiety wileńskie w osobach waszych. Kobiety-litwinki, ciche pracowniczki, oddane swym dzieciom matki, nie krzyczą, nie hałasują, mimo iż większe ku temu mają prawo.

One ból i cierpienia cicho niosą w swem sercu, łzami w ciszy zlewają swych karmicieli mężów, których im okrutnie wyrwano i wysłano.

Przeciwko czemu, panie krwi błękitnej protestujecie? Co za cel ma wasz protest?

Czyście żądne tak widoku krwi, podniety zmysłowej, czy chciałybyście może wystrojone, wyperfumowane zaszczycić proces tych nieszczęśliwych swą obecnością a lornetkując nieustannie wydawać swój sąd, jak to miało miejsce na procesie „udarników" w roku ubiegłym?

Tego żądała elita towarzyska kobiet wileńskich, która już w jesieni r. u. wprzęgła w swój rydwan tutejsze kobiety z ludu, by te urządziły na dworcu „jajkowo-kocią" serenadę.

Protest wasz, panie, — to fajerwerk na widowni wileńskiej!

(„Litwa").

Likwidacja „afery".

Pisma polskie, szczególnie warszawskie, w krótkim czasie po ogólnie znanych aresztowaniach w Wilnie zdezorjentowały się, właściwie zaczęły powątpiewać w słuszność oskarżenia. I po hałaśliwych komunikatach i artykułach sprawę aresztowań nazwały «aferą». Oczywiście trzeba zrozumieć aferę pułk. Tupalskiego z jego otoczeniem zauszników, którzy mu godnie w tym przedsięwzięciu sekundowali.

Jak się odbywały aresztowania i rewizje i co uczyniono z aresztowanemi, czytelnicy nasi już wiedzą. Nie wiemy za co ich aresztowano i dręczono w więzieniu. Chyba tylko za to, że są oni litwinami uświadomionemi? Bo w to, co prokuratura ogłasza, te 5 zarzutów, nie wierzy ona sama. Ogół społeczeństwa polskiego już stracił wiarę w te szumne ogłaszania nowo „odkrytych spisków litewskich".

Nim przejdziemy do właściwego tematu w niniejszym artykule, musimy przytoczyć ustęp z urzędowego oświadczenia w sprawie aresztowań, które we wczorajszym naszym pismie zamieściliśmy. Zachowując oryginalną składnię i interpunkcję, chcemy podkreślić znajomość języka polskiego panów dygnitarzy w Litwie Środkowej. Jak zrozumieć poniższy ustęp:

«Okazuje się (!), że w chwili, kiedy zebrał się wybrany przy ogromnym udziale ludności Sejm, który o lo-

sach kraju postanowi, grupa agitatorów dała się powodować złudzeniu (!), że zdoła stworzyć w kraju zamęt". (Panowie, czyście już do reszty rozum zatracili, przecież aresztowania nastąpiły 20 stycznia, a sejm wasz «zebrał się» 1 lutego). „Nie znalazła ona posłuchu wśród ludności miejscowej, a władze sądowe przerwały jej zakusy". (Gdzie sens?) Nie chcąc zamącać uroczystej chwili, kiedy wola (!) ludności w orzeczeniu Sejmu znajdzie swój wyraz, oraz rokowań zaproponowanych przez Litwę Kowieńską i przyjętych w Warszawie, po kilkakrotnem wstawiennictwie (?) Rządu Rzeczypospolitej Polskiej, wydano następujące zarządzenie»... .

Konia z rzędem temu damy, kto odgadnie łamigłówkę stylistyczną powyżej przytoczoną. Pierw wam, panowie oskarżyciele, sięgnąć ręką po gramatykę Kryńskiego i łyknąć nieco popularnego wykładu logiki, a potem już po księgę kodeksową. Tak!

Stawiacie poważne punkty oskarżenia nam litwinom—to czemuście ich wypędzili w bezprzykładny sposób z kraju? Przecież my wszyscy żądaliśmy sądu waszego. Chcieliśmy spojrzeć w wasze oczy. Powiedźcie, jakiemi się względami kierowaliście, pakując aresztowanych w mroźną noc i zimne wagony, by wysłać ich z domów rodzinnych? Przecież pośród nich są tacy, którzy mają większe prawo do zamieszkiwania w Wilnie, aniżeli ci wszyscy, którzy rzucili bezmyślnie szereg zarzutów pod adresem ich. Swego czasu nazwaliśmy wasz postępek «bandyckim». Za słowo to niektóre gazety wileńskie poczuły do nas żal! Teraz my na określenie czynu władz, jaki miał miejsce 5 lutego, nie posiadamy przymiotnika, któryby trafnie określił ten czyn. Może wy nam w tym wypadku pomożecie? Bo zaś my już nie posiadamy odpowiednich przymiotników.

Czy możemy wam przebaczyć za łzy maleńkich dzieci, za cierpienia naszych rodaków!? Serca nasze zamknięte zostały nie uporem, ale krwawemi łzami, które się lały, gdyście przyprowadzili aresztowanych do domów na pożegnanie, każąc budzić dzieci, by się one pożegnały z ojcem. Nie wiedziały one, gdzie ich ojców ukochanych zapędzą i co z nimi uczynią! Stan udręczenia w ich sercach młodocianych trwał aż do czasu, gdyście raczyli ogłosić, co z nimi uczyniliście. Rana którąście zadali dzieciom, już nie mówiąc o nas dorosłych, będzie dla was złowieszczem widmem przestrachu.

Zapamiętajcie o tem! *Gal*...

„Litwa" Nr. 5.

Kronika.

W atmosferze wileńskiej.

Co to znaczy? W nocy z soboty (4 II) na niedzielę (5 II) aresztowanych przedtem litwinów i białorusinów dostarczono z więzienia do domu dla zabrania bielizny oraz jedzenia na parę dni. O 6-ej godzinie zrana aresztowanych dostarczono na stację, zkąd wywieziono niewiadomo dokąd.

W mieście krążą rozmaite pogłoski: jedni twierdzą, iż wywieziono do Warszawy, drudzy—do Galicji. inni zaś — utrzymują, iż do obozu koncentracyjnego. Przypuszczają, iż najprawdopodobniej wywieziono ich do linji demarkacyjnej w kierunku Kowna. Lecz czy wszystkich?

Tej samej nocy znowu aresztowano ob. S. Jackiewicza i wywieziono razem z innymi.

(„Vilnietis")

Członkowie Komisji Kontrolującej u ob. Birżyszkowej. 9 go lutego r. b. ob. Br. Birżyszkową odwiedził pułk. Tsu-Tsui, zaś 10-go odwiedzili ją pułk. Chardigny oraz Lassicz. Panowie ci w toku rozmowy interesowali się, czy mogą jeszcze funkcjonować instytucje litewskie, szkoły, oraz czy wychodzą pisma. Gdy zaś goście usłyszeli, iż wszystko już niemal się uporządkowało, to się mocno zdziwili. Panowie ci oświadczyli, iż jako członkowie Komisji Kontrolującej wyjeżdżają już zupełnie, a p. Chardigny uspakajał ob. Br. Birżyszkową, iż w razie nowych represji i krzywd względem litwinów trzeba się zwracać pod wskazanym adresem. Tymczasem zaś adresu tego nie wiemy. („Vilnietis")

Kombinacja. W mieszkaniach wysłanych z Wilna litwinów i białorusinów, naprzykład, ob. Miczulisa i Laudsberga, zarekwirowano już pokoje. Gdy lokatorowie usiłowali zwrócić uwagę rekwizujących na to, iż przecie w tych lokalach mieszkają rodziny wysłanych, to „goście" uspakajali, iż te rodziny rychło też pojadą do Kowna.

(„Vilnietis").

Dokumenty.

I.

Depesza pułk. Chardigny w sprawie aresztowanych w Wilnie. (E. 28—I.) Przedstawiciel Litwy Niepodległej przy Komisji Kontrolującej Ligi Narodów ob. Jonynas zwrócił się do Komisji Kontrolującej z prośbą o interwencję w kwestji zwolnienia z więzienia aresztowanych w Wilnie litwinów. 27-go stycznia r. b. otrzymał on przez Sztab Generalny następującą depeszę:

„Do Kowna (adres nie wymieniony). Rząd Polski ima się niezbędnych środków w celu przyśpieszenia zwolnienia aresztowanych w Wilnie. Mam nadzieję, iż to zwolnienie wkrótce nastąpi".

Pułk. Chardigny.

II.

Wypędzeni z Litwy Środkowej litwini i białorusini zostali doręczeni w pasie neutralnym władzom wojskowym Litwy Niepodległej. Lejtenant wojsk Litwy Niepodległej, który otrzymał wysłanych, wydał następujące pokwitowanie: „Wymienione powyżej 33 osoby **przyjąłem od inspektora Głównej Komendy policji wileńskiej komisarza Sikorskiego 5—II—22.**

Lejtenant Wiršyla.

(„Vilnietis").

Bajki wileńskie.

Dla ubawienia chwilowo czytelników jednodniówki niżej zamieszczamy ustęp z listu, otrzymanego niedawno w Kownie od obywatelki litewskiej — polki, która wróciła obecnie z Wilna i Wileńszczyzny:

...«Teraz opiszę Ci co wiem o tym spisku litewsko-białoruskim w Wilnie. Chciano zrobić coś w rodzaju jak zrobił Żeligowski, więc odebranie Wilna, nie z Kowna. Wezwano z Mińszczyzny od bolszewików dywizję białoruską, która miała ruszyć na Wilno, a Kapsukas miał utworzyć armję ochotniczą miejscową z Wileńszczyzny, Suwalszczyzny i Grodzieńszczyzny.

Rzeczywiście dywizja białoruska ruszyła przez granicę i doszła do Dołhinowa, bolszewicy o wszystkiem polakom dali znać, wykryli spisek w Wilnie, u księdza Kuchty znaleziono skład broni, no i ich pobrano. Pułkownik Tupalski zajął się prowadzeniem całego śledztwa, aż nadjechał Piłsudski, dał dymisję Tupalskiemu za zbytnią gorliwość, powiedział, że nie można tak drażnić litwinów i bez sądu wszystkich wysłał poza granice Wilna i Litwy Środkowej. W Wilnie oburzenie na Piłsudskiego ogromne. Mówią, że miało być dużo zamieszanych i niewinnych osób, bez sądu więc skazano na banicję. Ja to ci piszę, com tam słyszała, nie mieszam się do polityki i mnie boli, że Wilno tak oderwane od Litwy, nie będzie to Polska, bo lud odrębny, a wiecznie będzie, jak kalekie»...